

Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií

O procesu legalizace marihuany v kontextu české politiky

Daniela Buršíková

Vedoucí diplomové práce a hlavní konzultant :
Mgr. Václav Kulhavý, M.Sc.

Brno 2007

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma „ O procesu legalizace marihuany v kontextu české politiky“ jsem vypracovala samostatně, jen s použitím literatury a dalších podkladových materiálů, jak jsou uvedeny v připojené bibliografii .

Současně chci touto cestou poděkovat za obětavý přístup ke spolupráci svému vedoucímu práce a konzultantovi v jedné osobě, panu Mgr. Václavu Kulhavému, M.Sc.

Daniela Buršíková

Obsah

Teoretická část

1 Teoretická východiska legalizace "měkkých drog" v kontextu České republiky	6
1.1 Základní pojmy - status drogy	9
1.2 Marihuana - měkká droga	10
1.2.1 Rozdělení drog podle zdravotní a společenské nebezpečnosti	11
1.2.2 Vztah mezi společenskou tolerancí drogy a nebezpečností drog	12
1.3 Marihuana - vstupní droga?	13
2 Marihuana v České republice	14
2.1 Rozsah užívání marihuany v naší zemi	14
2.2 Uživatel a jeho obtíže	14
2.2.1 Zdravotní rizika spojená s užíváním marihuany	15
2.2.2 Právní problémy uživatelů marihuany	15
3 Marihuana a zákon	16
3.1 Trestněprávní přístup k drogové problematice v zahraničí	16
3.1.1 Nakládání s omamnými a psychotropními látkami v zemích EU	17
3.2 Konopí v zákonech České republiky	18
3.3 O aplikaci práva - existující studie	18
3.3.1 Závěry projektu Analýzy dopadů novelizace drogové legislativy	19
3.3.1.1 Vládní úkoly vyplývající z výsledků studie	20
3.3.2 Případy evidované kriminality	21
3.4 Konkrétní dopady zákona na uživatele marihuany	22
4 Koncept protidrogové politiky	23
4.1 Vývoj postojů k drogám v souvislosti s formováním (proti)drogové politiky	23
4.1.1 Role masových médií v postojích k problematice drog	24
4.1.2 Modely drogové politiky	25
4.2 Obecné vlastnosti současných systémů protidrogových politik (strategie, koordinace, komplexnost)	25
4.3 Koncept protidrogové politiky v České republice	26
4.3.1 Potlačování nabídky a poptávky po drogách	27
4.3.2 Hlavní subjekty	28
4.3.2.1 Role a odpovědnosti klíčových ministerstev v rámci horizontální koordinace	28
4.3.2.2 Systém vertikální koordinace	29

Metodologická část

5 Metodologie	30
5.1 Výhody kvalitativního výzkumu	30
5.1.1 Triangulace - metoda ověřování informací z různých zdrojů	31
5.2 Interpretace argumentů v rámci zkoumané skupiny	32
5.2.1 Způsob sběru dat a charakter údajů	33

5.2.2	Hlediska pro hodnocení	34
5.3	Rozhovor jako technika kvalitativního dotazování	34
5.3.1	Hlediska sběru dat	35
5.3.1.1	Poslanec	36
5.3.1.2	Krajský protidrogový koordinátor	36
5.3.1.3	Soudkyně	37
5.3.1.4	Psychiatricka	37
5.3.2	Hlediska pro posuzování	37
Empirická část		
6	Analýza argumentací vztahujících se k návrhům zákonů	38
6.1	O konceptu politiky - Legalizace měkkých drog jako téma politické diskuse	39
6.2	Kontextové souvislosti návrhu na zavedení trestnosti držení drog (Severův návrh)	40
6.2.1	Vyhodnocení argumentace	41
6.2.1.1	Mezinárodní závazky	42
6.2.1.2	Charakter navržené úpravy	43
6.2.1.3	Hodnocení stávající úpravy	44
6.2.1.4	Trestnost v zemích EU	44
6.2.1.5	Novela zákona a systém trestního řádu	44
6.2.2	Závěrečné posouzení	45
6.3	Návrh zákona na zavedení trestnosti držení drog pro vlastní potřebu bez ohledu na množství (Matulkův návrh)	46
6.3.1	Zhodnocení argumentace	47
6.3.1.1	Katastrofické scénáře	47
6.3.1.2	Charakter Matulkova návrhu	48
6.3.1.3	Důsledky zavedení novely	48
6.3.1.4	Obecné uzákonění trestnosti	49
6.3.1.5	Racionální drogová politika	49
6.3.2	Závěrečné posouzení	50
6.4	Návrh na zrušení trestnosti držení drog pro vlastní potřebu (Kontextuální souvislosti vzniku Pejřilova návrhu)	52
6.4.1	Hodnocení argumentace	53
6.4.1.1	Negativní dopady zakotvení trestnosti držení drogy pro vlastní potřebu	53
6.4.1.2	Projekt analýzy dopadů drogové legislativy v ČR	54
6.4.1.3	Kriminalizace uživatelů marihuany	54
6.4.1.4	Mezinárodní závazky a trendy v drogové politice	54
6.4.2	Závěrečné posouzení	55
7	Interpretace rozhovorů	55
7.1	Otázka potřeby klasifikace drog	56
7.2	Otázka de/kriminalizace uživatelů konopí	57
7.3	Úskalí legalizace marihuany v České republice	58
7.3.1	Vliv případné legalizace na dostupnost marihuany	58
7.3.2	Marihuana jako vstupní droga	58
7.3.3	Zdravotní rizika užívání marihuany	59

7.4 Dílčí shrnutí	69
Závěr	61
Bibliografie	64
Anotace	66
Rejstřík	67
Přílohy	70
Stat'	71

Úvod

S blahobytem rostou nejen finance ale především množství volného času. Současná kultura západního světa si svůj odpočinkový čas neumí představit bez drog. Obecně nejrozšířenějšími legálními drogami v naší společnosti je alkohol a tabák. Podle zprávy Meziresortní protidrogové komise (2006) je nejrozšířenější zakázanou látkou v naší zemi produkt konopí setého, marihuana¹, tzv. lehká droga způsobující změny vnímání a nálady. S rostoucím trendem užívání marihuany se z různých stran ozývají též požadavky na její legalizaci či alespoň dekriminizaci². Otázky související s tím, jak naložit s tzv. lehkými drogami se staly často diskutovanými a pro spoustu lidí představují velmi lákavé téma, ale téma zároveň velice kontroverzní, opředené mnoha mýty i předsudky.

Téma legalizace konopí vstupuje v posledních letech také do agendy politických stran³. Všechny doposud parlamentní i mimoparlamentní strany věnovaly alespoň krátkou pasáž volebního programu drogové problematice. U stran, které se v protidrogové politice angažují byl nejvýznamnější posun zaznamenán u Křesťanské demokratické unie, která ve volbách 2006 změnila postoj ve prospěch vyvážené protidrogové politiky a nenavázala tak na kampaň Válka proti drogám z voleb 2004. Strana zelených, která vstupuje do Poslanecké Sněmovny poprvé, se podrobněji věnovala kouření tabáku (jeho dalšího omezování). Unie Svobody vsadila tentokrát ve svém programu přímo na "legalizaci marihuany"⁴ (do sněmovny se nedostala). Za zmínku stojí též mimoparlamentní sdružení Kontext, které aktivně vystupuje proti veřejné propagaci alkoholu (Výroční zpráva o drogách, 2006).

V českém internetu se vyskytuje množství webových stránek týkajících se nelegálních drog. Nalezneme zde především stránky vyjadřující tzv. liberální postoje (protirepresivní až legalizační) a většina takových stránek se týká právě marihuany, jejího původu, léčivých účinků a dopadů současného zákona na uživatele. Úsilí většiny lidí, kteří takto prezentují své názory lze charakterizovat jako snahu o jakousi "renesanci" této rostliny.

Na druhou stranu existuje i velké množství internetových stránek s opačným postojem k marihuaně, které upozorňují především na bagatelizování zdravotních důsledků její konzumace. Je zajímavé, že na jednu skutečnost existuje takové množství různých, ba i protichůdných názorů.

¹ s účinnou látkou THC neboli δ -trans-tetrahydrocannabinolem

² Legalizace znamená uzákonění doposud zakázané látky, tj. její vyjmutí ze seznamu zakázaných látek. Dekriminalizace je "vyjmutí určité formy jednání z působnosti trestního práva, takže sankce za užívání již nadále nespádají do působnosti trestního práva". Daná látka zůstává stále zakázanou, ale trestně-právní systém občany za její užívání, držení či pěstování pro vlastní potřebu nestíhá ani netrestá. (Užívání drog v Evropské Unii - Legislativní přístupy, 2005).

³ Pavel Němec, předseda US-DEU, vsadil ve volebním programu na "legalizaci měkkých drog", ale způsob, kterým tak učinil, nebyl příliš adekvátní a připomínal spíš jakousi "rozlučku" s občany (Mach, 2006)

A přesto nebo právě proto mě otázka spojené s legalizací marihuany přitahuje a rozhodla jsem se jí věnovat ve své diplomové práci.

V současné době platí v ČR pro konopné látky stejný režim jako pro zdravotně a společensky mnohem nebezpečnější "tvrdé drogy". V tomto důsledku jsou trestáni mladí lidé za to, že si vypěstují pár rostlin konopí. Proto se společně s celosvětovým trendem harm reduction spočívajícím v odstraňování rizik užívání tvrdých drog, objevují též hlasy pro odstranění právních rizik spojených s užíváním konopí. Je i otázkou racionálního přístupu naší společnosti k drogové problematice, kdy dospěje k tomu, že nemá cenu postihovat mladé lidi za to, že užívají jakoukoliv drogu.

Proti uzákonění měkkých drog se obecně hovoří v právním kontextu v rámci sladění české drogové legislativy s mezinárodními konvencemi. Přední ekonomové (Friedman, Stigler) se naopak vyslovují pro legalizaci konopí. Pro legalizaci hovoří též etická stanoviska⁵, která se většinou vyjadřují ve smyslu ústavně zakotvené občanské svobody. S ekonomikou úzce souvisí otázka ekologie, kterou se dostávám k širšímu vnímání konopí - nejenom jako tzv. měkké drogy. Konopí a jeho produkty lze totiž použít ve spoustě jiných oblastí lidské činnosti – od zemědělského a technického průmyslu k lékařství a potravinářství. Domnívám se, že teprve s pomocí širšího pohledu na konopí lze objektivně odpovědět na otázky, které se týkají jeho případné legalizace - jejích výhod i rizik.

Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že pro naše podmínky by byla vhodná určitá forma dekriminalizace držení a pěstování marihuany. Domnívám se, že překážky liberálnějšího přístupu k marihuaně jsou otázkou postojů v kontextu dané kultury. Pokud určitá kultura vnímá užívání drog jako odchylku od konformního chování, pravděpodobně nebude ani tolerovat užívání dané drogy, ale spíše ho odsoudí⁶.

Ve výzkumné otázce se ptám na to, *co brání legalizaci tzv. měkkých drog v České republice?*

Konkrétně mě zajímají postoje politiků k dekriminalizaci, případně k legalizaci marihuany v naší zemi a také způsob, jak tyto své názory uplatňují, jakým způsobem argumentují. V rámci výzkumu je mým cílem shrnout a interpretovat existující argumentaci poslanců v souvislosti s otázkou legalizace konopí. Vzhledem k charakteru zkoumaného jevu předpokládám, že relevantní poznatky můžeme získat prostřednictvím poslaneckých rozprav a interpelací, důvodových zpráv k návrhům zákonů, vládních návrhů a usnesení, usnesení jednotlivých výborů apod. Avšak otázka legalizace konopí je velice problematická, a proto je třeba brát v úvahu všechny její sociální, ekonomické i právní aspekty. Z toho důvodu jsou součástí práce též rozhovory s lidmi, kteří mají konkrétní zkušenosti s touto problematikou v rámci své profese, a proto mohou svými postoji významně ovlivnit potenciální legislativní změny.

V teoretické části jsou představena základní východiska pro výzkumnou práci. Jedná se především o utřídění pojmů v dané oblasti, které je v případě zkoumání dané

⁵ např. konopný ombudsman Marek Jehlička, který se zabývá konkrétními případy lidí, stíhaných a trestaných v souvislosti s konopím

⁶ Dokazuje to mj. zamítnutí několika liberálních návrhů změny trestního zákoníku z let 2000-2004, které se týkaly zrušení trestního postihu za držení drogy pro vlastní potřebu v České republice.

problematiky více než nutné. V rámci teoretické reflexe se pokouším zahrnout všechny možné překážky, úskalí a potenciální rizika legalizace "měkkých" drog. Podrobněji se pak zabývám otázkou aplikace zákona a právními dopady současné legislativy.

Účelem metodologické části je zdůvodnit výběr metodologických postupů a strategií, objasnit způsob sběru empirických dat. Smyslem práce je zodpovědět na otázku, co brání legalizaci marihuany v České republice. V empirické části se pokusím dospět k definovanému cíli prostřednictvím vymezených hledisek hodnocení a zjišťování otázek, které získám z teoretických konceptů, zpracovaných v teoretické části práce.

Teoretická část

1 Teoretická východiska legalizace "měkkých drog" v kontextu České republiky

Téma legalizace měkkých drog má mnoho aspektů, které je potřeba pojmenovat a alespoň částečně vysvětlit. V následující kapitole se pokusím o nástin některých důležitých otázek, jako například, co by legalizace přinesla nebo mohla přinést, jaká jsou její teoretická východiska či očekávání a jaké jsou její problémy (překážky) v našich podmínkách.

1.1 Základní pojmy - status drogy

Termín "legalizace" je ve slovníku definován jako *ověření, dodatečné uznání či uzákonění* (Slovník cizích slov, 1998). Pokud je nějaká látka legální, znamená to, že je *zákonná*, tj. ve shodě s právním řádem, naopak nelegální látky jsou *nezákonné* a jsou označovány pojmem *drogy*, i když toto označení není úplně přesné.

Nejsnadnější vysvětlení termínu legalizace se zdá být v souvislosti s tzv. "systémy kontroly zacházení s nelegálními látkami". Čtyřmi nejčastěji používanými způsoby kontroly drog od represivního směrem k liberálnímu postoji jsou prohibice, depenalizace a dekriminalizace užívání nelegálních látek a jejich držení pro vlastní potřebu a posledním, o který se zajímám, je jejich úplná legalizace. Někdy se místo systémů kontroly nelegálních látek používá pojmu "modely drogových politik" (Zábranský), ale to není úplně přesné, protože typ drogové politiky určité země se nemusí shodovat s jejím postojem a právní úpravou dané látky.

Pokud je v zemi ustanovena *prohibice* nějaké látky, tak je tato látka úplně zakázaná - v této zemi je zakázáno jakkoliv s ní nakládat a smí se používat pouze k lékařským či vědeckým účelům. Prohibici definuje Zábranský (2003) jako úplný zákaz látky, který platí pro její výrobu (pěstování), užívání, držení a obchod, nesmí být ani nikomu předávána. U termínů *depenalizace* a *dekriminalizace* dochází někdy k problémům s terminologií. Setkala jsem se s různými definicemi a bylo obtížné nalézt nějakou obecně platnou charakteristiku.

Zákaz (prohibice) dané látky zůstává u obou typů legislativní úpravy základním pravidlem, přičemž depenalizace představuje "zmírnění trestního postihu" (Slovník cizích slov, 1998). V případě měkkých drog (konopí) jde konkrétně o "odstranění sankcí s prvkem odnětí svobody, ale [narozdíl od dekriminalizace] jiné trestní sankce mohou být zachovány". V českém trestním právu je však každý trestný čin spojen s možností uložit trest odnětí svobody, a proto by u nás zavedení depenalizace měkkých drog mohlo být trochu komplikované. (Užívání drog v Evropské unii - Legislativní přístupy, 2005, str.24).

Třetí možností, jak lze nakládat s nelegální látkou je nakládání s ní *dekriminalizovat*. Pro účely této práce použiji definici, která dekriminalizaci charakterizuje jako "vyjmutí určité formy jednání z působnosti trestního práva, takže

sankce za užívání již nadále nespádají do působnosti trestního práva" (Užívání drog v Evropské Unii - Legislativní přístupy, 2005). Konkrétní znaky dekriminizace jsou podobné jako u prohibice dané látky, tj. je zakázána její výroba, obchod a předávání, ale její držení a užívání není trestné⁷.

Pokud podle zákona dojde k *legalizaci* drogy, její užívání a držení je povoleno, její výroba a obchod s ní jsou také povolené a její prodej je až na nějaké výjimky⁸ zákonný. Systému legalizace podléhá v České republice například alkohol či tabák (legální drogy na našem trhu).

1.2 Marihuana - měkká droga

Nyní se dostávám k termínu *měkká droga*. Použitím tohoto spojení naznačuji, že jsem zastáncem přístupu ke způsobu dělení drog podle jejich nebezpečnosti - tedy na měkké a tvrdé. Někteří lidé mohou na rozdíl od postoje, který je vlastní pro tuto práci, zastávat názor, že drogy není potřeba dělit, protože jsou všechny stejně nebezpečné a měly by být všechny bez rozdílu zakázány (Severa, 2005).

Pojem "měkké drogy" se používá často jako synonymum pro "konopné drogy"⁹. V tomto smyslu je označení "měkké drogy" platné i pro tuto práci.

Pokud jde o samotný pojem "droga", ten má v českém jazyce více významů. Původně je „droga“ označení pro "upravenou surovinu nerostného, rostlinného, nebo živočišného původu, která je určena k přípravě léku" (Slovník cizích slov, str. 98). Pro účely této práce je však droga chápána jako "návyková látka" ve smyslu, jak ji definuje zákon č. 140 z roku 1961. Do návykových látek jsou zahrnuty alkohol, omamné, psychotropní a ostatní látky, "způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování" (Mravčík, 2005). Seznam návykových látek obsahuje zákon o návykových látkách (z. č. 167/1998 Sb.), ve kterém jsou v příloze 1 až 3 vypsány omamné látky (včetně konopí) podle seznamů Jednotné úmluvy o drogách.

Droga, chápeme-li pod tímto termínem *omamnou* či *psychotropní látku*, musí splňovat dva předpoklady:

- a. Jedná se o látku, která má psychotropní efekt, tj. ovlivňuje nebo mění naše vnímání a prožívání reality. Změna se nejčastěji týká emočního (citového) prožívání. Jednotlivé látky vyvolávají charakteristickou změnu emočního stavu. Změna bývá obvykle příjemná, ale nemusí to být pravidlem.
- b. Druhým znakem nezbytným pro to, abychom nějakou látku mohli označit jako drogu, je schopnost vyvolat závislost. Závislostní potenciál je také charakteristický pro každou látku. Některé vyvolávají závislost relativně snadno (například heroin), u jiných látek se závislost vyskytuje spíše výjimečně (konopí, LSD). (Minařík, 2003)

⁷ Není postihováno trestem odnětí svobody a záznamem do trestního rejstříku, může však být penalizováno jinak, například pokutou a/nebo napomenutím.

⁸ Zakázán je například prodej alkoholu dětem a mladistvým

⁹ Konopí, neboli rostliny druhu Cannabis, patří mezi látky s halucinogenním účinkem. Psychoaktivní jsou C. sativa (Linné), C. ruderalis (Janischewsky) a C. indica (Lamarck). Existují ještě druhy konopí určené pro průmyslové využití, v nichž je obsah psychotropních látek minimální. konopné produkty (marihuana, hašiš)

1.2.1 Rozdělení drog podle zdravotní a společenské nebezpečnosti

Zejména druhý bod je v souvislosti s "měkkými drogami" významný. Všechny drogy totiž nemají tuto vlastnost stejně vyvinutou, naopak je lze podle schopnosti vytvářet na sebe závislost rozlišit. Tento systém dělení drog podle tzv. *rizika vzniku závislosti* rozlišuje v tomto smyslu mezi tzv. lehkými (měkkými) a tvrdými drogami. Někdy se též mluví o drogách s *akceptovatelným rizikem* a drogách, u kterých je riziko spojené s jejich užíváním příliš velké, tedy *neakceptovatelné*. Zjednodušeně lze říci, že čím je droga „tvrdší“, tím větší poškození je schopna vyvolat.

Rozdělení drog podle rizika vzniku závislosti (Minařík, 1998):

1) tzv. *Měkké drogy (s akceptovatelným rizikem)*. Sem se řadí například káva, tabákové výrobky, produkty konopí.

Alkohol patří někam na rozhraní tvrdých a měkkých drog, a to díky svým negativním účinkům na tělesné i duševní zdraví při nadměrné konzumaci.

2) tzv. *Tvrdé drogy s neakceptovatelným rizikem*). Sem patří drogy jako heroin, kokain, crack a pervitin. U tohoto typu drog je riziko závislosti poměrně vyšší.

Pro lepší představu, kde se na stupnici rizikovosti nacházejí "lehké" (konopné) drogy jsem použila konkrétní tabulku. Jsou v ní přiřazovány některé (běžně) užívané drogy ke stupni rizikovosti.

Tabulka 1.1 - **Drogy a míra jejich rizikovosti**

Míra rizika	„Tvrдост“	Zákonný status drogy	Způsob kontroly látky v ČR	Zástupci
Vysoká	Tvrdé	Nelegální látky	Zákaz: platí pro držení, výrobu, prodej a předávání, užívání není trestné	Toluen Heroin Morfin Durman* Crack LSD
Vysoká až střední	Tvrdé	Nelegální látky	Zákaz: platí pro držení, výrobu, prodej a předávání, užívání není trestné	Lysohlávky* Kokain Pervitin
Střední	Tvrdé	Nelegální látky (vyjma alkoholu)	Zákaz: platí pro držení, výrobu, prodej a předávání, užívání není trestné	Alkohol** Ecstasy Efedrin Kodein
Relativně malá	Měkké	Nelegální látky	Zákaz: platí pro držení, výrobu, prodej, a předávání, užívání drogy není trestné	Produkty konopí (marihuana, hašiš), kokový čaj
Prakticky bez rizika	Měkké	Legální látky	Žádná regulace	Káva Čaj

Pramen: www.odrogach.cz

Poznámky:

*tyto látky v současné době neupravuje žádný předpis

**látko je legální

Rozdělení návykových látek do tří skupin podle nebezpečnosti vytvořilo v roce 2002 Ministerstvo zdravotnictví České republiky¹⁰. Ve skupině *A se nachází látka THC* (účinná látka konopí), ve skupině *B alkohol*, extáze a halucinogeny a v poslední skupině *C se nacházejí nejvíce nebezpečné látky* - amfetaminy (např. pervitin), opiáty (heroin, crack, LSD).

Pro mou práci by též mohl být významný systém rozdělení drog ve Velké Británii. V této zemi jsou návykové látky od roku 2001 děleny do tří kategorií podle své nebezpečnosti.

Kategorie A (nejrizikovější): metadon, opium, heroin, LSD, morfium, B (méně rizikové): kodein, C (nejméně rizikové) je zařazeno konopí spolu se sedativy.

Na základě přesunutí konopí ze skupiny B do C v roce 2004 se zvedla další vlna požadavků na jeho legalizaci, a to v rámci celého evropského společenství včetně České republiky. V některých zemích (kromě Anglie např. ve Švýcarsku) povolily vlády konopí k lékařskému využití¹¹.

Kromě tohoto rozdělení existuje i řada jiných způsobů jak třídit drogy, např. vzhledem k jejich původu, působení, chemickému složení, účinku atd. Poslední zmíněný způsob řadí konopné drogy do skupiny tzv. halucinogenních drog s „psychedelickým účinkem“¹².

1.2.2 Vztah mezi společenskou tolerancí drogy a nebezpečností drog

Údaje v tabulce 1 hovoří mimo jiné o tom, že:

a) Existuje jeden případ, kdy látka, která je podle své míry rizikovosti kvalifikována jako tzv. **tvrdá droga**, je **legální**, tedy zákonem povolená. Jedná se o *alkohol*.

b) Narozdíl od jiných látek, u kterých byla zjištěna "relativně nízká" rizikovost a podle toho byly označeny jako drogy **měkké**, a jsou **nelegální** a vztahuje se tedy na ně stejný zákon jako na "tvrdé" drogy, u kterých je riziko závislosti nesrovnatelně vyšší. Jedná se o *konopné látky*.

Z tabulky tedy vyplývá, že *nebezpečnost drogy není úměrná tomu, zda je tolerovaná a legální*. Alkohol patří podle tabulky svými účinky mezi "tvrdé drogy", takže by měl být zakázán jako např. extáze. Evropská kultura však jeho konzumaci toleruje. Alkohol je v našich podmínkách dlouhodobě zažitý, masově užívaný a široce dostupný. Tato slova podporují i údaje z aktuálního výzkumu o toleranci obyvatel k jednotlivým typům drog, legálních i nelegálních (Miovský et. al., 2005). Průzkum byl zaměřený právě na srovnání tolerance k užívání jednotlivých drog. Zatímco užívání "tvrdých" drog odsuzuje drtivá většina lidí, v případě marihuany už není názor tak vyhraněný – její užívání by povolilo více než 20 % dotázaných. Nejvíce tolerantní jsou

¹⁰ uloženo Vládou ČR na základě usnesení o Projektu analýzy dopadů protidrogové politiky.

¹¹ Jako léky obsahující výtazek z konopí, neobsahující účinnou látku THC, jsou dostupné na předpis v lékárnách

¹² psychedelikum je látka, která splňuje dvě základní kritéria, za prvé rozšiřuje vědomí a toto rozšíření je závislé na „vitním prostředí“ konzumenta - jeho postojích, přípravě, očekávání a pocitech vůči látce, a na „vnějších podmínkách“, které souvisejí bezprostředně s konzumací drogy – na denní době, počasí, hudbě...Látka, která není závislá na měnících se podmínkách, nemůže být psychedelikum.

respondenti právě k pití alkoholu a kouření, jak dokazuje v příloze 1 graf znázorňující *"Toleranci k užívání jednotlivých drog"*.

Navíc daňové příjmy z prodeje alkoholu asi také nejsou zanedbatelné. Podle tzv. teorie ekonomické regulace (G. Stigler - nositel Nobelovy ceny) je zákaz některých psychoaktivních látek v zájmu farmaceutického, tabákového a alkoholového průmyslu, které produkují tzv. substituty k nelegálním drogám (Běláčková, 2006).

(Pravidelné) užívání konopných látek z je z pohledu většinové společnosti vnímáno jako jev, který se týká pouze určité skupiny lidí. Z tohoto hlediska je považováno za nekonformní chování, které společnost nechce tolerovat. Přesto odborníci na drogy očekávají, že společnost spěje k větší toleranci ke konopí (Mravčík, 2005).

1.3 Marihuana - vstupní droga?

Velmi diskutovaná je teorie marihuany jako *vstupní drogy*. Je zajímavé, že i na toto jedno téma existuje takové množství i různých protichůdných názorů. Z dostupných studií i výzkumů zabývajících se drogovou problematikou se zdá, že tomu tak není nebo alespoň zatím se to nepodařilo prokázat. Iniciační efekt marihuany se většinou odehrává v rovině sociální – distributor marihuany může nabídnout uživateli „něco silnějšího“. (Kalina, 2003)

Podle primářky Psychiatrického oddělení Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem MUDr. Staňkové, která se zabývá ve své praxi již mnoho let drogovou závislostí, je tento argument nesmyslný. Užívání drog podle ní nesouvisí v žádném případě s jednotlivými druhy drog, ale výběr drogy závisí na lidské osobnosti. Výběr drogy je u každého individuální, někomu vyhovuje uklidnění, jinému fyzické povzbuzení a další si chce prohloubit vnímání (Staňková, 2006).

Heroin je například typická droga vyvolávající u člověka silnou závislost, opatřování prostředků na drogu se stane v životě závislého člověka na heroinu tou základní hodnotou. Naopak tato droga výjimečně způsobuje psychické poruchy a změny osobnosti. Ty jsou velmi časté například v souvislosti s užíváním pervitinu, nejoblíbenější "tvrdé drogy" v České republice.

Toto neplatí o marihuaně. Marihuana je droga, u níž je riziko závislosti velice nízké. Podle aktuálních poznatků medicíny nebezpečí marihuany spočívá v tom, že může u některých tzv. lidských "genotypů" vyvolávat vznik psychických poruch (Staňková, 2006).

2 Marihuana v České republice

V následující kapitole krátce nahlédnu aspekt užívání marihuany v naší zemi, pokusím se definovat konzumenty marihuany a jejich možné potíže, od zdravotních až po ty právní.

2.1 Rozsah užívání marihuany v naší zemi

Z výročních zpráv o drogách v České republice (včetně té nejnovější z roku 2005) vyplývá, že nejčastěji užívanou nelegální drogou je konopí. Zvyšující se trend v užívání marihuany mezi mladými lidmi je patrný od 90. let minulého století. Vývoj a současný stav (pravidelné) konzumace marihuany v ČR je srovnatelný s ostatními zeměmi Evropské unie.

Částečně pozitivní jev lze spatřovat ve skutečnosti, že na vzestupu počtu osob majících zkušenost s drogou se nejvíce podílejí kanabinoidy, tedy obecně méně rizikové drogy. (Marešová, 2001). Problémem může být rozšíření jejich užívání mezi čím dál mladší lidi. To připisují odborníci (Miovská, 2005) obecně vysoké toleranci k legálním drogám - alkoholu a tabáku - a jejich vysoké dostupnosti.

Z toho důvodu je problematická i otázka legalizace konopí. Odborník na drogy (Zábranský, 2005) v tomto smyslu říká, že legalizovat další drogu by znamenalo její rozšíření do populace dětí stejně jako je tomu v případě ostatních legálních drog. K tomu dodávám, že na druhou stranu není jiný důvod proč ji zakazovat a že to nemá ani své opodstatnění. Podle některých odborníků (Staňková, 2006) je prohibice marihuany spíše směšná vzhledem k tomu, že je v České republice její užívání tolik rozšířené. Proto se domnívám, že k legalizaci marihuany za nějaký čas společnost tak jako tak dospěje. Myslím také, že částečnou dekriminizací konopných látek ztratí pro mnoho konzumentů svou přitažlivost. Užívání jakékoliv drogy má svá rizika. Kouření marihuany může být pro mladý nebo náchylný organismus nebezpečné z toho důvodu, že podporuje vznik různých psychických poruch (běžné jsou například poruchy paměti a pozornosti, A.N.O., 2005). Pokud jsou lidé dospělí a informovaní, mělo by zůstat pouze na nich samotných, zda budou jakékoliv drogy užívat nebo ne. Pokud jde o děti, je potřeba mluvit o všech drogách, jejich účincích a potenciálních rizicích užívání mnohem konkrétněji a samozřejmě častěji. Myslím, že nejdůležitější je, aby se k tématu drogy přistupovalo pokud možno bez předsudků.

2.2 Uživatel a jeho obtíže

Uživatelé měkkých (konopných) drog spadají do charakteristiky tzv. *příležitostných* neboli *rekreačních*¹³ uživatelů drog. Tyto uživatele, pokud konzumují konopí jako jedinou drogu, nelze označit za problematické a s užíváním této drogy není spojena sekundární drogová kriminalita¹⁴ (Mravčík, 2003).

Obecně jsou uživatelé konopných drog charakterizováni jako lidé, kteří nepocházejí z okrajových či sociálně strádajících skupin - naopak se jedná o mladé lidi, prospívající ve školách a relativně dobře hmotně zabezpečené (Mravčík, 2006).

Pro uživatele marihuany představuje problém číslo jedna *nezákonný obchod* z konopnými drogami. Tento způsob distribuce je z hlediska možného kontaktu s jinými drogami poměrně riskantní, protože prodávající může kromě marihuany nabízet i jiné psychotropní látky. Platí, i když s určitou rezervou, že samopěstitelé jsou méně ohroženi nabídkou dalších drog (Zábranský, 2003).

¹³ tj. v rámci společenských a rekreačních aktivit

¹⁴ majetková trestná činnost a násilné trestné činy

Jiným nebezpečím pro (trestané) uživatele konopí je tzv. *kriminalizační efekt* (labelling), který může vést k uměle vyvolanému patologickému chování (Kalina, 2001).

2.2.1 Zdravotní rizika spojená s užíváním marihuany

V roce 2001 byl proveden výzkum uživatelů konopných drog v registru žádostí o léčbu (Studnicková, 2003). Z klientů - uživatelů konopí bylo registrováno nejvíce středoškoláků ve věku 15-19 let (62%). Podle zpráv poskytovatelů se v drtivé většině (80-95%) popisované problémy nejevily jako přímé důsledky užívání konopných látek. Jejich obtíže identifikovali nejčastěji jako "*výchovné a sociální*". Důsledky, které lze spojit *přímo s užíváním* - poruchy paměti a soustředění vykazovalo 10-15% klientů. Z toho důvodu poskytovatelé doporučovali především poradenské a socioterapeutické služby.

V souvislosti s riziky užívání marihuany na psychické zdraví člověka vznikají různé studie v České republice v podstatě až v současné době. Nedávno byla například zveřejněna studie zkoumající vztah mezi užíváním konopí a psychózou u mladých lidí (Fišar, 2006). Podle nových zjištění může marihuana vyvolat u jistých "genotypů" schizofrenii (Staňková, 2006). Domnívám se, že v tomto ohledu nejsou mladí lidé v současnosti vlastně vůbec informováni. Marihuana jako droga je většinou vnímána jejími uživateli jako látka, jejíž užívání je bez rizik.

2.2.2 Právní problémy uživatelů marihuany

Kromě uvedených rizik užívání konopí, se jeho konzumenti mohou dostat do problémů se zákonem v souvislosti s *pácháním trestné činnosti*. Podle konopného ombudsmana Marka Jehličky (2003) současná právní úprava nerozlišuje drogy podle jejich dopadů na uživatele a společnost a nedefinuje konkrétní množství drogy, jehož držení je trestné. Z toho důvodu je vlastně kontraproduktivní, protože trestá občany, kteří se nedopustili zločinu (uživatelé konopí nejsou pro společnost nebezpeční) podle stejného paragrafu - nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů (§ 187) - jako ty, kteří se dopustili skutečného zločinu (dealeři a výrobci tvrdých drog), a proto jsou pro společnost nebezpeční.

Národní monitorovací středisko ve výroční zprávě z roku 2006 uvádí, že v praxi právní poradny A.N.O.¹⁵ dochází, pokud jde o "příležitostné uživatele nezákonných návykových látek" v drtivé většině ke kontaktu právě s uživateli konopí (Zaostřeno na drogy 2, 2006).

Nejčastější *problémy trestně právního charakteru* těchto klientů jsou pak:

- Trestní stíhání za **pěstování konopí**. Pěstování konopí je totiž posuzováno jako výroba drog¹⁶,

¹⁵ Nestátní nezisková organizace A.N.O. zaštiťuje všechny neziskové organizace poskytující sociální služby v ČR. Její součástí je také právní poradna pro uživatele drog.

¹⁶ podle § 188 trestního zákona

- Přestupkové řízení či trestní stíhání za *držení drog pro vlastní potřebu*¹⁷
- Trestní stíhání za *distribuci drog*¹⁸. Jde především o předání drogy, za které se považuje i podání konopné cigarety v rámci společného užití ve skupině.

Další možné potíže souvisí například s testováním na přítomnost drog (především THC) zaměstnavatelem nebo ve škole, kdy při pozitivním testu hrozí výpověď nebo sankce ve škole. Výjimečně se uživatelé konopných drog podle poradny setkávají s jinými sociálně právními problémy (Zaostřeno na drogy 2, 2006).

3 Marihuana a zákon

Při hledání vhodné právní úpravy kontroly zneužívání drog a zacházení s drogovým problémem je užitečné seznamovat se s řešeními, která zvolili zákonodárci v jiných zemích, zejména v těch, které jsou České republice blízké geograficky, kulturně, z hlediska rozsahu zneužívání drog či právní tradice. Při různosti možných přístupů je dobré jednotlivé postupy porovnávat, hodnotit, zda se daný přístup osvědčil či nikoliv. Proto je část příští kapitoly věnována tomuto pohledu obecně a konkrétněji se zde pak zabývám českým pojetím jednotlivých zákonů o drogách včetně pohledu na jejich uplatňování v praxi.

3.1 Trestněprávní přístup k drogové problematice v zahraničí

Odborníci na drogovou problematiku (Zábranský) uvádějí, že legislativa související s užíváním drog ve většině zemí světa je primárně zaměřena prohibičně. Jejím cílem je omezení užívání drog, a to zejména trestně-právními prostředky (Zábranský, 2004).

Diskuse o způsobu, jak přistupovat k drogové problematice je vedena již celá desetiletí. V Evropě se stále výrazněji projevují liberalizační tendence a přístupy, kladoucí důraz na prevenci a „harm reduction“ strategii. Avšak Spojené státy, drogám“. Přitom se opírají o tři mezinárodní drogové úmluvy - Jednotnou úmluvu o omamných látkách z r.1961, Úmluvu o psychotropních látkách z r. 1971, a Úmluvu OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z r. 1988. Všechny členské země OSN včetně naší republiky, které ratifikovaly tyto mezinárodní dokumenty, se tím zavázaly k tomu, že podstatou systému jejich drogových politik bude potlačování nabídky a poptávky po nelegálních drogách. Nejvýznamnější dokument, úmluva z roku 1961, definuje tyto zakázané látky na čtyřech seznamech podle nebezpečnosti¹⁹. (Šámal a kol.: Trestní zákon, Komentář, C.H.BECK 2001, str. 1009) .

¹⁷ § 187a tr. zák

¹⁸ § 187 tr. zák.

¹⁹ Úmluva zařazuje konopí a pryskyřici z konopí do skupiny "omamných látek". Marihuana je zde je zařazena do seznamu III spolu s heroinem a jinými vysoce návykovými látkami (Vyhláška č. 47/1965 Sb.)

Zatím žádná z evropských zemí nerezignovala na oblast represe vůči osobám, které neoprávněně nakládají s nelegálními drogami. Vzhledem k široké škále forem, jakými může takové nakládání probíhat, je však v právních úpravách postihu uvedeného jednání možno nalézt řadu rozdílů, zejména v oblasti rozsahu a intenzity případné represe. (Marešová, 2001)

3.1.1 Nakládání s omamnými a psychotropními látkami v zemích EU

Problematika legislativního přístupu k nezákonnému nakládání s OPL je velice široká a jednotlivé státy při jejím řešení zvolily různorodé způsoby a inspirativní postupy. Jedná se o případný postih nakládání s nelegálními látkami, s prekursory a předměty sloužícími k výrobě drog, propagace užívání drog atd. Nedílnou součástí postupu při řešení drogové kriminality je existence *odklonu a alternativních trestů* použitelných při stíhání zejména toxikomanů nebo naopak experimentátorů. Pominout nelze ani otázku sbližování jednotlivých národních úprav, z důvodu potřeby jednotného postupu zejména proti mezinárodní organizované drogové kriminalitě či z důvodu společné vázanosti mezinárodními drogovými úmluvami evropských států v rámci Evropské Unie. (Marešová, 2001).

České právo se v otázce případné *trestnosti samotného neoprávněného užívání drog* drží zásady, že sebepoškození není trestné. V některých evropských zemích je však přístup legislativy k této otázce odlišný. Některé právní řády ještě rozlišují užívání drog v soukromí a na veřejnosti. Mezi státy, jejichž právo zakazuje a kriminalizuje samotné užívání drog, patří Finsko, Francie či Švédsko. Tyto státy však chápou trest odnětí svobody pro uživatele drog za krajní prostředek a nabízejí proto různé alternativní tresty a opatření. Nizozemí, Německo nebo Španělsko mají zaveden přístup, který rozlišuje užívání drog v soukromí a na veřejnosti²⁰.

Společným rysem jednotlivých právních řádů evropských zemí v otázce *držby drog* je rozlišování držby pro vlastní potřebu a držby pro jiného. Děje se tak buď výslovným rozlišením, nebo rozlišováním na základě množství drogy objevené u pachatele (případ je nazírán jako držba pro vlastní potřebu, držba pro jiného či držba za účelem obchodování s drogou).²¹ V některých státech jsou v tomto smyslu rozlišeny měkké (konopné) drogy od ostatních drog (Velká Británie, Nizozemí, Portugalsko, Belgie, Dánsko). Přísnost trestu v těchto zemích pak závisí na kategorii. Z dalších zemí

²⁰ Portugalsko například dekriminalizuje užívání, nákup a držení všech drog pro osobní potřebu. Lucembursko a Belgie postihuje přísněji (odnětím svobody) užívání měkkých drog dospělými v přítomnosti mladistvých. Irsko zavedlo systém progresivních sankcí týkajících se pouze konopných drog. Například držení konopí pro osobní potřebu je sankciováno při prvním provinění pokutou a pak se sankce stupňují až k odnětí svobody. V Estonsku, Lotyšsku nebo Litvě je držení malého množství jakékoliv drogy posuzováno jako správní delikt, který může být potrestán odnětím svobody v tzv. vazebních domech (cca na 40 dní).

²¹ Ve Finsku a Dánsku, kde právní předpisy o držbě pro vlastní potřebu nehovoří, ovšem na množství držené drogy závisí, zda bude jednání pachatele posouzeno jako méně závažný delikt či jako závažný trestný čin srovnatelný s obchodováním s drogami. Francouzské právo rovněž definici držby drog pro vlastní potřebu neobsahuje. Držba drogy je v závislosti na okolnostech kvalifikována a trestána buď v souvislosti s užíváním drog či s jejich poskytováním jiné osobě. Itálie držbu drogy zakazuje a kvalifikuje ji jako správní delikt. V Nizozemí i v Německu je držba drog kriminalizována, ovšem i zde existují rozdíly v přístupu k jednotlivým případům závislému mj. na množství přechovávané drogy.

např. Dánsko uplatňuje méně přísné tresty v případě konopí. V Rakousku zákon zjednodušuje postup v případě provinění v souvislosti s konopím.

Potom je také zajímavý holandský přístup. V Holandsku je trestné držení veškerých drog, ale za držení množství konopí do 5 gramů nedochází k žádné sankci. Prodej držení a užívání konopí v tzv. coffee shops jsou povoleny.

(Zpracováno s pomocí Výroční zprávy o stavu ve věcech drog - legislativní přístupy)

3.2 Konopí v zákonech České republiky

Prvním krokem směrem k legalizaci měkkých drog je tedy jejich legislativní rozlišení od ostatních drog. Cílem zákonného rozdělení drog na "tvrdé" a "měkké" je oddělit nelegální trh s marihuanou od trhu s nelegálními více nebezpečnými látkami (Pejřil, 2001).

V současné době zákony České republiky nerozlišují drogy podle zdravotní a společenské nebezpečnosti na dvě skupiny (není rozlišení mezi "měkkými" a "tvrdými" drogami) V důsledku tohoto nerozlišení se na "lehké" (konopné) drogy vztahuje stejný zákon jako na nebezpečné "tvrdé" drogy – jde o *trestní zákon* č. 140/169 Sb.

Pokud je však řeč o nebezpečnosti drog, spíše je mi blízký známý výrok o drogách, který říká, že "drogy nejsou zakázané proto, že jsou nebezpečné, ale jsou nebezpečné, protože jsou zakázané" (Zábranský, 2001).

Jak bylo již řečeno, užívání drog samo o sobě není v naší zemi trestné. *Držení* (přechovávání) drogy (i pro sebe) a její *výroba* (i pěstování) trestné jsou.

Výroční zpráva o drogách z roku 2001 přináší přehledné shrnutí v současnosti platné úpravy tzv. drogových deliktů - údaje jsou vloženy do tabulky v *příloze 8* ("*Drogové delikty v ČR*") s uvedením přesných znění jednotlivých ustanovení zákona. Pokud se podíváme do této tabulky, tak na první pohled si můžeme povšimnout, že v současné době drtivá většina deliktů spojených s drogami je řešena v rámci *trestního práva* podle 4 základních paragrafů (§ 187, 187a), 188 a 188a) a je postihováno nejčastěji *trestem odnětí svobody*. Sankce za tzv. drogové trestné činy definují ustanovení jednotlivých paragrafů.

Z výše uvedeného vyplývá, že česká (proti)drogová politika je zaměřena spíše *prohibičně*. Snaží se represivními cestami snížit užívání všech drog (i konopných) a odstraňovat problémy s nimi spjaté. Já se ovšem domnívám, že represivní postup může sice zamezit dalšímu šíření užívání této drogy, ale užívání rozhodně nesníží.

Na závěr ještě doplním, že v České republice (zatím) není uzákoněno ani lékařské využití konopí.²²

3.3 O aplikaci práva - existující studie

Jak vypadá trestní postih v úpravě zákona je pouze jedna strana mince, pokud se ale chcí v rámci výzkumné otázky této práce zabývat překážkami legalizace "měkkých

²² Jedná se o léky na syntetické bázi bez psychoaktivních vlastností, tzv. syntetické kanabinoidy. V některých státech světa (USA, Velká Británie, Kanada, Švédsko) jsou tyto léky dostupné. Např. v USA jsou předepisovány pacientům s AIDS při chemoterapii.

drog, je nutné, abych zde uvedla obě strany mince, tzn. jak zákon, tak i jeho uplatnění v praxi.

Poznatky o aplikaci práva v případech stíhání drogových trestných činů a drogových přestupků nejsou rozsáhlé. Jedním z důvodů je téměř naprostá absence publikovaných studií v této oblasti, objevila jsem v této souvislosti dvě studijní práce²³. Kromě zmíněných studií byly podkladem pro vypracování této kapitoly výroční zprávy o drogách, zpracované různými institucemi²⁴. V rámci tohoto studia jsem sledovala vývoj uplatňování tzv. drogových zákonů v souvislosti s jednotlivými drogami od počátku roku 2001 do současnosti²⁵.

Po konkrétním seznámení s výročními zprávami a jinými studiemi jsem vytvořila krátké shrnutí o tom, jaké byly (jsou) konkrétní dopady tzv. drogových zákonů, které byly charakterizovány v předchozí části. V příloze jsou k tomuto tématu i některé vybrané grafy.

3.3.1 Závěry projektu Analýzy dopadů novelizace drogové legislativy

V této souvislosti je namístě zmínit se o Projektu analýzy dopadu novelizace drogové legislativy(dále PAD)²⁶. Ze souhrnné zprávy PAD vyplývají zhruba následující informace: Zavedení trestnosti držení nelegálních drog pro vlastní potřebu nesplnilo žádný ze svých testovaných cílů a z ekonomického pohledu je ztrátové. Intervence, představovaná zavedením trestnosti držení drog pro vlastní potřebu, neměla na drogovou problematiku v ČR žádný praktický dopad. Nesplnila se předpokládaná očekávání předkladatele; na druhé straně se jednoznačně neprokázalo, že by negativní vývoj některých ukazatelů byl zákonnou změnou vyvolán nebo zhoršen. Nepotvrdily se tedy katastrofické předpovědi některých odpůrců zavedení trestnosti držení nezákonných drog pro vlastní potřebu. Prosazování trestnosti držení nezákonných drog pro vlastní potřebu je z hlediska společenských nákladů nevýhodné.

Z výsledků studie vyplývá, že se přijetí zákona o trestnosti držení drog pro vlastní potřebu nejvíce dotklo právě *uživatelů konopných drog*, kteří jsou často stíháni

²³ Objevila jsem konkrétně dvě studia k této problematice. Jedná se o Projekt analýzy dopadů novelizace drogové legislativy (Zábranský a. kol., 2001), Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy (Marešová, 2001)

²⁴ Jedná se o Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti (NMS). Středisko vypracovává každým rokem studie (výroční zprávy) o situaci ve věcech rok za uplynulé období. Výroční zprávy jsou veřejně přístupné například na webovém portálu www.drogy-info.cz. Podobným způsobem výroční zprávy o drogách zpracovávají i jiné instituce, např. Národní protidrogová centrála Policie České republiky nebo Institut pro kriminologii a sociální prevenci v ČR

²⁵ Vývoj aplikace drogového zákona v praxi (včetně vývoje počtu stíhaných a odsouzených pachatelů drogově trestných činů) v souvislosti s jednotlivými druhy drog se prováděl až po roce 2000 (2001 - podle instituce). Z předchozích období nejsou tyto údaje dostupné. Poslední sledovaná studie sleduje vývoj za uplynulý rok 2005 a byla zpracována v listopadu 2006. Jedná se o Výroční zprávu o situaci ve věcech drog v roce 2005, Národní monitorovací středisko 2006

²⁶ Souhrnná závěrečná zpráva projektu z října roku 2001 obsahuje tzv. situační zprávu, v jejímž úvodu je uvedeno, že Meziresortní protidrogová komise vlády ČR přijala záměr vědecky analyzovat dopady nové drogové legislativy v ČR se zaměřením na zavedení trestnosti držení nelegálních drog pro vlastní potřebu. Souhrnná závěrečná zpráva dále konstatuje, že předkládaný materiál shrnuje výsledky výzkumu, zadaného a financovaného Meziresortní protidrogovou komisí vlády ČR, vyjadřuje výhradně závěry výzkumného týmu studie projektu, jež byly schváleny její vědeckou supervizí, a nemusí se nutně shodovat s názorem ani oficiálním stanoviskem vlády ani její Meziresortní protidrogovou komisí.

právě prostřednictvím § 187 až 188 trestního zákona. V těchto případech se často jedná o osoby, které si pěstují konopí pro vlastní potřebu ve "větším rozsahu", kteří mohou být za toto odsouzeni až na 10 let nepodmíněně. (Zábranský a kol., 2001)

V souvislosti s § 187a "držení drogy pro osobní potřebu v množství větším než malém" uvádí zpráva vznik aplikačních potíží souvisejících s nejasností pojmu "množství větší než malé" a zároveň se ve zprávě hovoří o "selektivním uplatňování zákona v praxi", protože byl relativně nízký počet osob stíhaných za paragraf ve srovnání s počtem uživatelů drog. Soudy totiž častěji ukládaly alternativní tresty odnětí svobody (Csemy, 2003). Příkladem je 10 rostlin konopí za které byl v Ústeckém kraji vyměřen podle § 187 nižší trest než za stejné množství v kraji Olomouckém (Výroční zpráva o stavu ve věcech drog, 2002).

3.3.1.1 Vládní úkoly vyplývající z výsledků studie

Na zmíněné skutečnosti vyplývající z analýzy dopadů vláda ČR reagovala tím, že stanovila úkoly pro jednotlivá ministerstva. V souvislosti s konopnými látkami jsou významné tyto dva.

- *rozdělit drogy do kategorií podle jejich zdravotní a společenské nebezpečnosti* (první úkol - pověřeno jím bylo Ministerstvo zdravotnictví).
- *zahrnout výsledky analýzy do rekodifikace trestního práva hmotného*²⁷ (čtvrtý úkol - pověřeno Ministerstvo spravedlnosti).

Obě pověřená ministerstva své úkoly splnila. Ministerstvo zdravotnictví navrhlo rozdělit drogy do dvou, resp. tří kategorií podle zdravotní a společenské nebezpečnosti (viz str. 8 této práce). Z navržených změn v rekodifikaci trestního zákona²⁸ jsem vybrala některé předpisy týkající se okruhů problémů, do kterých se dostávají současní uživatelé konopných drog. Těmi jsou, jak bylo již řečeno, trestní stíhání za pěstování konopí, za držení konopí pro vlastní potřebu a distribuci (předávání) konopí. Výsledky analýzy se zde konkrétně odrážejí v základním *rozlišení drog na dvě skupiny*. Návrh zachovává trestnost držení a pěstování psychotropních rostlin (včetně konopí) pro vlastní potřebu, ale umožňuje *změkčit trestní postih* pro samozásobitele konopí a pro "neproblémové" konzumenty konopných drog²⁹ (podrobněji k návrhu v příloze 13).

Nový zákon by měl přinést především upřesnění pojmu "větší rozsah"³⁰ a promítnout vědecké poznatky o rozdílné zdravotní nebezpečnosti (Csemy, 2003). V souvislosti s tímto návrhem v rekodifikaci trestního zákoníku tvrdí odborníci z Národní

²⁷ konkrétně provést tzv. "revizi sankcí trestných činů spojených s drogovou problematikou".

²⁸ Práce na rekodifikaci začaly již v 90. letech minulého století. Podle původních předpokladů měl zákon být již schválen s účinností od ledna 2007. Senátem byl však v únoru 2006 zamítnut a v témž měsíci Poslanecká sněmovna zákon nepřijala.

²⁹ Výroba, držení a předávání (konopné) drogy jsou zahrnuty pod tzv. *trestné činy obecně ohrožující* (§ 261 až 265). V § 262 (přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu) dochází k rozdělení nelegálních drog podle míry jejich zdravotní a společenské nebezpečnosti, tj. podle negativních zdravotních a společenských dopadů v důsledku jejich užívání na MĚKKÉ a TVRDÉ. Do první "*nejlehčí*" skupiny jsou (podle zmíněného návrhu Ministerstva zdravotnictví) zařazeny konopné látky - rostlinné produkty obsahující THC. Konopí je zařazeno do odstavce 1 (mírnější postih), zatímco ostatní látky se nacházejí v odstavci 2 (tvrdší postih). Ust. § 263 *Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamné a psychotropní látky* zavádí rozdílné sankce pro pěstování "měkkých drog", pokud není účelem distribuce. "Komerční" pěstování má být nadále posuzováno jako výroba drogy.

³⁰ "větším rozsahem" se v návrhu rozumí více než 20 rostlin konopí obsahující účinnou látku, v tabulkách Státního zastupitelství je hranice udaná mezi množstvím "malým" a "velkým" cca 3 rostliny

protidrogové centrály v ČR(dále NPC)³¹, že "...ve vztahu ke konopným produktům lze z tohoto pohledu [rozdělení drog] hovořit o nenápadné, skryté legalizaci, byť jsou v této souvislosti používány termíny jako dekriminalizace apod." (NPC, 2004, Výroční zpráva, str. 13). Řada odborníků na drogy v České republice (například Zábranský, Kalina) však hovoří o tom, že zlegalizovat v našich podmínkách nějakou nezákonnou drogu (tedy i konopí), nelze bez toho, abychom vystoupili z OSN nebo porušili danou smlouvu (Zábranský, 2002). Něco k této problematice bylo již řečeno i v kapitole 3 "Trestněprávní přístup k drogové problematice v zahraničí".

3.3.2 Případy evidované kriminality

Marešová (2001) rozdělila případy evidované drogové kriminality v České republice do tří skupin³².

V první skupině případů jsou trestné činy spojené s *mezinárodním obchodem s drogami*. Pachatelé těchto trestných činů jsou kurýři, *cizinci*, většinou osoby z rozvojových zemí, běžní občané, kteří jsou v tíživé životní situaci. Jedná se většinou o jednorázový převoz drogy (většinou heroinu a kokainu). Podle Marešové se na pohyb drog podílejí dobře organizované skupiny, specializované na pašování drog a informace od kurýrů jsou pro orgány činné v trestním řízení téměř bezcenné. Jsou však vždy jedinými trestně stíhanými osobami. Jejich zadržení nemá pro účinný boj proti pašování drog žádný význam. Proto další zdokonalování trestních kodexů podle Marešové (2001) ve vztahu s nelegálním obchodem s drogami bez uplatnění dalších navazujících opatření nemůže snížit výskyt drogové kriminality tohoto druhu.

Ve druhé skupině se nacházejí trestné činy *nedovolené výroby a distribuce drog na našem území*. Pachatelé těchto trestných činů jsou *občané ČR* v souvislosti s výrobou pervitinu, distribucí tzv. tanečních drog a *pěstováním marihuany*. Podle Marešové se jedná především o uživatele, kteří si prodejem drogy vydělávají na další dávku. Jsou to bezúhonní lidé, ale jsou označeni za spolutvůrce různých negativních sociálních jevů (prostituce, zneužívání sociálního systému ČR). Jedná se i o cizince trvale žijící na našem území, ale propojení na mezinárodní zločin zatím není běžné. Trestná činnost těchto pachatelů je nejvíce *medializovanou*, protože zde jsou zásahy orgánů většinou úspěšné v omezování této trestné činnosti³³. (Marešová, 2001)

Třetí skupinou pachatelů jsou uživatelé nelegálních drog. Drogy si sami vyrábějí, jedinci, kteří si pěstují marihuanu a pak ji nabízejí bezúplatně blízkým osobám. Zástupci této skupiny jsou často pachatelé nedbalostních (pod vlivem drog) či úmyslných trestných činů. Trestní stíhání na ně nemá obvykle žádný vliv a po propuštění se vracejí ke svému dřívějšímu způsobu života.

³¹ celý název Národní protidrogová centrála Policie České republiky

³² Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy (Marešová a kol., 2001)

³³ Srovnej s grafem v příloze 2 "Struktura témat v medializaci drogové problematiky" a jejím komentářem v podkapitole 4.3 "Koncept protidrogové politiky v ČR"

3.4 Konkrétní dopady zákona na uživatele marihuany

V tomto bodu se pokouším o analýzu konkrétních dopadů drogových zákonů v ČR na uživatele marihuany vzhledem k předešlým poznatkům. Při analýze dopadů evidované kriminality můžeme vycházet z několika typů statistik. Já jsem k tomuto účelu použila jednak policejní statistiky, které pracují především s trestnými činy, kde v tabulkách jsou uvedeny zjištěné trestné činy³⁴ a statistikami Ministerstva spravedlnosti ČR, které naopak evidují osoby, proti nimž je trestní stíhání vedeno. Jedná se o osoby, proti nimž bylo v daném roce vedeno trestní stíhání, popřípadě bylo ukončeno, přičemž *obžalovaní* jsou ti, na které byla podána žaloba a *odsouzení* jsou ti na základě rozsudku, který nabyl právní moci v témže roce.³⁵ (Kuryšová, 2006).

Mezi stíhanými osobami za drogové trestné činy v letech 2002 až 2005 (viz příloha 3) se vyskytovaly v největší míře *osoby stíhané v souvislosti s pervitinem a konopnými látkami*³⁶. Zatímco v souvislosti s konopnými látkami se pak tento počet stabilizuje a v roce 2005 se dokonce snižuje ke 30%, počet osob stíhaných za pervitin stále roste (až k 50% v r. 2004). Vývoj počtu stíhaných přibližně odpovídá aktuálním trendům rozšíření jednotlivých drog v české společnosti. Při paralelním porovnání těchto poznatků s rozdělením evidovaných trestných činů podle Marešové (2001), lze konstatovat, že pachatelé těchto trestných činů spadají do skupiny 2. a 3., tzn. osob, které vyrábějí (v případě pervitinu) nebo pěstují (v případě marihuany) drogu a tuto drogu distribuují (marihuanu nabízejí svým blízkým). Zhruba od roku 2002 do současnosti, mezi osobami stíhanými za nedovolené přechovávání drogy ve "větším než malém množství" (§ 187a), jsou nejčastěji zastoupeni právě *uživatelé konopných látek* a také *pěstitelé konopí* za výrobu drogy (§ 188).

Další sledovanou skutečností je *věková struktura* těchto pachatelů v roce 2005 (příloha 4). U konopí více než polovinu ze všech obžalovaných z drogových trestných činů jsou *mladiství* (15-19 let), zhruba 1/3 těchto lidí je ve věku od 20 do 29 let a zbytek tvoří lidé starší 30 let. Vzhledem k věku jsou na tom úplně jinak obžalovaní v souvislosti s tvrdými drogami - tito lidé jsou v drtivé většině starší 30 let. Z těchto údajů lze odvodit, že skutečně v souvislosti s marihuanou zákon v praxi dopadá v podstatě jen na mladistvé či velmi mladé lidi.

To potvrzuje i další sledovaný údaj. Jde o *charakter odsouzených* podle druhu drogy v témž roce (příloha 5). Nepodmíněné tresty v souvislosti s konopím soudy ukládaly jen asi v 6% případech, zatímco tyto tresty padaly v největší míře v souvislosti s tvrdými drogami. Též je zajímavé, že u marihuany šlo v 70% případů o prvně trestané a mladiství odsouzení byli jen ti v souvislosti s konopím.

Ke zřejmě pochopitelnému vývoji dochází dle Marešové (2001) ve skladbě ukládaných trestů za drogové trestné činy, kdy se výrazně snížil podíl nepodmíněných trestů u odnětí svobody na všech případech odsouzení obžalovaného (61% v r. 1999 a 17% v r. 2002), a to zejména ve prospěch trestů podmíněných, které v roce 2002 představovaly již téměř 60% všech případů odsuzujících rozsudků. Rovněž podíl trestu

³⁴ způsob, jak je pojem trestný čin používán v policejních statistikách neodpovídá zcela vymezenému obsahu tohoto pojmu v teorii trestního práva (Kuryšová, 2006)

³⁵ Proto lze hodnotit pouze časové řady jednotlivých kategorií a ne vzájemný vztah mezi kategoriemi v témže roce (například obžalování, stíhání a odsouzení v roce 2003)

³⁶ stíhání za pervitin v roce 2002 cca 40%, marihuana 40%

obecně prospěšných prací se za sledované roky výrazně zvýšil a většina uložených nepodmíněných trestů nepřesahuje 1 rok.

4 Koncept protidrogové politiky

V následující kapitole představuji systém protidrogové politiky. Pokusím se odpovědět na otázky, jakým způsobem vzniká a kdo je odpovědný za její realizaci, kdo hraje klíčovou úlohu v tvorbě politických intervencí atd. Na následujících stranách ve stručnosti nastíním strukturu, aktéry a typy protidrogové politiky.

4.1 Vývoj postojů k drogám v souvislosti s formováním (proti)drogové politiky

Protidrogovou politiku bych charakterizovala v širším smyslu jako systém, do kterého jsou zapojeni různí aktéři a tvoří ji různé aktivity na několika úrovních. Jedná se o tzv. přívlastkovou politiku. To znamená, že se nesoustředí na politický proces jako takový, ale zaměřuje se na určitý předmět, objekt (Fiala, Schubert, 2003). V případě protidrogové politiky jsou jejím objektem drogy. Hlavním účelem protidrogové politiky je odstraňování všech problémů souvisejících s existencí drog, řešit tzv. drogovou problematiku. Spolu s politikou zdravotní, rodinnou politikou, politikou bydlení atd. tvoří jakýsi komplex sociální politiky.

(Proti)drogová politika je produktem lidské společnosti, a tak ji také vnímám já. Je výsledkem toho, jak daná společnost (ne jen určitý okruh lidí) drogy a problémy s nimi související vnímá, jak jsou pro ni důležité. V této souvislosti je nutné poznamenat, že od konce 19. století došlo k určitému posunu ve vnímání drog a jejich užívání³⁷. Největší vliv na tento posun v historii mělo nepochybně náboženství, ale také společenská hnutí nebo ekonomické zájmy (Kalina, 2003).

Je velmi zajímavé sledovat, jak se vztah k drogám v minulosti formoval. Kalina (2003) rozlišuje ve vztahu společnosti k drogám čtyři časové etapy, které charakterizuje výskytem různých (nových) společenských jevů, jež se v souvislosti s drogami v minulosti objevovaly. Pro lepší názornost jsem údaje vložila do tabulky, která se nachází v příloze s názvem "Formování postojů k drogám".

Velmi zajímavé je pozorovat vývoj postojů veřejnosti vůči drogám a jejich užívání a následně i charakter politických aktivit. Zatímco do 60. let minulého století protidrogová politika prakticky neexistovala, o dvacet let později se užívání drog rozšířilo natolik, že se drogy stávají „celospolečenským problémem“ a Spojené státy jim vyhlásují "válku". Politická opatření jsou v té době vesměs restriktivní. Až na přelomu 80. let, kdy největším problémem bylo šíření viru HIV, dochází k většímu

³⁷ První pokusy o vytvoření nějakých oficiálních protidrogových aktivit se objevily ve Spojených státech někdy na konci 19. století. Důležitým okamžikem byl pak rok 1914, kdy došlo ve Spojených státech ke schválení zvláštního zákona, který poprvé zavedl *prohibici* některých „psychotropních látek“, opia, heroinu, morfia a kokainu³⁷.

posunu v postojích k drogám, a to především v zemích západní Evropy. To je vyjádřeno novým přístupem "harm reduction" (minimalizace rizik). Spojené státy ale ani tehdy neustupují od vyhlášené "války", a to i přesto, že represivní přístup k problematice drog se všeobecně příliš neosvědčil.

K důraznějšímu posunu v postojích dochází až na počátku 90. let minulého století, kdy se většina evropských zemí na základě nových poznatků rozhodla od „války proti drogám“ ustoupit.

Všechny zmíněné události jsem vložila do *tabulky* v příloze 6, " *Formování postojů k drogám*". Do posledního sloupce jsem zařadila trendy týkající se "měkkých drog". Pokud jde o etapy vývoje drogové politiky a jejich postojů k měkkým drogám, s těmi bylo vždy nakládáno v podstatě stejně jako s ostatními nelegálními drogami. Až v devadesátých letech minulého století se v některých zemích Evropy postupně objevují "první známky" jejich legalizace, které spočívají v jejich zákonném odlišení od ostatních drog.

4.1.1 Role masových médií v postojích k problematice drog

Podobně jako se postupně utvářely postoje k drogám, lidé si společně s nimi utvářeli i představu o jejich uživatelích. Vnímání uživatele drog jako člověka, který je nekonformní a může být potenciálně nebezpečný vytvářejí i současná média. Masová komunikace je prostor, kde jsou konstruovány a viditelně vyjadřovány změny v hodnotách společnosti a v kultuře. Podle teorie sociální konstrukce reality se významnou měrou podílejí na tom, jak lidé subjektivně svět vnímají a interpretují (Jiráček, Koepplová, 2003). Další důležitý význam, který média mají, je vymezení toho, co je ve společnosti normální, vytvářejí normu ve smyslu toho, co je běžné, co je žádoucí, co je nežádoucí a co je ještě akceptovatelné. Média jsou také prostředkem socializace, předkládají normy, hodnoty a přijatelné vzorce chování.

Současný postoj médií ke konopným drogám bych charakterizovala jako "negativní". Toto tvrzení se opírá o "mediální analýzu sdělovacích prostředků v ČR". Provedená analýza se skládala ze dvou částí a sledovala, jak jsou vnímání sdělovacími prostředky uživatelé konopných drog (Sivek a kol., 2004) a tabákových výrobků (Brachová, 2004). Studie přinesla v tomto smyslu důležitá (a nepřekvapující) zjištění. Ze závěrů vyšlo mj. najevo, že konopné drogy jsou medii uváděny spíše ve spojení s *nelegálními drogami*. V médiích velmi výrazně převažují informace o represivních opatřeních potlačujících nabídku drog (policie, soudy, zákony, vězení) a méně se zmiňují o opatřeních proti poptávce drog. Nejčastějšími významy, uváděnými ve spojení s konopnými drogami jsou "*trestný čin*", "*ohrožení společnosti*", "*závislost*" a "*nemoc*". Také se v médiích opakovaně, od počátku 90. let zdůrazňuje *snižování věkové hranice prvního užití*, přestože se tento trend výrazně zpomalil. O nízké věkové hranici pro zahájení užívání alkoholu nebo tabáku se zmiňují jen minimálně. Politici uvedení jako zdroj informací se vyskytují častěji v článcích týkajících se opatření potlačujících nabídku než v článcích týkajících se opatření potlačujících poptávku.

Legální droga nikotin je proti tomu sdělovacími prostředky vnímána především v souvislosti s "veřejným zdravím".

4.1.2 Modely drogové politiky

Způsob jak určitá společnost vnímá drogy a jejich problematiku, určuje kromě jiného i převažující charakter intervencí protidrogové politiky. Zjednodušeně lze od typu a charakteru převládajících intervencí odvodit typ (proti)drogové politiky.

V této souvislosti řada autorů (Zábranský) rozlišuje mezi třemi základními typy (modely) (proti)drogové politiky: *represivním modelem*, modelem *minimalizace rizik a škod* a modelem *kulturní integrace*. Autor ale současně upozorňuje na to, že jednosložková drogová politika neexistuje, ale že je vždy složena ze všech tří typů strategií. Názvy modelů tedy charakterizují spíš důraz na tu kterou strategii (Zábranský, 1997). Bližší analýzu jednotlivých modelů protidrogové politiky obsahuje tabulka 3 - "Modely protidrogové politiky" v příloze.

Údaje jsou upraveny a vloženy do tabulky tak, aby vypovídaly o možných souvislostech utváření modelu politiky v souvislosti s konopnými drogami. Údaje jsou pouze orientační. Žádný stát na světě nevytváří pouze represivní nebo jen protidrogová opatření (Kalina, 2003).

4.2 Obecné vlastnosti současných systémů protidrogových politik (strategie, koordinace, komplexnost)

Pokud si zadáte v googlu slova "(proti)drogová politika", jedním z možných výsledků bude jistě "strategie protidrogové politiky". V rámci strategie se pak hovoří o koordinaci a komplexnosti politik(y). Toto jsou podstatné vlastnosti všech současných (proti)drogových politik. V krátkosti se u nich pozastavím, protože jsou z toho důvodu důležité i v souvislosti s legalizací měkkých drog a jejím procesem.

Koordinaci chápeme "uvedení do vzájemného souladu, optimální spolupráci" (Slovník cizích slov, 1998) a v oblasti protidrogové politiky je nutná především z toho důvodu, že užívání všech drog je "mnohovrstevný jev", který s sebou nese různá rizika, zdravotní, sociální, trestně-právní, bezpečnostní, ekonomické etc.

Protidrogová politika je charakterizována jako *komplexní* proto, že v ní jde v prvé řadě o to propojit poznatky z různých vědních oborů a zapojit do její tvorby lidi z různých profesí. Mezi uplatněné obory patří, mimo péče o zdraví jako určující disciplíny, i psychologie, sociologie, vzdělávání a výchova, epidemiologie, kriminalistika, ekonomika, etika etc.

Problematika drog má tedy komplexní charakter a cílem konkrétních opatření protidrogové politiky je "snížit užívání drog nebo potencionálních rizik a škod" (Radimecký, 2003). Z toho vyplývá, že v protidrogové politice se uplatňují různé profese od zdravotníka a sociálního pracovníka, až po úředníky, policisty, celníky a soudce. Každý z těchto lidí má vzhledem k těm ostatním pochopitelně jiné zájmy, priority a také kompetence a vlastní jiné informace. V souvislosti s drogami vidí různé

problémy a nahlíží je jinak než ti ostatní. Jejich zájmy se musí uvádět do souladu. Pohled všech těchto účastníků se odráží i na tvorbě konkrétní politiky. Proto vznikají i protichůdná opatření (např. trestní postih za držení drog vs. léčba závislých).

Protidrogovou politiku tedy jak bylo řečeno vymezuje *strategie*. Na nejvyšší (mezinárodní) úrovni je definována základní strategie³⁸, kterou musejí všechny členské státy OSN zařadit do svých národních strategií a plánů. Základní strategie, určující podobu politiky v členských zemích včetně České republiky je předem daná.

Na centrální úrovni politiky dané země nesou odpovědnost za realizovaná opatření *ministři* všech resortů. Protože mají jednotlivé resorty rozdílné priority a používají rozdílné nástroje k jejich uskutečnění, může to být i zdrojem konfliktu mezi nimi.

V politické deklaraci OSN³⁹ z roku 2003 jsou uvedeny tři základní rozdíly v pohledu jednotlivých aktérů protidrogové politiky (např. různých resortů) na problém užívání drog - jako na *trestný čin*, *nemoc* nebo *rizikové chování*. Tato různá pojetí jsou zdrojem pro vytváření represivních a preventivních opatření zároveň.

Například prioritou Ministerstva vnitra ČR je chránit společnost před "nebezpečím drog". Pod záštitou tohoto ministerstva je instituce *Národní protidrogové centrály Policie ČR*, jejímž hlavním nástrojem v "boji proti drogám" je *trestní právo*. Prioritou Ministerstva zdravotnictví je "veřejné zdraví" a za nejdůležitější nástroj je jím považována nemocí. Ministerstvo spravedlnosti by mělo ze své podstaty zastávat tzv. nerepresivní postoj k uživatelům drog.

Z toho důvodu je nutné na této nejvyšší úrovni vytvořit nějaký *meziresortní orgán* pro koordinaci politiky. Potřeba koordinovat aktivity na mezinárodní, centrální a místní úrovni je zdůrazněna i v materiálech Evropské unie. Sladování postupů ve věcech drog mezi jednotlivými resorty se nazývá *horizontální koordinace* (Užívání drog v EU, legislativní přístupy, 2004).

V politické deklaraci je však i řečeno, že všichni aktéři politiky musejí ve svých aktivitách sdílet jeden společný cíl, a tím je *potlačení užívání všech drog*. (V tomto smyslu by vlastně mohlo jít o porušení mezinárodní deklarace OSN, když je ve veřejnoprávní televizi vysílána reklama na alkohol.)

4.3 Koncept protidrogové politiky v České republice

Aktuálně byla v době vzniku této práce zpracována výroční zpráva za rok 2005. Rok 2005 přinesl pár významných změn v zaměření protidrogové politiky. Za pozornost stojí dvě události. Tou první bylo schválení nového zákona, v němž se protidrogová politika vztahuje nejen na nelegální drogy, ale také na alkohol a tabákové výrobky⁴⁰. Významnou událostí v souvislosti s „legalizací měkkých drog“ bylo též definitivní

³⁸ Usnesení Valného shromáždění OSN z roku.. doporučilo členským zemím, aby systémy jejich protidrogových politik byly primárně zaměřeny na *snižování nabídky a poptávky po drogách* a také na *snižování rizik* spojených s užíváním všech typů drog.

³⁹ Tzv. politické deklarace OSN jsou méně závazné mezinárodní dokumenty upravující problematiku drog.

⁴⁰ č. 379/2005 Sb. o opatření k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami

zamítnutí nového trestního zákona, který obsahoval změny týkající se drogových trestných činů. Podle zmíněného návrhu mělo dojít k rozdělení „měkkých a „tvrdých drog“ a následné dekriminalizaci držení drog pro osobní potřebu⁴¹.

Pokud jde o samotnou tvorbu politiky, na nejvyšší (vládní) úrovni je vytvořena Národní strategie, aktuálně pro období 2005-2009, která je v současnosti platná. Ta obsahuje hlavní principy a cíle politiky, odpovědnosti jednotlivých resortů atp.

Konkrétní opatření politiky se mají odvíjet od tzv. pilířů protidrogové politiky. Jimi jsou *1. prevence, 2. léčba a minimalizace rizik, 3. potlačování nabídky*.

V této souvislosti bych chtěla podotknout, že ve strategii protidrogové politiky ČR tedy není kladen výrazný důraz na potlačování nabídky (spíš naopak je strategicky až na posledním místě), jak to v současné době mj. prezentují česká média. Pokud jde o důraz kladený médiu na potlačování nabídky, výroční zpráva o drogách z roku 2005 zveřejnila výsledky výzkumu o struktuře témat v medializaci drogové problematiky Příloha 2, *Graf2 - "Struktura témat v medializaci drogové problematiky"*. Příloha znázorňuje zastoupení jednotlivých oblastí protidrogové politiky, jak je prezentovala média v letech 2004 až 2005. Media přinášela v drtivé většině informace o aktivitách *snižování nabídky* na úkor ostatních důležitých dimenzí politiky jako jsou oblast *primární prevence, informace, výzkum a hodnocení, harm reduction* či *mezinárodní spolupráce*.

4.3.1 Potlačování nabídky a poptávky po drogách

V základní definici protidrogové strategie se používají *ekonomické termíny - nabídka a poptávka*. Je to proto, že nelegální stejně jako legální látky jsou zbožím na trhu. S drogami se obchoduje podobně jako s legálním zbožím. Na drogovém trhu existuje také nabídka a poptávka a navzájem na sebe působí. Obchod probíhá s tím rozdílem, že obchod s legálními (tolerovanými) drogami je povolen a je určitým způsobem regulován, tzn. že má jistá předem daná pravidla. Stejně tak ovšem funguje nezákonný (černý) obchod v oblasti nelegálních drog bez předem učených pravidel.

Organizovaný obchod s nelegálními drogami nemá žádná formálně daná pravidla. V současné době je považován za klíčový problém v souvislosti s existencí drog (Zábranský, 2003).

Jedním z argumentů návrhu tzv. Severova návrhu zákona⁴² bylo též zefektivnění boje proti nelegálnímu obchodu s drogami v České republice. Někteří odborníci (Běláčková) hovoří o tom, že problémy nevytváří droga sama o sobě, protože jako taková nemá skoro žádnou hodnotu. Narůstající cenu drogy vytváří její nezákonný status. V této souvislosti někteří věhlasní ekonomové a nositelé Nobelovy ceny za ekonomii (Stigler, Friedman) poukazují na to, že boj proti drogám nemá žádný smysl. Podle nich na zákazu drog kromě organizovaného zločinu nejvíce profitují výrobci alkoholu a tabáku (Běláčková, 2006).

Krátce po zavedení trestnosti držení drog pro osobní potřebu (§ 187a trestního zákona) v roce 1998, začal vznikat Projekt analýzy dopadů nového zákona. Součástí

⁴¹ přesné znění novely týkající se rozdělení a dekriminalizace držení drog je uvedeno ve třetí části práce

⁴² přesné znění viz třetí část

projektu byla také analýza společensko - ekonomických nákladů, které vznikly společnosti v důsledku tohoto nového opatření. Tzv. analýza COI⁴³ ukázala, že zavedení trestnosti držení drog pro osobní potřebu přineslo i velké ekonomické ztráty. Ekonomická hlediska jsou často používána v argumentaci proti represivním postupům drogové politiky.

4.3.2 Hlavní subjekty

V předešlém textu byly již naznačeny odpovědnosti a role významných aktérů protidrogové politiky. Nepochybně nejvýznamnějším aktérem politiky je "Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky" (RVKPP)⁴⁴. Rada je přímo napojena na vládu České republiky, Činnost celé organizace řídí sekretariát, který je v podstatě nejdůležitější institucí, protože slaďuje veškeré aktivity všech aktérů politiky. Sekretariát je pak napojen na další skupiny (i mezinárodní).

Členové Rady jsou *ministři* jednotlivých resortů a setkávají se zhruba čtyřikrát ročně. Klíčovými partnery Rady vlády (a aktéry protidrogové politiky) jsou *ministerstvo vnitra* (spolu s "Národní protidrogovou centrálou Policie ČR"), *ministerstvo zdravotnictví* a *ministerstvo spravedlnosti*, dále pak ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo školství, obrany a zahraničních věcí.

Součástí sekretariátu je i *Národní monitorovací středisko* pro drogy a drogové závislosti v ČR (dále jen NMS). Jeho základní funkcí je shromažďování informací o drogách a vypracovávání výročních zpráv o stavu ve věcech drog v České republice. Pomocí výročních zpráv jednotlivých zemí EU se provádějí např. srovnávací analýzy členských zemí⁴⁵.

Středisko sleduje obecné trendy v užívání drog a také trendy v oblasti nelegálního obchodu.

Dále zde působí tzv. *výbory* a *pracovní skupiny*, kde jsou zastoupeni nejvýznamnější poskytovatelé služeb.

4.3.2.1 Role a odpovědnosti klíčových ministerstev v rámci horizontální koordinace

Z hlediska důležitosti a významnosti v tvorbě protidrogové politiky na nejvyšší úrovni je potřeba alespoň částečně charakterizovat role a odpovědnosti tří subjektů.

Ministerstvo zdravotnictví (MZ) odpovídá za legislativu týkající se legálního zacházení s návykovými látkami, vykonává kontrolní činnost a plní hlášenou povinnost o dovozu, vývozu, spotřebě a stavu zásob těchto látek pro OSN a EU. (Proti)drogová politika je součástí zdravotní politiky resortu MZ, který odpovídá za realizaci a

⁴³ Cost benefit analysis, poprvé provedená v rámci ČR, skládá se z nákladů hmotných a nehmotných

⁴⁴ Rada vlády se původně nazývala "Meziresortní protidrogovou komisí" a byla ustavena v roce 1993.

⁴⁵ vypracovává je Evropské monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti (EMCDDA) Aktuálně byla v současnosti vypracována poslední výroční zpráva evropské agentury pro drogy pro letošní rok 2006. Podle této zprávy se Češi dostali v užívání konopných drog na špičku žebříčku 25 států Evropské unie. Zkušenosti s drogou má podle studie více než polovina osmnáctiletých Čechů. Enormní procento uživatelů konopí je podle odborníků (Nešpor) zaviněno i tolerancí společnosti k užívání tzv. legálních drog (Nešpor, 2006). Podle něj existuje zjevná souvislost mezi užíváním legálních a nelegálních drog.

financování všech typů léčby návykových nemocí a snižování zdravotních rizik. Ministerstvo dále odpovídá za realizaci úkolů vyplývajících z Evropského akčního plánu o alkoholu, z Rámcové úmluvy o kontrole tabáku z programu Zdraví 21, k jehož realizaci se ministr resortu připojil.

Ministerstvo vnitra (MV) v politice odpovídá za regulaci opatření k potlačování nabídky ilegálních drog a za vymáhání práva ve vztahu k distribuci drog legálních, odpovídá dále za bezpečnost a potírání kriminality páchané v souvislosti s užíváním drog.

Ministerstvo spravedlnosti (MS) odpovídá za tvorbu legislativních návrhů v oblasti trestního práva, dále vytváří podmínky pro činnost soudů a státních zastupitelství ve věcech souvisejících s drogovou kriminalitou. Také zabezpečuje činnost Probační a mediační služby, odklony v trestním řízení nebo alternativy trestu odnětí svobody. Navíc odpovídá za realizaci služeb prevence, léčby a minimalizace rizik a pomoci osobám závislým na drogách v podmínkách výkonu trestu (zpracováno pomocí Národní strategie protidrogové politiky na období 2005 až 2009).

4.3.2.2 Systém vertikální koordinace

Jak bylo již naznačeno, protidrogová politika se vytváří na několika úrovních. Na *centrální úrovni* jsou intervence zaměřeny na populaci jako celek. Snaží se ovlivnit chování lidí prostřednictvím tvorby zákonů. Za realizátory politiky na této úrovni se pokládají mezinárodní instituce a následně vlády, parlamenty a kraje.

Kromě aktivit na centrální úrovni, které mají určující vliv na případnou legalizaci měkkých drog a na její proces, se vytvářejí opatření také na *komunální úrovni*, kterou představuje obec. Opatření realizovaná obcemi se snaží ovlivnit chování sociálních skupin. Na nejnižší úrovni působí pak např. poskytovatelé služeb a jejich aktivity se snaží ovlivnit chování jednotlivce.

Kraje a obce vyvíjejí vlastní protidrogové strategie. Krajský protidrogový koordinátor⁴⁶ má za úkol převést aktivity z národní strategie.

Současná česká protidrogová politika je definována v národní strategii pro období 2005-2009" (Výroční zpráva, Národní strategii protidrogové politiky ČR, 2005).

Obrazně jsou prvky systému horizontální a vertikální koordinace protidrogové politiky v ČR jejich vzájemná provázanost znázorněny v příloze 9.

⁴⁶ na koordinátory jsou kladeny vysoké požadavky, musí mj. znát situaci v kraji, problémy a potřeby, partnery, na které se může obrátit a musí umět velmi dobře komunikovat

Metodologická část

"Žádné množství důkazů mi nemůže potvrdit pravdu a libovolné množství důkazů mi může potvrdit omyl." (Albert Einstein)

5 Metodologie

Účelem této kapitoly je zdůvodnit výběr metodologických postupů a strategií, objasnit způsob sběru empirických dat a následně provést operacionalizaci. Na následujících stránkách představuji postupy, jimiž údaje v empirické části sbírám, redukuji, analyzuji a interpretuji.

Cílem této práce je zodpovědět základní výzkumnou otázku: *Co brání legalizaci tzv. měkkých drog v České republice?*

K definovanému cíli chci dospět prostřednictvím vymezených hledisek hodnocení a zjišťování otázek, které jsem získala z teoretických konceptů, zpracovaných v předchozí části práce. Účelem tohoto výzkumu je objevování, popis, nalezení teorie. Pro zodpovězení položené výzkumné otázky byla zvolena strategie kombinování výzkumných taktik, metoda tzv. triangulace.

5.1 Výhody kvalitativního výzkumu

Výzkumná otázka této práce zní: *Co brání legalizaci marihuany v České republice?* Podstatou práce je vysvětlení a interpretace existujících argumentací podporujících či naopak zabráňujících legalizaci konopí. Půjde mi především o pochopení věci, porozumění jevům, sledování vztahů, příčin a souvislostí daného jevu.

Vzhledem ke komplexnosti problému se vhodnou strategií pro empirický výzkum jeví strategie kvalitativní⁴⁷. Cílem kvalitativního výzkumu je tedy především porozumět složitým společenským jevům a procesům. Výzkum slouží k popsání problému či situace do hloubky, snaží se odhalovat lidské zkušenosti, může nabídnout nové názory a pohledy na jev, o němž už něco víme.

Přesto nelze však výzkum započít bez elementárních znalostí zkoumané problematiky, zcela bez předběžných východisek a předpokladů. I tento můj výzkum

⁴⁷ Oreswell definuje kvalitativní výzkum jako proces hledání porozumění založeného na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří konkrétní a komplexní obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách (dle Hendl, 2005). Podle Dismana (2002) kvalitativní výzkum využívá *induktivní logiky*, což znamená, že na počátku výzkumného procesu je sběr dat a až následně výzkumník pátrá po pravidelnostech, existujících v těchto datech. Po významu těchto dat formuje předběžné závěry a výstupem mohou být nově formulované závěry a teorie. Cílem Qualitativ Data Analysis je porozumět kvalitativní analýze jako *procesu*, který výzkumník uskutečňuje s plným vědomím, tj. ve kterém má výzkumník pod kontrolou své vlastní myšlenkové postupy. Údaje, se kterými pracujeme jsou většinou slovní výpovědi a mohou být sbírané různým způsobem (pozorování, rozhovory, nahrávky diskusí, části dokumentů). (Kusá, 1992)

stojí na předchozím teoretickém zkoumání problematiky legalizace tzv. měkkých drog. Již v teoretické části jsem se snažila nalézt vzájemné souvislosti mezi existující legislativou, její aplikaci v praxi a dopady na uživatele marihuany. Výzkumem je chci ověřit, potvrdit či vyvrátit na základě zkušeností různých aktérů.

S kvalitativním výzkumem je spojováno několik přístupů jako jsou případová studie, etnografický přístup či zakotvená studie. V mém případě se jedná o *fenomenologický přístup*, jež klade důraz na porozumění, jak jedinci vnímají určitou zkušenost. Podle Hendla (2005) se v tomto pojetí výzkumu ptáme na to, *jaké jsou významy, struktury a esence prožívané zkušenosti jedince nebo skupiny s daným fenoménem*. Kvalitativní analýza sestává ze tří souběžných proudů aktivit, které se cyklicky vrací k fázi sběru údajů (předběžné redukce, údaj, předběžná zobrazení údajů, vyvozování, verifikace údajů). Zabudování analýzy již do sběru údajů představuje velkou přednost kvalitativních zkoumání před dotazníkovým šetřením⁴⁸.

Vezmu-li v potaz rozsah a komplikovanost zkoumané problematiky, není jisté a je nepravděpodobné, že se mi podaří zachytit *všechny faktory* ovlivňující výběr argumentů. Přesto se domnívám, že výzkum postavený na interpretaci poslaneckých rozprav může přinést zajímavá a nová zjištění.

5.1.1 Triangulace - metoda ověřování informací z různých zdrojů

Kreativní kvalitativní výzkum znamená rozmanitost, ne jednostrannost. *Triangulace* představuje stav mysli. Verifikační proces je z velké části složkou, která je vestavěná již do procesu sbírání údajů. Podstatou triangulace je použití rozdílných druhů měření, které poskytují opakovanou verifikaci. Jde vlastně o ověřování informací ze všech zdrojů. Výhodou triangulace je nacházení a ověřování informací a případů o tom jistém z rozdílných pramenů a uvádění zjištění do souladu s jinými zjištěními (Kusá, 1992). Jde vlastně o *analytickou indukci*. V tomto přístupu se rozhodnutí o výběru a složení empirického materiálu (případy, zkoumané skupiny, instituce, atd.) provádějí v procesu výběru a vyhodnocování dat⁴⁹. Sběr dalších informací je ukončen po dosažení tzv. *teoretické saturace*⁵⁰. Denzin (1989) rozlišuje taktiky triangulace⁵¹.

⁴⁸ Předběžná analýza, kterou uskutečňujeme už při sběru dat, umožňuje korekci výzkumného tématu, změny výzkumných postupů, rozšiřování či doplňování souboru osob, které participují na zkoumaném problému (Hendl, 1999).

⁴⁹ Glaser a Strauss popisují tento proces následovně: "Teoreticky zakotvený výběr označuje proces sběru dat potřebných ke generování teorii, přičemž výzkumník svá data zároveň shromažďuje, kóduje a analyzuje a přitom se rozhoduje, která další data jsou zapotřebí a kde se naleznou. Sběr dat je řízen vznikající teorií." (dle Hendl, 1999, s.91).

⁵⁰ teoretická saturace znamená, že z hlediska výzkumníka je teorie vyvinuta a nepředpokládá, že další případy přinesou nové poznatky, které by mohly vést ke změně teorie

⁵¹ Jako *datovou triangulaci* označuje použití různých datových zdrojů a odlišuje ji od použití různých metod sběru. Doporučuje zkoumat fenomén v rozličných časových momentech, na různých místech a osobách. V případě datové triangulace se vychází z cíleného a systematického výběru osob nebo skupin, okolností nebo časových okamžiků (dle Hendl, 1999).

První použitou metodou v rámci tohoto empirického šetření je *interpretace argumentací poslaneckých rozprav, důvodových zpráv k návrhům zákonů, poslaneckých interpelací* apod.

Součástí práce jsou též *semi-strukturované rozhovory* vedené s některými významnými aktéry protidrogové politiky.

5.2 Interpretace argumentů v rámci zkoumané skupiny

Odpověď na výzkumnou otázku hledám v tomto případě na nejvyšší úrovni protidrogové politiky, místu, kde se vytvářejí zákony upravující zacházení s tzv. měkkými drogami.

Zkoumanou skupinou jsou poslanci, kteří rozhodují o tom, jaký bude přístup státu k uživatelům marihuany a zkušenosti a znalosti, které mne budou zajímat, jsou teoretické i empirické. Jedná se mi především o *pochopení a interpretaci argumentací* používaných poslanci při schvalování příslušné novely zákona. Proto jsem zvolila metodu porozumění s cílem pochopit základní teoretické podklady a souvislosti použité argumentace. *Základním předpokladem* je, že poslanci nejsou odborníky na danou problematiku a své informace o významnosti a aktuálnosti specifických oblastí sociální politiky, v tomto případě drogové problematiky, mají *zprostředkované*. Stejně tak je předpokladem, že zprostředkované mají i zkušenosti s konkrétními dopady tzv. drogových zákonů na uživatele marihuany, například to, jak je aplikován konkrétní zákon v praxi. Jde o to, že základní informace jim předkládají jiní lidé, aktéři protidrogové politiky - odborníci, kteří jsou v kontaktu na určité poslance. Tito lidé jim předkládají zdroje informací, definici problému, údaje atd. s cílem přesvědčit je o důležitosti toho kterého opatření a tím ovlivnit vznik například daného návrhu zákona.

Argumentace používaná určitými poslanci za účelem přesvědčení ostatních je důležitá, protože pro drtivou většinu poslanců představuje základní a *jediný zdroj informací* o drogové problematice, i když není schopna ovlivnit naprosto jejich postoj. Jelikož se pohybujeme v oblasti politiky a podstatou politiky jako procesu je vyjednávání a přesvědčování ostatních aktérů o pravdivosti vlastních názorů, neméně důležité v procesu schvalování jsou charakteristiky řečníka, zda umí zaujmout, udržet pozornost a přesvědčit. Důležitou roli jistě hraje věk, zkušenosti, členství v daném klubu, pohlaví atp. I tyto proměnné mohou mít na výběr a charakter argumentace vliv, i když více mne zajímá typ a použití argumentů v souvislosti s problematikou legalizace konopí.

Vzhledem, k tomu, co bylo řečeno o významné roli poslanců v legislativním procesu, lze sumarizovat obecné požadavky, které jsou na osoby v této funkci kladeny. Můžeme v tomto smyslu vytvořit jakýsi *ideální obraz poslance*. Ideální proto, že drtivá většina občanů není přímo v kontaktu s člověkem v této funkci, a proto si vytváří o poslancích vlastní, mnohdy zidealizované představy⁵².

Na druhou stranu je potřeba si připustit, že poslanci jsou především lidé, kteří do své práce vnášejí osobní postoje a postupy přizpůsobují svým vlastním potřebám. Při

⁵² Podle mých vlastních "ideálních" představ by poslanec měl mít alespoň tzv. základní přehled a všeobecnou inteligenci, která mu pomáhá hledat objektivní zdroje informací a na jejich základě si vytvářet vlastní úsudek o daném problému a konkrétních potřebách. Všeobecný přehled mu umožňuje vnímat důležitost toho kterého problému v jakékoliv oblasti společenského života.

rozhodování o schvalování příslušného zákona se u poslanců předpokládá, že určující budou zejména *vlastní potřeby* a *potřeby jejich příbuzných či přátel*. Jejich projevy je tedy nutné chápat nikoliv jako jediný zdroj pochopení použité argumentace k definici problému.

Jelikož u poslanců jako příslušníků určité specifické skupiny není apriori počítáno se specializací na danou problematiku legalizace konopí v ČR, předpokládá se, že při svém rozhodování o zamítnutí či schválení dané novely se budou řídit především postoji, odvozenými *nikoliv na základě vlastní teoretické a empirické zkušenosti*. Své názory si formulují na základě *zprostředkovaných informací* jiných lidí, kteří jim své zkušenosti předkládají. Takto si poslanci postupně vytvářejí svou představu o významnosti a aktuálnosti dané problematiky. Ovšem právě pro nedostatek zkušeností je předpokládána u této skupiny existence *předsudků, nepodložených či zkreslených informací* či *dezinformací*.

5.2.1 Způsob sběru dat a charakter údajů

Vzhledem k charakteru zkoumaného jevu - poslaneckých argumentací - předpokládám, že relevantní poznatky můžeme získat prostřednictvím *poslaneckých rozprav* a *interpelací* vedených na půdě Poslanecké sněmovny, dále *důvodových zpráv* k návrhům zákonů, vládních návrhů a usnesení, usnesení jednotlivých výborů apod. Sběr těchto dokumentů byl proveden výhradně prostřednictvím webové stránky Parlamentu ČR⁵³. Cílem je porozumět tomu, na jakých teoretických a empirických podkladech je tato argumentace založena. Poslance lze vnímat jako klíčové aktéry v tvorbě zákonů.

Data se shromažďují různými metodami. Vzhledem ke zkoumané skupině se zdá být, jak bylo již řečeno, nejvhodnější technikou *analýza dokumentů*. Potřebné údaje pro analýzu jsem sbírala podle dvou základních hledisek, jimiž byla *doba* a *téma*. Základním okruhem pro výběr dokumentů jsou různé *návrhy zákonů* vytvořené po roce 1990, vztahující se k právní úpravě zacházení s konopím a předložené Poslanecké sněmovně k projednání.

Jedním z definovaných hledisek byla jejich *tematika*. Návrhy byly vybírány tak, aby se vztahovaly k "měkkým drogám", resp. k trestnosti držení a pěstování konopí pro vlastní potřebu. Základní okruh pro výběr byl tak zúžen na *čtyři návrhy zákonů*, které jsou určitým způsobem významné v souvislosti s konopnými drogami. V období po roce 1990 byly takto předloženy k projednání *čtyři různé návrhy zákonů*.

- I. Severův návrh pro trestnost držení drog pro vlastní potřebu
- II. Návrh poslance Matulky - rozpracování Severova návrhu (přijato)
- III. Pejřilův návrh na zrušení § 187a trestního zákona
- IV. Návrh úpravy konopí v rekodifikaci trestního práva

Ze základních čtyř okruhů byly pak vygenerovány pro budoucí analýzu konkrétní dokumenty. K návrhů se vztahují *důvodové zprávy*, *poslanecké rozpravy* a *interpelace*, vedené na půdě Poslanecké sněmovny.

Druhým zapojeným hlediskem je potom *doba*. Pozorované údaje spadají časově do doby od 90. let minulého století po současnost. Konkrétní zdroje dat pocházejí ze čtyř různých období vedení jednání o návrzích. Prvním je leden 1996, druhým je březen

⁵³ www.pspcr.cz

1998, třetím je prosinec 2001, čtvrtým duben až prosinec 2005). Tyto návrhy byly spolu s důvodovou zprávou navrhovatelem předloženy Poslanecké sněmovně a poté byly o nich vedeny *rozpravy* (konkrétní znění návrhů a viz příloha č. xx)

Jedná se tedy celkem o čtyři návrhy zákonů. První dva lze označit za tzv. *represivní zákony* - jejich cílem je zpřísnění opatření vzhledem k "měkkým drogám", zbylé dva charakterizuje tzv. *liberální postoj*. V rámci schvalovacích procedur došlo k přijetí pouze jednoho ze čtyř návrhů. Jedná se o návrh poslance Matulky, zavádějící trestnost držení drogy pro vlastní potřebu. Cílem třetího, Pejřilova návrhu, je pak znovuostranění této vzniklé trestnosti.

Poslední, čtvrtý okruh diskuzí byl veden v souvislosti s rekodifikací celého trestního práva a navrhované (liberální) změny jsou zmíněny též v teoretické části práce.

5.2.2 Hlediska pro hodnocení

Za účelem hodnocení postojů a přístupů v rámci argumentace vedené v Poslanecké sněmovně vycházím z následujících hledisek:

- A) Primární účel výpovědi
- B) Kvalita výpovědi
- C) Délka výpovědi
- D) Přínos výpovědi

Důležité je, zda argumentace je věcná, racionální a vyvážená, bez emocí a také to, jakým způsobem přispívá ke svému účelu. S tím úzce souvisí přínos argumentace při zdokonalování schopností porozumět danému jevu a umět hledat souvislosti. Analýza různých statistik o (ne)úspěšnosti daného legislativního přístupu či postojích veřejnosti, kterou jsem v rámci možností provedla v teoretické části, samozřejmě může být vodítkem k posouzení problému. V žádném případě ale neobsáhne všechny možné jevy a souvislosti případné legalizace konopných drog. V empirické části mě pak zajímaly postoje, přístupy a názory konkrétních lidí zasvěcených do schvalování konkrétních opatření týkajících se problematiky legalizace. Zajímá mě, jaký význam přikládají problematice, s jakým důrazem o své zkušenosti mluví a zda je spojují s ostatními souvislostmi.

Konkrétní kritéria pro posuzování jsou stejná jako v případě druhé použité výzkumné techniky, strukturovaného rozhovoru a konkrétně popsané na straně 29 (bod 5.1.3.2. Hlediska posuzování).

5.3 Rozhovor jako technika kvalitativního dotazování

Hlavní třídu metod sběru dat v empirickém výzkumu představuje vyprávění, kladení otázek lidem nebo získávání jejich odpovědí na určitý stimul, v tomto případě byla stimulem "legalizace marihuany", a záznam takto vzniklých informací. Součástí práce v rámci empirického zjišťování jsou pro zodpovězení definované výzkumné otázky zvoleny jako nejvhodnější metoda pro získání poznatků tzv. *semi-strukturované rozhovory*. Tento typ rozhovoru se podle Hendla (1999) vyznačuje definovaným

účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého procesu získávání poznatků. Tato metoda byla zvolena především proto, že mě zajímají zkušenosti a znalosti konkrétních lidí, vyjádřené jejich vlastními slovy.

Strukturovaný rozhovor spočívá v připravenosti určitých témat a okruhů, někdy i otázek, ale nedržíme se přísně předem naplánované struktury otázek. Jelikož rozhovory interpretujeme hned od začátku, postupně pravděpodobně objevíme další zajímavé oblasti, na něž se budeme následně doptávat dalších komunikačních partnerů. Počet uskutečněných rozhovorů se většinou neurčuje předem a sběr dat končí ve chvíli, kdy už nepřináší žádná nová zjištění.

Účelem použití dané techniky - semi-strukturovaného rozhovoru - je přiblížit jejich teoretickou a empirickou zkušenost odborné i laické veřejnosti.

5.3.1 Hlediska sběru dat

Na základě výše uvedeného se pokusím v rámci zvolené techniky zprostředkovat postoje a zkušenosti různých aktérů protidrogové politiky - poslance, protidrogového koordinátora, zdravotníka a soudce. Výpovědi těchto komunikačních partnerů mohou být přínosné, zejména pak je očekáván přínos u výpovědi protidrogového koordinátora, zdravotníka a soudce, a to z toho důvodu, že jsou tyto osoby pokládány za odborníky na danou problematiku v rámci své profese a při práci uplatňují své vlastní teoretické a empirické znalosti. Přínosné mohou být z důvodu přiblížení jejich osobních zkušeností s problémy klientů (zdravotník), s posuzováním společenské nebezpečnosti trestného činu (soudce), s úskalími naplňování strategie protidrogové politiky (krajský protidrogový koordinátor).

Přesto, že výběr jednotek není náhodný ani reprezentativní, dbala jsem na to, aby každá zastupovala pokud možno různé typy možných ovlivňovatelů v procesu spjatém s legalizací marihuany. Pravděpodobně se mi však pro malý počet partnerů nepodařilo podchytit všechny typy. Původně bylo zamýšleno vytvořit větší vzorek v prvním okruhu, jež zahrnuje hledisko procesu tvorby opatření (viz další odstavec). Vzorek je malý, protože i ochotných komunikačních partnerů bylo málo (odpověděl pouze jeden poslanec).

Domnívám se však, že vyšší počet účastníků výzkumu pomocí rozhovorů není nezbytně nutný, neboť si nenárokují právo na generalizaci výsledků výzkumu. Cílem je pouze poskytnout vhled do situace. Výběr byl uskutečňován vzhledem k významnosti postojů jednotlivých aktérů vyjadřujících se k problematice legalizace tzv. měkkých drog.

Předpokladem pro výběr komunikačních partnerů bylo zahrnutí 4 hledisek, kterými jsou:

- 1) *tvorba politiky na nejvyšší úrovni,*
- 2) *naplňování strategie protidrogové politiky na komunální úrovni,*
- 3) *zdravotní hledisko a*
- 4) *aplikace zákonů v rámci potlačování nabídky drog*

Základním hlediskem pro okruh výběru všech zmíněných participantů bylo hlavní *místo* jejich působení. Okruh byl zúžen na Ústecký kraj⁵⁴. V rámci empirického

⁵⁴ z důvodu místa pobytu autorky práce

zkoumání byly vzhledem k vymezeným hlediskům postupně uskutečněny čtyři rozhovory s jednotlivými komunikačními partnery:

- a) *poslancem kandidujícím v Ústeckém kraji,*
- b) *krajským protidrogovým koordinátorem,*
- c) *primářkou Psychiatrického oddělení Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem a*
- d) *předsedkyní senátu Krajského soudu v Ústí nad Labem.*

5.3.1.1 Poslanec

Zvláštní důraz na způsob kladení otázek a jejich vyhodnocení je přitom kladen na rozhovor vedený s poslancem. Poslance nelze chápat jako experty na problematiku drog. V tomto rozhovoru se pokusím zjistit něco o tom, kde daný poslanec čerpá informace, čím se přitom řídí, zda jeho argumentace je podložená. Role poslance v tomto celém "procesu" je více než významná. Poslanec je považován za aktéra, který v rámci svých kompetencí v podstatě vymezuje "pravidla hry".

Výběr poslance byl proveden prostřednictvím internetových stránek Parlamentu ČR. Základním hlediskem výběru poslanců za účelem realizace rozhovoru byla *kandidatura za Ústecký kraj* a následně byl výběr zúžen na členství v příslušném výboru či komisi.

Na základě zjištěných informací byli konkrétní 4 poslanci a jedna poslankyně osloveni prostřednictvím krátké zprávy zaslané e-mailem, který obsahoval představení hlavního cíle práce a definování základních okruhů otázek. Překvapením byla ovšem mizivá účast, resp. zájem poslanců, odpověď totiž přišla pouze od jednoho z dotázaných.

Z těchto oslovených osob se ozval pouze jeden poslanec (výbor pro životní prostředí). Neochota ze strany ostatních oslovených poslanců vypovídá podle mého o nevyhraněnosti jejich názorů a postojů k dané problematice, pokud však nějaký postoj mají, nepřikládají asi problematice význam. Zejména pak mě překvapila absence zájmu ze strany poslance(kyně), zástupce(kyně) komise pro školství... Myslím, že členství v tomto výboru apriori předpokládá zájem o tuto oblast drogové problematiky. Rozhovor s poslancem trval v délce asi tak jedné hodiny.

5.3.1.2 Krajský protidrogový koordinátor

Důvodů pro volbu vedení rozhovoru s protidrogovým koordinátorem je hned několik. Koordinátor v rámci své práce má důležité informace a poznatky přímo od poskytovatelů služeb, zná aktuální potřeby v kraji, má kontakty na další aktéry protidrogové politiky atp. Tento komunikační partner byl osloven také prostřednictvím e-mailu, jehož znění bylo stejné jako v případě poslanců.

Tento rozhovor trval cca 2 hodiny. Jeho délka byla ovlivněna především rozsahem zkušeností a znalostí problematiky drog (vzhledem k několikaleté osobní praxi tohoto aktéra v k-centru a ve věznici). Díky své práci koordinátor přichází často do styku s jinými odborníky na drogovou problematiku, ale také s jinými aktéry, například s poslanci apod.

5.3.1.3 Soudkyně

Ostatní komunikační partneři byli osloveni jiným způsobem, například telefonicky. Význam soudce lze charakterizovat tak, že podstatou jeho práce je rozhodování o konkrétních případech odsouzených osob v souvislosti s drogovými trestnými činy, soudce rozhoduje o tom, jak bude s konkrétním člověkem, který se dopustil trestného činu v souvislosti s drogami, naloženo, respektive jaký trest mu bude uložen. Všechna tato rozhodnutí soudci provádějí na základě vlastního posouzení společenské nebezpečnosti spáchaného trestného činu. Zajímá mě, jaké jsou jejich konkrétní postupy, metody a přístupy k práci.

5.3.1.4 Psychiatrička

Zastoupení pohledu odborníka na zdraví z oboru psychiatrie vnímám jako jedno z nevýznamnějších. Primářka Psychiatrického oddělení KN v Ústí nad Labem se zabývá drogovými závislostmi a vlivem drog na osobnost člověka zhruba 10 let. Největší výhodou tohoto setkání je proto její vlastní teoretická a empirická zkušenost nejen v oblasti důsledků užívání drog, ale též zkušenost s výsledky (proti)drogových opatření jiných zemí. Domnívám se, že charakteristika jednotlivých typů drog vzhledem k jejich rizikům na zdraví jednotlivce by měla být východiskem pro strategii protidrogové politiky na nejvyšší úrovni.

5.3.2 Hlediska pro posuzování

Základními hledisky pro hodnocení jsou jednak *délka rozhovoru*, jednak jeho *kvalita*. Na délku rozhovoru mělo vliv několik významných faktorů. Zastoupeným faktorem byly *časové možnosti* dotazovaného, jeho *zkušenosti*, *charakter* a *kvalita* jeho výpovědi, jež vymezují srozumitelnost a vyváženost odpovědí.

Pokud se týká kvality, byla posuzována především věcnost, vyváženost a srozumitelnost výpovědi. Základním předpokladem je, že alespoň část rozhovorů bude zprostředkovávat relativně kvalitní informace a relevantní podklady pro svá tvrzení. Jejich kvalita se bude pak následně odrážet i na kvalitě celého rozhovoru. Z toho důvodu přikládám výpovědím zvláštní význam. Kvalitu argumentací chápu jako soubor určitých aspektů, které ji definují. Každý aktér by měl pochopit požadavky na řešení dané problematiky a důsledky spojené s kriminalizací uživatelů marihuany odlišně, ale lze předpokládat, že několik základních aspektů je alespoň na elementární úrovni významných pro většinu aktérů.

Jako základní prvky kvality jsem zvolila: *podloženost* argumentace, její *vyváženost*, *věcnost*, způsob *výběru a použití informací* a *obsah* projevu s ohledem na odbornou kvalifikaci. Zvláštní pozornost je věnována tomu, čemu sami aktéři přikládají vlastní význam. Výše uvedené aspekty budu posuzovat podle toho, jakou jim sami komunikační partneři přisuzují důležitost, v jakých souvislostech o nich hovoří, zda tyto souvislosti jsou aktuální. Jistě bude zajímavé porovnávat odlišný pohled na problematiku legalizace a reflexe jiných skutečností problému. Jedná se tedy o subjektivní hodnocení problému každého z těchto aktérů.

Empirická část

6 Analýza argumentací vztahujících se k návrhům zákonů

Podstatnou část následující kapitoly tvoří analýza veřejných dokumentů Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky dotýkajících se tématu legalizace měkkých drog. Především se jedná o rozbor debat, které byly vedeny na půdě Parlamentu ČR, a které se vztahují k určitému období. V tomto smyslu lze utřídit politické debaty o měkkých drogách do čtyř období. Tato období jsou charakteristická tím, že v nich vznikaly návrhy zákonů různých poslanců dotýkající se nějakým způsobem konopných drog. Jedná se o dva návrhy tzv. "represivní" a dva návrhy tzv. "liberální".

V rámci empirického šetření byla provedena analýza argumentací v rámci politických debat v Poslanecké sněmovně. Mezi analyzované dokumenty patřily:

*návrhy novel trestního zákona a zákona o přestupcích,
důvodové zprávy a
usnesení vlády a výborů.*

Všechny dokumenty byly staženy z webové stránky Parlamentu ČR, vytištěny a poté analyzovány, uváděné citace jsou tedy doslovné. Texty dokumentů se pohybovaly v rozmezí cca 30 až 60 stránek připadající na jeden tematický okruh (vztahující se k jednomu návrhu zákona). Základní tematické okruhy šetření byly celkem čtyři (4 návrhy zákonů).

V interpretaci jsem se snažila odhalit souvislosti mezi navrhovaným zněním, účelem argumentace, způsobem jejího použití a celkovou kvalitou výpovědi, jejíž aspekty jsou například vyváženost, racionálnost a emotivita.

K pochopení celkové situace je však nutné rozumět i jiným aspektům jako jsou procesy systému tvorby, předkládání a schvalování zákonů či procesy vedení rozprav. Přitom je důležité přihlídnout k širším kontextovým souvislostem jako je například existence nadcházejících voleb, složení vlády, Poslanecké sněmovny, Senátu, výborů atd.

V neposlední řadě jsem se snažila pochopit příčiny vzniku předloženého návrhu zákona a porozumět významům, jež spojují tyto aktéři (poslanci a ministři jednotlivých resortů) s problematikou legalizace konopí, co pro ně představuje.

Za účelem šetření jsem vymezila čtyři základní okruhy, návrhy, od kterých se odvíjejí argumenty pro návrh a argumenty proti návrhu, ke každému návrhu uvádím krátce "kontextové souvislosti". Od daného typu argumentů jsem odvodila cca 4 hlediska, která jsem konkrétněji charakterizovala. Z nich jsem pak odvodila aspekty významnosti pro hodnocení výpovědi.

Pro pochopení celkové situace a souvislostí zkoumané problematiky jsem považovala za důležité zabývat se také procesy a podmínkami pro postoupení jednotlivých návrhů do poslaneckých rozprav (v rámci jednotlivých čtení).

Úvod následující kapitoly je věnován krátké úvaze o tvorbě politiky. Domnívám se totiž, že debata týkající se legalizace měkkých drog je především politickou debatou.

Z toho důvodu začnu s hledáním odpovědí na výzkumnou otázku u politické vědy. Tento krátký úvod do politiky, do její struktury a procesů by mi mohl pomoci ke zjišťování, kde se různé argumenty pro a proti „legalizaci“ rodí, kdo je jejich nositelem a jak na sebe navzájem působí.

6.1 O konceptu politiky - Legalizace měkkých drog jako téma politické diskuse

Odborníci na drogovou problematiku (Zábranský) považují za hlavní nedostatky současné protidrogové politiky v České republice kromě zastaralé legislativy také "politizaci tématu, jež vede k populistické rétorice a řešením" (Zábranský, 2004).

Tento krátký úvod do politiky a jejích procesů je užitečný vzhledem ke zkoumanému jevu. Nahlížením pomocí analýzy politiky se, myslím, politika už nejeví jako něco, co je opředeno tajemstvím a co je běžným lidem tak vzdálené, že jeho procesům nikdy nemohou porozumět. A právě z toho důvodu se o její východiska zajímám. Pomůže mi lépe pochopit „produkci“ v protidrogové politice v kontextu České republiky.

Mnoho lidí pojem „politika“ spojuje s vládnutím. V tomto smyslu mě zajímá, jak vznikají otázky, které směřují například k návrhu dekriminizace (či "skryté legalizace") měkkých drog? Jak se tyto otázky formují? Otázka na první pohled zní jednoduše, ale jakmile se pokusím na ni odpovědět, zjistím, že tvorbu politiky jednou větou či definicí charakterizovat opravdu nelze. Už z toho důvodu, že pojem „politika“ může označovat více možných významů a definicí, které má smysl zde uvádět, protože jediné tak lze uchopit její koncept.

Vrátím se nyní k výše zmíněné vládě jakožto místu tvorby politiky. Dominantní paradigma v diskusi o politice vidí vládu jako organizaci. Teorie tvrdí, že politika není nic jiným než "sledováním cílů" a charakterizuje ji jako „způsob užití moci pro kolektivní účely“ (Colebatch, 2005). Sledovaným cílem by měl být blahobyt co největšího počtu lidí.

Mezi první modely vysvětlující proces politiky patří tzv. *Eastenův model* politického cyklu z roku 1965. Easten v tomto modelu za základní prvek v procesu politických rozhodnutí pokládá tzv. *vstupy*. Vstupy tvoří poptávka a podpora politického systému, které vstupují do tzv. „transformačních procesů“, pomocí nichž pak dojde k rozhodnutí o určité politické aktivitě označené jako *výstup*. A toto vše se děje v kontextu zpětné vazby (Winkler, 2005). Je to samozřejmě na první pohled velmi zjednodušující popis, který byl později mnohokrát kritizován, ale všechny pozdější teorie procesu tvorby politiky jsou de facto jeho rozpracováním. Navíc se jedná pouze o teoretický model, který má spíše pomoci pochopit proces tvorby politiky. Nicméně také ho můžeme, i když zjednodušeně, aplikovat na konkrétní politická rozhodnutí.

Onu poptávku politického systému Easten charakterizuje zkrátka jako „aktivity jedinců a skupin, které sledují rozhodování politických autorit o alokaci hodnot“ (Winkler, 2005). Důsledkem jednání takové skupiny lidí může být třeba i návrh na dekriminizaci držení konopí pro osobní potřebu v roce 2001 (návrh poslance Pejřila). Tento návrh v České republice nevznikl nahodile. Byl předložen jedním konkrétním člověkem, ale předcházela mu velká spousta diskusí na toto téma a aktivit vyvolaných

Eastenem zmiňovanou „poptávkou“. Za poptávku lze v tomto případě považovat např. *hnutí bojující za legalizaci marihuany a výsledky Projektu analýzy dopadů drogové legislativy z roku 2001*. Za těmito projekty stojí vždy konkrétní lidé či skupiny lidí a jejich aktivity, kteří sledují rozhodování v oblasti protidrogové politiky v souvislosti s konopnými drogami.

Tradiční systémové modely jako Eastonův politický cyklus popisují politické procesy spíše teoreticky. Odlišný, více prakticky zaměřený přístup k politice používá tzv. *politická analýza*, která se stala dokonce samostatnou vědní disciplínou (Fiala, Schubert, 2000). Praktičnost analýzy spočívá v tom, že namísto pouhého popisu politických procesů, se zaměřuje především na zkoumání *příčin, důvodů a výsledků* státní politiky. Předpokladem politické analýzy je, že vidí v politice tři složky, tři různé dimenze, které od sebe nelze oddělit, ale přitom každá z nich má jiný význam.

Jedná se o složky: formu, proces a obsah. *Forma* politiky (polity) je označení pro existující politický řád, protože i politika má svá pravidla. *Proces* (politics) představuje dynamickou složku politiky. Politickým procesem jsou všechny interakce mezi aktéry včetně střetu zájmů a přístupů. Výsledkem tohoto střetu jsou pak konkrétní politická rozhodnutí, zákony, nařízení či politické programy, která jsou *obsahem* politiky (policy).

Postupně analýza policy začala soustředit svou pozornost směrem k politickým aktérům. Původně se zabývala především strukturami politiky a snažila se zjistit, jak na sebe její tři složky (forma, proces a obsah) působí. Po nějaké době se výzkum obrátil směrem k roli politických aktérů a rozvinul se z ní tzv. *výzkum politických sítí* (policy networks). Podle teorie politických sítí závisí proces politiky zejména na jejích aktérech, kteří vytvářejí určité „sítě“ různé povahy. Tyto sítě tvoří „osoby nebo organizace, které mají společenský dosah“. Konkrétně jde o politiky, úředníky, zájmové skupiny či vědce. Tito lidé se angažují, a určují tak vlastně rozsah jednání. Při výzkumu politických sítí jde o studium moci, pozicí a zdrojů v politice, které vůbec nejsou pokládány za formální a automaticky dané. V pohledu na politiku jako na „sít“ jde o empirické zkoumání vztahů mezi aktéry (Fiala, Schubert, 2000).

6.2. Kontextové souvislosti návrhu na zavedení trestnosti držení drog (Severův návrh)

První analyzovaná debata se vztahuje k návrhu na *uzákonění trestnosti držení drog pro vlastní potřebu*. Jedná se o tzv. represivní návrh, který se významně dotýkal i otázky případného nakládání s konopnými látkami a jejich uživateli. Pokud jde o charakter navržené novely, šlo jednoduše o pouhé vložení několika slov do stávající úpravy trestního zákona (znění návrhu zákona a případné další související dokumenty se nacházejí v příloze 10 práce). Jeho důsledkem by však bylo uzákonění trestnosti držení drog pro vlastní potřebu. Z tohoto důvodu jde jednoznačně o zákon *kriminalizující*. Navíc žádná jiná opatření se v návrhu nevyskytují, a proto se domnívám, že tento návrh zákona byl *nevyvážený*. Jeho jednostrannost vyplynula jak z důvodové zprávy, tak i z následného projevu. Návrh lze charakterizovat tak, že pohlíží na všechny drogy jako na stejně zdravotně i společensky nebezpečné, a z toho důvodu je potřeba je všechny zakázat. Vzhledem k tomu, že jediným smyslem navržené novely je zavedení trestnosti držení drogy pro osobní účely, označila bych její charakter spíše jako represivní, tzn. že

zákazem se snaží řešit nějaký problém, a nikoliv preventivní, jak byl označen navrhovatelem v důvodové zprávě.

Na základě předloženého návrhu byly vedeny debaty o smyslu a možných důsledcích navrhované novelizace⁵⁵. K problematice se vyjádřilo celkem 6 osob (5 poslanců včetně předkladatele, který byl též autorem důvodové zprávy, a ministr spravedlnosti ČR⁵⁶).

Pokud jde o cestu návrhu, prošel prvním čtením a ve druhém čtení byl zamítnut⁵⁷. Navrhovatel Pavel Severa působil v Poslanecké sněmovně v době předložení svého návrhu prvním rokem⁵⁸.

6.2.1 Vyhodnocení argumentace

Jak bylo již řečeno v metodologické části, základními hledisky hodnocení byly zvoleny *kvalita a přínos* argumentace. Tyto základní aspekty je potřeba hodnotit v rámci motivů producenta, příčin a účelu vzniku textu. *Kvalitou* je myšlen soubor prvků, jež se následně projevují v *pragmatickém přístupu* autora k dané problematice. Kvalitu zahrnují především aspekty *věcnost, vyváženost a racionálnost* podané výpovědi. Zatímco věcnost a vyváženost jsou v tomto smyslu spojovány především s pragmatickým přístupem autora, racionálnost souvisí s tím, zda producent svou argumentaci zakládá na teoretické či empirické zkušenosti. Paralelně s výzkumem bylo totiž zjištěno, že řečníci - členové extremistických politických klubů používají ve větší či menší míře téma debaty o drogové problematice jako záminku k debatě politické a často napadají ostatní politické kluby nebo prohlašují, že jsou napadáni poslanci z jiného klubu. Pokud se ukázalo, že výpověď má převážně tento charakter, byla zhodnocena jako neadekvátní vzhledem k výzkumné otázce a odrazilo se to následně již ve stanovení výzkumného souboru⁵⁹.

Kvalita úzce souvisí s celkovým přínosem výpovědi. Argumentace je přínosná, pokud je věcná a podložená na základě teoretických či empirických zkušeností. Argumenty spojené s problematikou drog jsou bohužel často založeny na předsudcích, jež jsou známkou neznalosti daného jevu. Jakmile řečník předkládá jednoduchá či jednostranná řešení nějakého společenského problému a jejich efektivitou si je naprosto jistý, obvykle to znamená, že jeho nahlížení dané problematiky je povrchní a černobílé. V případě tvorby protidrogových opatření je obzvláště důležité nahlížení dané problematiky v celkovém kontextu, jehož součástí jsou zdravotní, společenská, ekonomická a etická hlediska, která nelze od sebe oddělit. Za nevyváženou je například pokládána argumentace založená pouze na kriminologickém hledisku ("represivní" přístup) stejně jako ta, jež se zakládá pouze na posuzování problému z pohledu ekonomické vědy (tendence k úplné liberalizaci trhu s drogami), pokud nejsou

⁵⁵ K návrhu se vyjádřila ve svém stanovisku vláda ČR a též Výbor pro sociální politiku a zdravotnictví. Vládní usnesení a usnesení Výboru pro sociální politiku a zdravotnictví bohužel nejsou k dispozici

⁵⁶ Ministrem spravedlnosti ve volebním období 1996-98 byl Jiří Novák

⁵⁷ Návrh spolu s důvodovou zprávou byl předložen v prosinci 1995, debaty o návrhu byly vedeny v lednu až únoru 1996. Zamítnut byl pouze o jeden hlas (hlasování proběhlo 60 pro:61 proti schválení)

⁵⁸ byl v té době členem a místopředsedou Výboru pro obranu a bezpečnost, dále členem dvou podvýborů, dvou komisí a jedné delegace⁵⁸.

⁵⁹ zkoumaný soubor byl buďto o dané pasáži zkrácen či úplně vyřazen, k čemuž došlo například u příspěvku poslance Sládka z republikánského klubu v debatě o návrhu zákona poslance Matulky (podkapitola 6.3)

v diskusi uplatněna všechna důležitá hlediska jako zdravotní či etická. Přesto může být nevyvážená výpověď přínosná, pokud se zakládá na racionálnosti.

Argumenty podložené teoretickou či empirickou znalostí z oblasti drogové problematiky mají určitou váhu, jsou přínosné a má cenu o nich uvažovat. Podstatou ovšem je, že řečník obhájí své tvrzení u ostatních tím, že uvádí racionální důvod proč by mělo být pokládáno za správné, popřípadě informuje na základě jakých teoretických či empirických zkušeností svou argumentaci vytvořil.

Všechnu existující argumentaci vztahující se k návrhům zákonů jsem nejprve rozdělila podle jejího účelu do dvou základních souborů, které ovšem nemají pevné hranice. Do pomyslného souboru *A* jsem zařadila argumenty obhajující "*represivní postup*". Pomyslný soubor *B* pak obsahoval argumenty spíš "liberálního přístupu". Z textu jsem poté vytyčila některá hlediska na základě toho, jaký byl obsah argumentace na straně obhájce i oponenta návrhu. Po jejich identifikaci jsem tyto aspekty shrnula do několika základních *okruhů*, které jsem následně rozpracovala a existující argumenty se pokusila interpretovat a vyhodnotit.

6.2.1.1 Mezinárodní závazky

Obsah hodnoceného souboru (včetně důvodové zprávy) se nacházel zhruba na 20 stranách textu. Obhajoba Severova návrhu stála v podstatě pouze na výpovědích navrhovatele a vznesené argumenty pro přijetí navržené novely se týkaly především závazku plynoucího z mezinárodních dokumentů, zejména pak Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1961. V rámci svého projevu se producent k této otázce neustále vracel. Dle navrhovatele Česká republika tento závazný dokument sice přijala, ale neimplikovala zatím do svého právního řádu. Zatímco v úvodu tvrdí, že výše uvedené úmluvy vyžadují zakotvení trestnosti držení drogy pro svou potřebu do právního řádu, v průběhu výpovědi však toto své tvrzení popírá⁶⁰, když cituje jiný článek úmluvy o tom, že "*...signatářské země nejsou striktně vázány stíhat a trestat nezákonné držení drog pouze tehdy, jedná-li se o jejich držení pro vlastní potřebu, neboť tyto případy nejsou považovány za závažný trestný čin.*" (Severa, 1996)

Na základě výše uvedeného vzniká otázka, zda z mezinárodních úmluv OSN skutečně vyplývá povinnost členských států kriminalizovat držbu drogy pro svou potřebu a zda je tento argument opodstatněný s ohledem na tato tvrzení.

K tématu naplňování mezinárodních závazků pak producenti (Jičínský) hovoří také o tom, že při naplňování těchto dokumentů je třeba vzít v úvahu i důsledky, které by mohly vzniknout na základě tohoto jednostranného represivního opatření. (Jičínský, 1996)

6.2.1.2 Charakter navržené úpravy

⁶⁰ například tvrzením, že podle jiného článku úmluvy země nemusejí přímo trestat držení drogy pro sebe, protože to není společensky nebezpečné chování, a že mohou uplatnit i jiné sankce jako je pokuta nebo výtka

O navrhované úpravě je mj. řečeno, že *neznamená zakotvení obecné trestnosti*, naopak má *preventivní charakter*. V tomto smyslu jsou rozptylovány obavy odpůrců tohoto opatření. Kromě zmíněných výhod jsou uvedeny i další očekávané pozitivní dopady jako např. pozitivní vliv na finanční prostředky v oblasti zdravotnictví a sociálních věcí. Novela prý umožní podchycení narkomana v raném stadiu drogové závislosti. (Severa, 1996)

Pokud jde o charakteristiku návrhu, je zde vyjádřen jasný nesouhlas s tvrzením navrhovatele, s tím, že *"..text navrhovaného zákona je úplně jinak, než jak ho líčil předkladatel. Není sporu o tom, že zavede kriminalizaci."* (Navrátil, 1996)

Za největší problém předložené novely je považováno, že *stírá rozdíl mezi konzumentem a dealerem*, protože v podstatě staví obě skupiny na stejnou rovinu. V jejím důsledku by bylo nutné odsoudit za držení jakéhokoliv množství drogy, a tak by se značná část osob jen pro svou závislost ocitla ve výkonu trestu odnětí svobody (Langer, 1996). V této souvislosti se hovoří i o tom, že tato novela *ukládá soudcům povinnost* odsoudit toho, kdo by držel drogu, k odnětí svobody do tří let či jej potrestat peněžitým trestem. Autorka dále uvádí, že právě u těch skupin, o které předkladateli jde, je forma peněžitého trestu vesměs vyloučena, protože nemají vlastní příjem. Výsledkem by pak byla nutnost odsoudit za držení jakéhokoliv množství drogy. (Buzková, 1996)

Pokud vezmeme v úvahu i některé trendy v ČR v té době, jako například neustálý nárůst uživatelů konopných látek mezi mladými lidmi, znamenalo by to trestat ve velké míře hlavně mladistvé uživatele marihuany. Nejsou tedy dostatečně zváženy důsledky této legislativní úpravy. Jako matoucí bych označila i tvrzení, že se *nejedná o kriminalizaci* uživatelů drog, protože už z podstaty tohoto opatření logicky vyplývá, že dopadne především na uživatele, kteří budou tímto kriminalizováni.

Osobně bych oponovala také argumentu o ušetřených prostředcích. Tento argument bych označila za velmi rozporuplný. Nelze myslím očekávat, že lidé závislí na droze přijdou sami sebe udat s tím rizikem, že budou vzápětí nato potrestáni. Domnívám se, že lze spíše předpokládat, že tito lidé pomoc u odborníka nevyhledají právě z obavy, že budou potrestáni. Jejich závislost se prohloubí a zdravotní stav zhorší, takže v konečném důsledku budou náklady mnohonásobně navýšeny.

6.2.1.3 Hodnocení stávající úpravy

Za základní nedostatek platné úpravy⁶¹ je dle Severy její uplatňování z čistě lékařského hlediska (narkoman = nemocná osoba), které nebere v potaz základní kriminologickou tezi, podle níž *mezi užíváním drog a trestným činem lze dát rovnítko*. V souvislosti s platnou úpravou je též řečeno, že v jejím důsledku je v ČR *legální užívání a držení drog pro vlastní potřebu*.

Pokud jde o lineární vztah mezi drogou a trestnou činností, domnívám se, že nelze takto zobecňovat. Záleží totiž v tomto smyslu na mnoha okolnostech a samozřejmě i na typu drogy. Pokud jde o marihuanu, její užívání samo o sobě žádnou přidruženou trestnou činnost u konzumentů nevyvolává. Ta je spojena s jinými drogami, např. opiátového typu (viz příloha - Scénář rozhovoru s primářkou). Pokud jde o definici trestného činu, ta je čistě produktem lidské společnosti. Jedná se o to, zda má být trestné nějaké chování jen proto, že není akceptováno většinou společnosti nikoliv z důvodu své nebezpečnosti pro ostatní. Pokud jde například o pěstování či

⁶¹ znění paragrafu 187, konkrétně viz příloha č. 8 a její komentář nebo příloha 10

přechovávání marihuany ryze pro svou potřebu, dotýčný tím nijak neomezuje ani neohrožuje zdraví ostatních, a přesto se dle zákona dopouští trestného činu.

Autor dále tvrdí, že v ČR je *legální užívání a držení drog pro vlastní potřebu*. Pokud má na mysli nelegální drogy, jejich užívání a držení bylo v době podání návrhu *zakázáno, ale netrestáno*, a nikoliv legální⁶². Domnívám se, že v tomto případě jde o záměrné zaměňování terminologie za účelem přesvědčení o nedostatečnosti platné úpravy.

Mimo jiné platné znění úpravy dle autora způsobuje obtíže při práci policie, která má povinnost prokázat vinu pachatele. Dokazování by se policie však nevyhnula ani přijetím navrhované novely, přičemž *stávající trestní zákon přechovávání drog pro jiného a jejich distribuci plně postihuje*. (Novák, 1996)

Domnívám se, že náplní práce policie je nejen obviňování a stíhání, ale především dokazování viny. Takto by mohli být stíháni všichni, u nichž se najde v malém množství nelegální látka bez ohledu na to, jestli jde o dealera či pouhého konzumenta a soudy by byly naprosto zavaleny řešením těchto případů. (Kuryšová, 2006)

6.2.1.4 Trestnost v zemích EU

Důkaz, že toto opatření je správné, se opírá dále o to, že trestnost mají zakotvenou i ostatní státy EU. Tyto země Severa jmenuje konkrétně spolu s výší trestu odnětí svobody za tento trestný čin. Není zde však řečeno nakolik represivní opatření jsou v dané zemi účinná, zda byl snížen počet uživatelů apod.⁶³ Příkladem pro řešení drogové problematiky v ČR by dle Severy mohl být německý přístup. Nejsou zde však zohledněny aktuální trendy a potřeby v oblasti drog v ČR, jakožto ani celkový systém sociální a zdravotní péče nebo právní systém v kontextu naší země. Autor v tomto smyslu sice uvádí, že není zastáncem kopírování přístupů ze zahraničí, pokud je nepovažuje za správné, ale tvrzení, že jsou správná, ničím nedokládá. Specifická situace a trendy užívání drog přitom v textu nikde zohledněny nejsou. Konkrétní uváděná čísla o ničem nevypovídají, jsou pouze vytržena z kontextu.

Dle oponenta právě ve státech, které k podobnému zdánlivě jednoduchému řešení dle jiného producenta v minulosti přistoupily, se značná část osob jen pro svou závislost ocitla ve výkonu trestu odnětí svobody. (Novák, 1996)⁶⁴

6.2.1.5 Novela zákona a systém trestního řádu

Do debaty dále vstupuje i možnost ukládání alternativních trestů k trestu odnětí svobody. Dle Severy v drtivé většině případů nedojde ani k naplnění skutkové podstaty trestného činu. Příkladem pro ČR má být opět německý přístup, ve kterém soudy často

⁶² termín legální nelze použít v souvislosti s žádnou zakázanou látkou, jak bylo vysvětleno již v úvodní kapitole této práce.

⁶³ "Uvedu jen pro zajímavost, že v Holandsku i ona povolená marihuana a hašiš jsou stíhány třemi měsíci odnětí svobody, u tvrdších drog je to až rok. V Irsku je to až 7 let, v Itálii podle druhu drogy a množství drogy do 5 let odnětí svobody." (Severa, 1996)

⁶⁴ "Lze předpokládat, že v prostředí výkonu trestu odnětí svobody by toxikomané negativně působili na ostatní odsouzené a nikoliv naopak." (Novák, 1996)

ukládají místo sankcí alternativní opatření pro ty, kteří jsou ochotni podstoupit ústavní léčbu.

Dle jiného názoru obecnou trestnost nelze v současnosti v naší zemi zakotvit, protože by musela být spojená s dalšími úpravami trestního zákona a trestního řádu. *"Naše trestní řízení je ovládáno zásadou legality⁶⁵, z níž se připouští výjimky jen ve zcela omezeném rozsahu. Pokud by do našeho právního řádu byla zakotvena trestnost přechovávání drogy pro vlastní potřebu, byl by státní zástupce ze zákona povinen trestně stíhat každý zjištěný případ a jen ojediněle by mohl s odkazem na nepatrnou společenskou nebezpečnost trestní stíhání zastavit."* (Novák, 1996). Dle producenta v nové kodifikaci trestního práva⁶⁶ je obsažen návrh, aby při obecném zakotvení trestnosti držení drog mohl státní zástupce stíhání vůbec nezahájit nebo zastavit. Podle autora jsou zde řešeny i podmínky pro uložení ochranné léčby, která má předcházet výkonu trestu odnětí svobody.

6.2.2 Závěrečné posouzení

V rámci celkového hodnocení je potřeba vnímat v první řadě motivy producentů, způsob podání a účelu vzniku výpovědi vzhledem ke zkoumanému souboru. Pokud jde o ucelený popis a charakteristiku souboru, odkázala bych čtenáře v tomto smyslu jednak na kapitolu v metodologické části této práce⁶⁷, v níž se pokouším uvažovat nad aktivitami zkoumaného souboru (poslanci) v závislosti na povaze skupiny a její charakteristice (odpověď na otázku proč dělají to, co dělají). Druhý odkaz směřuje k úvaze o procesech tvorby politiky (podkapitola 6.1).

Závěrečné vyhodnocení argumentace probíhalo na základě předem určených a konkretizovaných aspektů, jimiž jsou výše uvedená kvalita a přínos jednotlivých výpovědí.

Základním a v podstatě jediným souborem pro posouzení kvality argumentace podporující zakotvení trestnosti držení drog pro vlastní potřebu byla důvodová zpráva k návrhu zákona. Dle Buzkové (1996) byla právě tato důvodová zpráva nejvýznamnějším argumentem proti přijetí této novely. Pokud jde o následnou obecnou rozpravu v prvním a druhém čtení, vesměs zde byly Severou opakovány stejné důvody. Jeho výpověď působila dojmem, že v případě řešení drogové problematiky jde vlastně o boj dvou hledisek, kriminologického a lékařského. Navrhovatel i obhájce návrhu v jedné osobě mluvil pouze z pozice potlačování kriminality a trestné činnosti a v obhajobě svého represivního návrhu zapojoval výhradně kriminologické hledisko, ostatní hlediska byla zlehčována (lékařský přístup) či nebyla zapojena vůbec včetně úvahy nad potenciálními dopady tohoto zákona.

Již v předešlém textu bylo naznačeno, kde se ve výpovědi vyskytovala *rozporuplná* či lehce zpochybnitelná tvrzení ("mezi drogou a trestnou činností lze postavit rovnítko"). Ale argumenty nebyly ani v mnohých případech pravdivé ("nejde o

⁶⁵ *Princip oportunité* umožňuje, aby státní zástupce s odkazem na nedostatek veřejného zájmu trestní stíhání konzumenta pro neúčelnost odložil. Podle principu legality je státní zástupce povinen stíhat jakýkoliv trestný čin.

⁶⁶ Jedná se o návrh rekodifikace trestního zákona, zpracováváný od roku 1992. Nová kodifikace měla již být v platnosti od ledna 2007, ale v současné době se stále ještě upravuje.

⁶⁷ kapitola "Výběr a charakteristika souboru"

obecně zakotvenou trestnost"). Stejně jako navrhovaná úprava, i argumenty k ní byly velmi jednostranné.

Pokud jde o tvrzení, že měla přesvědčit ostatní o neadekvátnosti Severova návrhu, zde bych ocenila stručnost a jasnost, které byly největším přínosem podaných výpovědí. Byly zde vyjádřeny v tomto smyslu racionální důvody, proč tento návrh nemá být schválen. Avšak chybělo zde více konkrétních návrhů na řešení této problematiky. I když jeden takový návrh přece jen zazněl: "*..Potřebujeme novelu trestního zákona tak, aby soudce mohl rozlišovat mezi držením drogy pro vlastní potřebu a mezi držením většího množství drogy a to druhé postihovat.*" (Buzková, 1996)

6.3 Návrh zákona na zavedení trestnosti držení drog pro vlastní potřebu bez ohledu na množství (Matulkův návrh)

Druhá zkoumaná debata souvisí opět s tzv. *represivním* návrhem. Jedná se v podstatě o rozpracování Severova návrhu z předešlého roku. V návrhu jde o několik bodů, z nichž nejvýznamnějším vzhledem ke konopným látkám je vytvoření nové skutkové podstaty trestného činu "držení omamně nebo psychotropní látky bez ohledu na množství"⁶⁸. Zrovna toto ustanovení se mělo později dotknout právě uživatelů konopných látek. Vláda vyjádřila k návrhu *nesouhlasné stanovisko*, v němž použila podobné argumenty, jež zazněly i v případě předložení tzv. Severova návrhu⁶⁹.

Návrh prošel prvním, druhým a třetím čtením, v němž byl Poslaneckou sněmovnou schválen. Zákon schválil i senát, poté byl doručen prezidentovi, který zákon nepodepsal. Poslanecká sněmovna však na svém rozhodnutí setrvala a návrh znovu přijala⁷⁰. Navrhovatel působil v době předložení svého návrhu v Poslanecké sněmovně čtvrtým rokem jako člen klubu extrémní politické strany.⁷¹

Vládní návrh přestupkového zákona

Reakcí na návrh novely trestního zákona byl *vládní návrh přestupkového zákona*, který vznikl v podstatě jako reakce na trestní postih v návrhu poslaneckém. Vládní návrh zavedl novou skutkovou podstatu přestupku. Podle tohoto návrhu má být *držení drogy pro vlastní potřebu* hodnoceno a sankcionováno jako *přestupek* nikoliv jako trestný čin. Na základě stanoviska Ústavního výboru proběhlo schvalování obou těchto návrhů současně. Z toho důvodu, aby kapitola působila přehlednějším dojmem, poznatky, týkající se výše zmíněného vládního návrhu jsou zařazeny též do Přílohy 11 v bodě "Vládní návrh".

⁶⁸ Podstatou návrhu jsou dle producenta tři zásadní věci: Zavedení trestnosti nepovoleného držení omamných a psychotropních látek bez ohledu na jejich množství (dále jen "trestnosti"), zpřísnění trestných sazeb u dosavadních tzv. drogových deliktů a zařazení drogových trestných činů mezi ty činy, jejichž nepřekážení nebo neoznámení je samo o sobě trestným činem. Přesné znění návrhu zákona je v příloze 11 této práce

⁶⁹ Stanovisko bylo použito jako součást nesouhlasných argumentů k Matulkovu návrhu v části 6.3.1

⁷⁰ Pokud prezident vysloví nesouhlasné stanovisko s návrhem, Sněmovna musí setrvat nadpoloviční většinou, aby byl přijat, pokud nesetrvá, znamená to, že návrh zákona nebyl přijat.

⁷¹ Klub KSČM, dále byl členem Ústavního právního výboru a člen Stálé komise pro sdělovací prostředky

6.3.1 Zhodnocení argumentace (Předběžné shrnutí)

V případě procesu analýzy vedené rozpravy bylo postupováno podobně jako u předchozího návrhu. V případě návrhů trestního i přestupkového zákona jde o návrhy "represivní", pro zakotvení postihu držení drog pro osobní potřebu v jakémkoliv množství. Analyzovaný text byl poměrně delší než v předchozím případě (šlo cca o 60 stran textu včetně důvodových zpráv a usnesení vlády). Jak bylo výše uvedeno, šlo o debatu nad dvěma návrhy, vytvoření nové skutkové podstaty nedovoleného držení drogy pro vlastní potřebu, ve dvou různých zákonech - *trestní zákon* - nová skutková podstata trestného činu, a *přestupkový zákon* - nová skutková podstata přestupku. Debata se tedy vesměs týkala otázky obecného postihu nedovoleného držení drogy pro sebe.

Za účelem interpretace byly hodnoceny následující dokumenty: poslanecký návrh a vládní návrh, předložený ministerstvem spravedlnosti ČR, důvodové zprávy k návrhům, (negativní)vládní stanovisko k poslaneckému návrhu a stanoviska jednotlivých výborů⁷², dále obecné rozpravy v rámci prvního a druhého čtení a částečně i podrobná rozprava ve třetím čtení, ve které se podávají většinou technické poznámky a pozměňovací návrhy. Obecné a podrobné rozpravy se účastnilo 12 poslanců a dva ministři ČR (ministr vnitra a ministr spravedlnosti).

Stejně jako v prvním případě jsem v rámci interpretace vybrala důležité body v argumentacích a následně jsem pak vytvořila na základě analýzy jednotlivých bodů celkem 6 okruhů, které se navzájem prolínají.

6.3.1.1 Katastrofické scénáře

Na rozdíl od předešlé debaty dochází k mírnému posunu v rámci argumentace. Příčinou navržení nové skutkové podstaty trestného činu v §187a⁷³ již nejsou mezinárodní závazky jako v případě předchozího návrhu. Přísný represivní přístup je obhajován tím, že stávající situace v oblasti zneužívání drog je dle navrhovatele "neuspokojivá, ba přímo katastrofální"⁷⁴, a že jediným možným řešením tohoto stavu je tvrdé zpřísnění právě v odběratelské oblasti. Dle Matulky je *drogová ekonomika* jedním z nejúspěšnějších sektorů hospodářství a váže se na ni čím dál víc osob ze zdravotnictví, právního světa a z politiky. Argumenty proti kriminalizaci jsou pak námitky *drogových liberálů, obchodníků s drogami a jejich ekonomických partnerů*. (Matulka, 1998)

Dle Langer (1998) drogy provázejí společnost už od pradávna, a existují různé snahy se s nimi vypořádat, avšak úplně vymýt ze společnosti je nelze⁷⁵. Autor odmítá, že by situace v ČR byla takto negativní, naopak velmi pozitivní je vzhledem k

⁷² Jedná se o Ústavní výbor a Výbor pro obranu a bezpečnost, které navrhly, aby oba návrhy byly projednávány současně a současně aby proběhlo i jejich schvalování

⁷³ Nedovolené držení omamných nebo psychotropních látek pro vlastní potřebu v jakémkoliv množství

⁷⁴ "Protože nedošlo ke schválení předešlého Severova návrhu, drogová hydra mezitím stihla uchvátit a zaplavit další obrovské počty lidí v České republice." (Matulka, 1998) Praha je v tomto smyslu označena za "Amsterdam Východu" a ČR za "legislativní ráj pro obchod s drogami".

⁷⁵ "Důkazem je fakt, že drogy jsou přítomné i v tak represivní skupině, jakou je vězeňství". (Langer, 1998)

minimálním zdravotním důsledkům. Pokud jde o negativní zdravotní důsledky spojené s užíváním drog, ČR je nyní na jednom z nejlepších postavení v Evropě.(Langer)

6.3.1.2 Charakter Matulkova návrhu

Předložená novela má být chápána jako "tvrdší varianta" k "širšímu vládnímu návrhu". Dle navrhovatele je totiž vědomí o trestní odpovědnosti tím správným preventivním faktorem. Matulka zde tvrdí, že nejde o žádnou kriminalizaci a dodává, že *"..ti, co se sami rozhodnou ode dne účinnosti novely nový zákaz nerespektovat, vystaví sami sebe riziku trestního postihu, neboli sami sebe budou kriminalizovat"*.(Matulka, 1998) Zajímavý je i pohled někdejšího ministra vnitra na tuto problematiku, který v tomto smyslu tvrdí, tato novela skutečně pomůže postihovat dealery, kteří se v současné době schovávají za držitele.(Gross, 1998)

Dle odpůrců však navržené znění řeší problém příliš jednostranně, jednoduchou kriminalizací, přičemž nerozlišuje jednotlivé typy drog a jejich společenskou nebezpečnost a především nerozlišuje mezi konzumenty a dealery⁷⁶. Upozorňují na to, že jde v případě novely o rozpor mezi návrhem a základním účelem trestního zákona. Dle Krampery (1998) vězení není sociologická převýchovna a trest má být chápán jako skutečný trest za zlý skutek. Dle Rujbrové (1998) vznikl tento návrh pouze na základě *politické poptávky voličů*⁷⁷.

6.3.1.3 Důsledky zavedení novely

Pozitivem zavedení "trestnosti" má být především snížení užívání nelegálních drog. Podstatou navržené úpravy trestního postihu je presumpce, že zákazem se sníží poptávka po nelegálních drogách z důvodu jejich zvýšené ceny, a tím klesne spotřeba. Jiné pozitivní dopady mají být i ve snížení počtu závislých osob a usnadnění práce policie. (Severa, 1998) Pokud jde o šíři negativních dopadů zakotvení trestnosti, je zde zohledňováno hledisko lékařské (dopady na osoby závislé), hledisko trestněprávní v souvislosti s obtížemi při aplikaci zákona a v neposlední řadě i ekonomické (např. zvýšené náklady na vězeňství, soudy apod.)

"Na základě přijetí novely bude vystaveno až 90% drogové populace trestnímu postihu (mezi nimi především tzv. provokonzumentů či experimentátorů), která se nedopustila ničeho závažného."(Ruml, 1998)

V rámci debaty je také položeno navrhovateli několik konkrétních otázek, jako např.: Jaké jsou pozitivní dopady novely?, nebo Omezí novela počet trestných činů páchaných pod vlivem zákonných drog? Základní presumpce, z níž vychází navrhovatel, že omezení poptávky, povede k omezení spotřeby⁷⁸, je popřena. Langer (1998) připouští, že ke snížení spotřeby může dojít například u prvokonzumentů či experimentátorů s

⁷⁶ "Logika tohoto přístupu je dle naprosto zvrácená, je to logika, která proto, abychom postihovali dealery, brání i svobodě ostatních občanů"

⁷⁷ Navrhovatel je členem extremistické politické strany. O "politické poptávce" pojednává též kapitola 6.1

⁷⁸ Langer (1998) připouští, že ke snížení spotřeby může dojít například u prvokonzumentů či experimentátorů s drogami, ale přitvrzení represe však bude mít za následek zvýšení násilného chování a páchaní trestných činů obchodníků s drogami, zvýšení rizika možné korupce apod.

drogami, ale přitvrzení represe bude mít dle něj za následek zvýšení násilného chování a páčání trestných činů obchodníků s drogami, zvýšení rizika možné korupce apod.

*"To že represe nefunguje není domněnka, důkazem jsou např. výsledky tzv. Rollestonské politiky v Anglii."*⁷⁹ (Langer, 1998)

6.3.1.4 Obecné uzákonění trestnosti

Matulkův návrh činí kontroverzním právě *uzákonění obecné trestnosti za držení drogy*, má být totiž v jeho důsledku *kriminalizováno jakékoliv množství*. Dle Matulky není množství drogy v zákoně určeno záměrně. Podle jeho názoru by to vedlo pouze k tomu, že by se zvýšil počet dealerů, majících u sebe právě toto malé množství, tím by se úměrně zvýšila cena drogy a vzrostla sekundární kriminalita. (Matulka, 1998). Toto zhodnocení má prý učinit *soudce v jednotlivých případech*. Z pohledu soudkyně je však toto pojetí velmi zjednodušené. Takto by byl zahajován velký počet případů a všechna práce by se přesunula na soudy.

"Je přece úplně zbytečné vystavovat nějak od začátku veřejnost trestnímu stíhání. Kluka, u něhož je od počátku zřejmé, že marihuanu měl jen pro vlastní potřebu a že s ní neobchodoval. To by byla kriminalizace širokého okruhu lidí. U někoho by našli dvě cigarety a on by byl stíhán." (Kuryšová, 2006)

6.3.1.5 Racionální drogová politika

Velmi rozdílné byly pohledy na tzv. racionální drogovou politiku, která má být dle jednoho mínění vyvážená, tj. stát rovnoměrně na čtyřech pilířích⁸⁰. V návrhu na zakotvení "trestnosti" však z tohoto pohledu převažuje pouze jeden pilíř, kterým je protidrogová represe, která by měla být spíše podpůrnou metodou, protože sama o sobě problém neřeší. Podle Langra navrhovaný postup není nesprávný, ale nevyvážený⁸¹.

"Tento přístup je přístupem úzce resortním, který sice má správné směřování, ale nevnímá ten problém v celé jeho bohatosti, tak jak skutečně je." (Langer, 1998)

Tento postoj se objevuje též v nesouhlasném stanovisku vlády k návrhu. Podle něho trestní zákon má postihovat především osoby, které se živí obchodem s drogami, ale nikoli závislé narkomany a mladé experimentátory s drogami. Z tohoto pohledu tedy zakotvení trestnosti vyžaduje další zásahy do trestního práva. (Ruml, 1998)

V tomto smyslu je návrhu mnohokrát vytýkáno, že nereflektuje širší souvislosti ani trendy v oblasti užívání drog. Pokud se týká sledování širších souvislostí, panuje mezi mnoha poslanci poněkud alibistický názor, že zákonodárci by se neměli příliš zabývat statistikami a tabulkami o vývoji v oblasti drog, protože jsou vytvořeny většinou účelově. (Matulka, 1998)

⁷⁹ V roce 1997 Zábranský spolu s Langerem napsali knihu "Racionální protidrogová politika", v níž jsou porovnávány různé postupy k drogové politice v zemích celého světa a jejich výsledný efekt. Kniha byla poskytnuta poslancům paralelně s předloženým návrhem ke kriminalizaci držení drog pro svou potřebu

⁸⁰ represe, terapie, prevence a harm reduction

Důvodová zpráva k návrhu je postavena též na kritice "liberálního" přístupu, který má tendenci bagatelizovat problematiku zakázaných drog a tyto drogy srovnávat na stejné úrovni jako legální drogy alkohol a tabák.. Producent v tomto smyslu "zlehčuje" důsledky užívání legálních drog vzhledem k nebezpečnému užívání těch ostatních.

"Zatímco alkohol či kouření lze označit za civilizační neduh či nešvar, užívání drog je skutečně čímsi daleko nebezpečnějším."(Matulka, 1998)

V tomto smyslu mají být striktně oddělena opatření proti nelegálním drogám od legislativní úpravy legálních drog. Zjednodušováno je také rozdělení drog podle stupně zdravotní a společenské nebezpečnosti⁸².

6.3.2 Závěrečné posouzení

O novele trestního zákona

Návrh novely trestního zákona a přestupkového zákona o přechovávání nelegálních látek pro sebe, byly na základě usnesení výborů přijaté jako jeden zákon s ročním odkladem⁸³. Zákon zavedl do českého práva termín "*větší než malé množství*"⁸⁴. Toto „malé“ množství je pro jednotlivé drogy stanoveno v tabulkách, které jsou závazné pro státní zastupitelství a řídí se jimi *policie*. Tyto tabulky však nejsou závazné pro *soudy*, protože nejde o právní dokument, ale pouze o interní předpis policie a státního zastupitelství. (Mravčík, 1999)

Hodnocení argumentace

Charakterem vedené argumentace byla velmi extrémní tvrzení. V některých fázích řeč svým charakterem připomínala nějaký ideologicky zaměřený komunistický projev. Nechybělo zde obviňování, napadání odpůrců trestnosti apod. Jedním z okruhů pro tuto argumentaci je i připodobnění osob, kteří mají liberálnější postoje k drogám jako osoby určitým způsobem spjaté s nelegálními drogovými trhy. Celý dojem umocňují i některé použité výrazy⁸⁵. Postup vlády, která se k návrhu postavila negativně je označen za "poněkud přihlouplý". Argumentace je postavena opět na předpokladu, že zakotvení obecné trestnosti v ČR je povinností všech států, jež vyplývá z mezinárodních smluv.

Při porovnávání existující "politické" argumentace v rámci drogové problematiky bylo ověřeno, že pro Českou republiku typický ostrý spor o tom, jak řešit současnou drogovou otázku. Tento spor má tendenci rozdělovat dvě státní instituce - ministerstvo vnitra a ministerstvo spravedlnosti - na dva protichůdné tábory,

⁸² *"Sama konzumace drog je skutečně anticivilizační a destruktivní svou podstatou a je tedy nejen právem společnosti, ale přímo její povinností se vůči takovému jevu bránit, takové počinání zakázat a porušování takového zákona trestat"*. (Matulka, 1998)

⁸³ zákon číslo 112/1998, účinný od ledna 1999

⁸⁴ Základním trestem je u "většího rozsahu" opět trest odnětí svobody a to *do 2 let* nebo *peněžitý trest*. Když jde o "menší rozsah", delikt je posuzován jako přestupek a je za něj vyměřen (pouze) peněžitý trest, a to pokuta až do výše 15 tisíc. Více informací lze nalézt v Komentáři k příloze 8.

⁸⁵ "drogová hydra", "propagandistický útok ze strany liberálů"

charakteristické odlišným přístupem. V důsledku toho jsou pak v rámci těchto táborů vytvářeny různé strategie (proti)drogové politiky, které lze charakterizovat jako politiku "boje proti drogám" a tzv. racionální drogovou politiku. První případ lze definovat jako "konzervativní" postoj, zatímco v druhém převládají "liberální" postoje.

Znaky liberálního postoje

Drogová scéna je stabilizovaná. Držení konopných drog má justice stíhat mírněji a soustředit se na potírání obchodu s heroinem a pervitinem. Konopným drogám se musí věnovat větší prevence, zároveň je nutné zasáhnout proti rostoucímu konzumu alkoholu a tabáku mezi mládeží. Rozhodující je zdravotnický rozměr boje proti drogám. Sociálně-zdravotní služby narkomanům by měly poskytovat především neziskové organizace, které jsou efektivnější než státní ústavy.

Znaky konzervativního postoje

Spotřeba drog v Česku dramaticky roste. Není možné rozlišovat mezi tzv. lehkými a tvrdými drogami. Například konopné drogy jsou prvním krokem k heroinu, prodávají je stejné sítě mezinárodního zločinu. Proto jsou nutné přísnější postihy dealerů. Rozhodující je policejní rozměr boje proti drogám. Sociálně-zdravotní služby narkomanům by měla poskytovat pevná síť zařízení. Stát by krajům ručil za jejich financování. Mnohé neziskové organizace si ze služeb pro drogově závislé udělaly výnosný byznys.

Liberálové situaci spíše zlehčují. Hledají argumenty pro to, aby se zmírnila represe proti příležitostným kuřákům marihuany, jejichž počet je odhadován v Česku na milión (v tom dosahujeme průměru Evropské unie). Naopak konzervativci využívají každé příležitosti, aby dokázali, že situace je vážná a vyžaduje radikální řešení. Za pravdu jim dávají policisté, kteří mají drogy na starosti na Ministerstvu vnitra.

Pokud jde o názory vyjadřující "konzervativní" postoj k drogám, řečníci se předhánějí v použití tvrzení typu "důkazy na celém světě"⁸⁶. Opakem jsou pak výpovědi, obsahující pokud možno konkrétní informace a podložená tvrzení, nabízejí hodnotící studie apod. Již bylo zmíněno, že toto je základním předpokladem k tomu, aby předložené argumentace byly *kvalitní* a měly nějaký *přínos*. Toto by se dalo nazvat jak "*racionální argumentace*" v protikladu k "*argumentaci založenou na domněnkách*". Bohužel musím konstatovat, že výpovědi producentů podporujících "represivní" poslanecký návrh měly z tohoto pohledu v podstatě nulový přínos. Producenti neposkytli žádné racionální argumenty, vznášeli spíše domněnky, přesvědčení či přání⁸⁷.

"Byl bych rád, kdyby pan kolega Matulka nám odpověděl na otázku, zda skutečně zvýšením ceny drogy se nezvýší škody, o kterých jsem hovořil, páchané lidmi, kteří jsou skutečně na drogách závislí. Myslím, že bychom měli slyšet jeho názor, z čeho soudí, že v případě přijetí tohoto návrhu se sníží spotřeba, neboť já jsem ukazoval jeden graf, který svědčí o něčem opačném." (Langer, 1997)

⁸⁶ "Ten, kdo tvrdí, že droga bude přístupnější a bude jednodušší, když zde bude liberalizovaná politika, tak je na naprostém omylu. Myslím, že když si přečte zkušenosti z celé Evropy a světa, zjistí, že problém musíme řešit." (Severa, 1997)

⁸⁷ některé vznesené otázky viz bod 6.3.1.3 Důsledky zavedení novely

Pokud již v rámci předešlé debaty o Severově návrhu někteří poslanci namítali, že úprava nedbá na rozlišení mezi drogami, ještě předtím, než došlo k debatě o tomto represivním návrhu, mohlo být například někým jiným navrženo opatření na zákonné rozdělení drog dle jejich zdravotní a společenské nebezpečnosti. Pak by tato debata byla jistě posunuta úplně jiným směrem.

6.4 Návrh na zrušení trestnosti držení drog pro vlastní potřebu (Kontextuální souvislosti vzniku Pejřilova návrhu)

Nedůvěra či nespokojenost se zavedením trestnosti držení nezákonných drog pro vlastní potřebu, která se nepromítla do snížení počtu konzumentů drog ani jejich prodejců, se odrazila i v parlamentních diskusích. Několik poslanců otevřeně komentovalo v médiích svůj zamítavý postoj k postihům za držení drog pro vlastní potřebu, jež v konečném důsledku dopadaly na uživatele a nikoli na prodejce drog, jak předkladatelé návrhu na zpřísnění legislativy slibovali.

Výsledkem mediálních názorových střetů byla příprava dvou nezávislých zákonodárných iniciativ poslanců, z nichž pouze jedna byla dovršena předložením pozměňovacího návrhu do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. V červnu 2001 inicioval poslanec František Pejřil⁸⁸ v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR **odborný seminář o marihuaně**, zaštitěný Sněmovním výborem pro sociální politiku a zdravotnictví.

Přizváni byli zástupci ministerstev zdravotnictví, spravedlnosti, vnitra, Meziresortní protidrogové komise (MPK), odborníci na drogovou problematiku, novináři a poslanci. **Poslanci se zúčastnili pouze tři.** Na semináři byla diskutována akutní a chronická rizika, současná zjištění o psychosociálních rizicích a důsledcích konzumace konopí a různé legislativní přístupy ve vztahu k držení a užívání konopí. Iniciátor semináře na závěr informoval o svém záměru předložit Poslanecké sněmovně **návrh novely trestního zákona** a zákona o přestupcích, kterým chtěl dosáhnout zrušení §187a, jenž od 1. 1. 1999 definuje držení drog pro vlastní potřebu jako trestný čin respektive přestupek v závislosti na jejím množství. Uvedený návrh byl sněmovně skutečně předložen a dne 12. 12. 2001 projednán.

Předkladatel návrhu využil ke své argumentaci mj. i závěry z *Analýzy dopadů nové drogové legislativy*, na jejichž základě hodnotil zavedení předmětného paragrafu jako posun české protidrogové politiky k represivnímu přístupu ve vztahu k užívání drog. Po argumentačně velmi chudé, ale emotivně velmi vypjaté diskusi byl návrh v prvním čtení **zamítnut**.

6.4.1 Hodnocení argumentace (Předběžné shrnutí)

⁸⁸ politický klub Občanské demokratické strany

Mezi hodnocené dokumenty patřil návrh zákona, důvodová zpráva, vládní stanovisko, rozprava v rámci prvního čtení a poslanecká interpelace⁸⁹. Analyzovaný text byl v délce cca 30 stran. Tentokrát bylo zvoleno 6 tematických okruhů, jichž se text týkal. Producenty argumentů bylo deset poslanců a tři ministři⁹⁰.

6.4.1.1 Negativní dopady zakotvení trestnosti držení drogy pro vlastní potřebu

Účelem návrhu je však dle Pejřila *pouze* odstranění neúčinného a neefektivního zákona, podle něhož je *trestné jen přechovávání omamných a psychotropních látek*⁹¹. Zákon tak především jedná v rozporu se zásadou, že *sebepoškození není trestné* a stát přistupuje k trestání nepřímo přes držení drogy⁹². Navíc toto opatření *nemá pozitivní vliv na omezení drog*. Jeho negativním efektem je komplikace činnosti terapeutických a především nízkoprahových center a z hlediska věkového složení jsou stíhaní a odsouzení za § 187a) mladiství nebo osoby blízké věku mladistvích.

Podle Kuryšové tato novela, která platí několik málo let, na jedné straně ulehčuje práci policii, ale na druhou stranu způsobuje problémy v souvislosti s dokazováním viny dealerům a obchodníkům s drogami. Policejní orgány ve směru k trestné činnosti, pro jejíž projednání je příslušný okresní soud⁹³, nemusejí opatřovat svědecké výpovědi, ale pouze pořizují úřední záznamy. Soud z tohoto záznamu nemůže vycházet, protože to není důkaz.

"..V řízení před soudem je pak hodně velký problém získat vůbec nějaké důkazy, protože osoby, které vystupují v pozicích svědků, jsou závislé na obžalovaných, dealerech drog a velice často se stává, že nechtějí vypovídat, mění výpovědi, odmítají usvědčit ty pachatele, takže mnohdy se pak soud ocitá v důkazní nouzi a dochází k tomu, že pachatelé této trestné činnosti jsou zprošťováni."

Potíže, které působí ustanovení soudům se dle vládního usnesení snaží částečně odstranit vlastní pokyn policejního prezidenta⁹⁴. Objevuje se též argument, že zrušení novely je bezdůvodné s tím, že jeho podstatou není pouze odstranění trestnosti u marihuany, ale také u jakékoliv jiné drogy v jakémkoliv množství. Pokud by tato novela byla odstraněna, došlo by tak k "faktické legalizaci všech drog".(Gross, 2001) Domnívám se však, že toto není pravdivé tvrzení. O legalizaci by šlo v případě zrušení § 187 tr. zák. Navíc pokud by některá členská země OSN chtěla marihuanu legalizovat,

⁸⁹ Interpelace F. Pejřila ve věci dopadu přijaté novely protidrogového zákona, , interpelovaným je ministr spravedlnosti ČR, (říjen 2000), metodiku schvalovala jednotlivá ministerstva, policie, odborníci z Národní protidrogové centrály

⁹⁰ Ministr vnitra ČR a ministr bez portfeje, ministr spravedlnosti ČR v odpovědi na interpelaci

⁹¹ přechovávání pro jiného, obchod a distribuce drog jsou dostatečně postihovány ustanovením § 187

⁹² "Ustanovení § 187a) bylo nejkontroverznější, očekávané dopady nejproblematictější a bylo předmětem největší debaty. Již v době svého vzniku bylo kritizováno řadou odborníků, lékařů i terapeutů." (Dundáčková, 2001)

⁹³ za trestný čin podle ust. §187a) může být uložen trest do výše 2 let odnětí svobody, a proto projednání těchto případů přísluší okresnímu soudu. Krajský soud projednává naopak případy podle § 187, kde je výše trestu od 3 let odnětí svobody. Pro obžalobu trestných činů dle tohoto ustanovení musí být již policií opatřovány svědecké výpovědi.

⁹⁴ pokyn: musí jít o dávku větší než jednodenní spotřeba

musela by dle Radimeckého (2005) prosadit zrušení Úmluvy či vyškrtnutí marihuany ze seznamu zakázaných látek.

6.4.1.2 Projekt analýzy dopadů drogové legislativy v ČR

Podstatná část debaty se týkala právě dokončené studie PAD⁹⁵. Její závěrečná zpráva byla použita zároveň jako argumenty proti stávající novele kriminalizující přechovávání drog pro sebe. Argumenty podložené touto studií shrnuji v Příloze 13 práce. Pokud jde o zmíněnou studii, ministr vnitra ČR vyjadřuje své obavy o podloženosti analýzy a její závěry zpochybňuje s tím, že vláda ČR analýzu *neschválila*, protože je "úmyslně tendenčně zaměřená na podporu toho liberálnějšího přístupu". Podle Grosse (2001) závěry studie neodpovídají analýzám. Negativní dopady novely mohou být dle jiného tvrzení také zmírněny zákonem o probační a mediační službě⁹⁶, který umožňuje odklony v trestním řízení a ukládání alternativních trestů. Jeho prioritní skupina jsou právě mladiství, kteří s drogami experimentují nebo jsou odsouzeni za držení drogy pro svoji potřebu.

6.4.1.3 Kriminalizace uživatelů marihuany

Specifický dopad má podle Pejřila novela v případě tzv. lehkých (konopných) drog, drog s akceptovatelným rizikem. Místo domácího pěstování zvolí tak uživatelé marihuany spíš nákup u "dealera", čímž vlastně zákon nepřímo podporuje ilegální obchod. Navíc prý novela vystavila konzumenty měkkých drog působení prodejců, jejichž zájmem je vytvořit z většiny rekreačních konzumentů konopí jedince závislé na ilegálních drogách, které přinášejí větší zisky. V neposlední řadě je tento trend v rozporu s postupy řešení drogové politiky v řadě vyspělých zemí (např. Nizozemí, Belgie, Dánsko, Portugalsko, Itálie a Švédsko), kde došlo určitým způsobem k dekriminizaci držení měkkých drog, tedy ke snaze oddělit rekreační konzumenty konopí od prodejců ilegálních drog (Pejřil, 2001)⁹⁷.

Zavedení trestnosti držení drog pro vlastní potřebu má podle odborníků (Douda) negativní vliv samo o sobě. Situace, kdy většina mladých lidí okusilo marihuanu, znamená, že většina mladé generace vědomě porušila zákon. "*Tato demoralizace ve vztahu k zákonu je horší než určitá rizika konopí*" (Douda, 2003).

6.4.1.4 Mezinárodní závazky a trendy v drogové politice

Důvodová zpráva k návrhu zpochybňuje základní argumenty o mezinárodních závazcích členských zemí v souvislosti s trestností, použité při schvalování § 187a) s tím, že se nezakládají na pravdě. Z komentáře k této úmluvě lze podle Pejřila odvodit, že signatářské země nejsou povinny stíhat a trestat držení drogy, jedná-li se o drogu pro

⁹⁵Zábranský akol., 2001, Projekt analýzy dopadů drogové legislativy, (také viz s. této práce), zadala vypracovat vláda ČR v roce 1998 po uzákonění "trestnosti". V rámci analýzy se testovaly některé hypotézy, které měl zákon vyplnit jako omezení dostupnosti drog (nestalo se), snížení počtu uživatelů tvrdých drog (novela neovlivnila), nebylo ani rekreačních uživatelů marihuany a extáze. Samostatnou studií byla tzv. analýza nákladů, podle níž zákon znamenal pro společnost vynaložení zbytečných nákladů v minimální výši 40 milionů Kč. O studii PAD pojednává také oddíl 3.3 O aplikaci práva - existující studie.

⁹⁶ zákon č. 257/2000 Sb.

⁹⁷ Příloha 12 shrnuje nejvýznamnější důvody proti kriminalizaci použité v důvodové zprávě

vlastní potřebu. Nemají pouze úplně povolit (legalizovat) držbu drogy (Pejřil, 2001). Znamená to tedy, že povinnost trestat i držbu drogy ani z jedné mezinárodní úmluvy nevyplývá⁹⁸. Navíc represivní postup dle producenta nereflexuje průběh doby, protože aktuálním trendem zemí EU je odklon od represivních postupů v drogové politice, což mj. reflektují některé dokumenty EU.

Proti zrušení trestnosti jsou použity argumenty, odvozené z jiných mezinárodních studií a též existenci tzv. vzorového zákona OSN. Tzv. vzorový zákon OSN z roku 1996 zakotvuje trestnost držení drog v té podobě, že přestupkem je neoprávněná držba drogy v "malém množství" a trestná je držba drogy v množství "větším". (Gross, 2001)

6.4.2 Závěrečné posouzení

V následné parlamentní diskusi se naprostá většina poslanců vyslovila proti návrhu předkladatele. Z diskuse byla patrná nedostatečná orientace poslanců v chápání významu a rozdílů mezi různými legislativními pojmy - zejména *legalizace drog* a nepostihování jejich držení pro osobní potřebu (tzv. *dekriminalizace*). Jako odstrašující vzor byl uváděn příklad Nizozemska, jež dle mylných informací marihuanu legalizovalo. To mělo údajně vést k dramatickému nárůstu zneužívání všech ilegálních drog a zejména heroinu mezi mladými Nizozemci.

V analyzované argumentaci docházelo opět k významným názorovým střetům, které byly popsány již v rámci analýzy předchozí debaty. Obecně byl zaznamenán zásadní posun ve způsobu obhajování "represivních postupů". Na rozdíl od předešlých debat zde bylo použito větší množství racionálních argumentů, částečně podložených studiem z různých analýz a studií. Největším nedostatkem argumentace je však obecně nízká reflexe širších souvislostí problematiky a též *neznalost termínů*, což má za následek jejich špatné použití. Jedná se o tytéž termíny - legalizace, dekriminalizace, které jsou dle potřeby zaměňovány a jejich nesprávným použitím vznikají matoucí tvrzení. Zarážející je též neustálé napadání jiných názorů a tvrzení, popřípadě autorů studií, nepotvrzují tytéž závěry.

7 Interpretace rozhovorů

V rámci empirického šetření proběhl rozhovor se čtyřmi komunikačními partnery, s poslancem, protidrogovým koordinátorem Ústeckého kraje, primáčkou psychiatrie v nemocnici v Ústí nad Labem a předsedkyní senátu Krajského soudu v Ústí nad Labem. Rozhovory probíhaly v pracovním prostředí dotyčné osoby, pouze v případě soudkyně rozhovor proběhl v klidnějším prostředí kavárny. Se svolením byly rozhovory nahrávány na diktafon a posléze přepisovány za účelem interpretace. Uváděné citace z rozhovorů obsažených v přílohách 14, 15, 16 a 17 jsou tedy doslovné. Rozhovory trvaly zhruba 1 až 2 hodiny.

Výzkumná otázka zní: Co brání legalizaci marihuany v České republice?

Pro pochopení celkové situace a souvislostí zkoumané problematiky jsem považovala za důležité zabývat se trestně-právními, sociálními a zdravotními aspekty.

⁹⁸ argument podložen citací z knihy Šámala a kol., 2000: Trestní zákon, Komentář

Zabývala jsem se tím, jak se konkrétně existence všech těchto aspektů odráží v postojích komunikačního partnera. Jelikož jsem zkoumala vliv profesního zaměření na jejich postoje, bylo nutné proniknout také do konkrétních postupů, jež uplatňují v rámci své profese. Pro účely zjišťování výzkumné otázky chci porozumět významům, jež spojují s problematikou legalizace marihuany, co pro ně konkrétně znamená.

V rozhovorech jsem se snažila odhalit reflexy zkoumané problematiky u daného komunikačního partnera vzhledem ke konkrétním zkušenostem s případy, odborné kvalifikaci a ke zkušenostem v rámci uplatňování pracovních postupů. Cílem bylo též zjistit, jaký vliv mají uvedené skutečnosti na utváření postojů k otázce legalizace měkkých drog. K pochopení celkové situace je však nutné rozumět i specifickým problémům, s nimiž se setkávají ve své práci a jaký význam jim sami přiřkládají.

V návaznosti na předchozí analýzu jsem vymezila základní hlediska zkoumané problematiky. Z nich jsem poté odvodila zjišťovací otázky a na jejich základě jsem vytvořila tematické okruhy a otázky rozhovorů.

Za účelem šetření byly vymezeny tři základní tematické okruhy rozhovorů, které se týkají otázky legalizace marihuany v ČR. Jsou jimi vnímání legislativní potřeby *rozdělení drog* podle zdravotní a společenské nebezpečnosti na "měkké" a "tvrdé", aspekt *uzákonění obecné trestnosti držení drogy pro vlastní potřebu* s ohledem na aplikaci zákona, a *úskalí legalizace marihuany* v České republice.

7.1 Otázka potřeby klasifikace drog

V rámci zkoumaného problému bylo mým cílem zjistit, jak vnímá komunikační partner potřebu *rozdělení drog* podle zdravotní a společenské nebezpečnosti. V tomto ohledu docházelo ke zvláštní shodě mezi komunikačními partnery v pozitivním vnímání tohoto aspektu. Obecně bylo *rozdělení drog* považováno za potřebnou věc, která by byla jistě přínosem, a to především z hlediska soudní praxe.

Zajímavé bylo zjištění týkající se nové kodifikace trestního zákona, kde sice dochází k legislativnímu *rozdělení drog* na tzv. "tvrdé" a "měkké", ale je na druhé straně odbouráno hledisko společenské nebezpečnosti jednání pachatele, což by mohlo způsobit další potíže.

"Podle mě by to vedlo k tomu, že by zbytečně bylo zahajováno trestní řízení v mnoha věcech. Někteří stíhaní by zbytečně byli postaveni před soud a museli strpět trestní řízení. Takže i nadále by se mělo zvažovat už od počátku trestního stíhání to materiální hledisko, tzn. stupeň společenské nebezpečnosti jednání dotčeného pachatele."

(soudkyně, Příloha 17)

Jak bylo výše uvedeno, k *rozdělení drog* na "tvrdé" a "měkké" se přiklonila většina komunikačních partnerů. Avšak jeden komunikační partner nesouhlasil se způsobem tohoto *rozdělení* podle ministerstva zdravotnictví ČR, tedy na dvě, resp. tři kategorie: tzv. "lehké" drogy (konopné látky) - alkohol - tzv. "tvrdé" drogy. Do drog "měkkých" by zařadil 3 "základní drogy", kávu, alkohol a tabák, které sice jsou škodlivé ze zdravotního hlediska, ale ne ze společenského hlediska, a ostatní drogy včetně konopí by měly být "tvrdé", protože jde o vyšší zdravotní, ale zároveň i společenské riziko.

"Tak to s Vámi nesouhlasím, po jednom pivě jsem nikoho neviděl válet se po zemi jako po jedné cigaretě marihuany. To záleží na tom, kdo to vyhodnotil. A také z lékařského pohledu jedno pivo naopak léčí. Já jsem pivo nikdy nepil a doktor mi ho nařídil.."

(poslanec, Příloha 14)

7.2 Otázka de/kriminalizace uživatelů konopí

V rámci druhého vymezeného okruhu bylo cílem výzkumu zjistit, co považuje komunikační partner za nejlepší řešení současného negativního stavu široké kriminalizace mladých uživatelů tzv. "měkkých" drog v České republice.

V souvislosti s uplatňováním současného zákona v praxi byla potvrzena původní teorie, vytvořená na základě teoretické reflexe v předchozí části, že současný zákon nedostatečně rozlišuje mezi konzumenty drog a obchodníky s drogami.

Shodné jsou též názory, pokud se jedná konkrétně o vliv novely v ustanovení § 187 a) trestního zákona, zavádějící obecnou trestnost držení drogy ve "větším množství". Většina komunikačních partnerů vypověděla, že tato novela má spíše *negativní účinky pro práci soudů* projevující se například ve výše zmíněné otázce důkazů při usvědčování dealerů a obchodníků s drogami u tohoto trestného činu. Největším problémem dle soudkyně je to, že orgány policie v tomto případě nemusejí opatřovat *svědecké výpovědi*, ale pouze *úřední záznamy*.

"V řízení před soudem je pak hodně velký problém získat vůbec nějaké důkazy, protože osoby, které vystupují v pozicích svědků, jsou závislé na obžalovaných, dealerech drog a velice často se stává, že nechtějí vypovídat, mění výpovědi, odmítají usvědčit ty pachatele, takže mnohdy se pak soud ocitá v důkazní nouzi a dochází k tomu, že pachatelé této trestné činnosti jsou zprošťováni."

(soudkyně, Příloha 17)

Z výše uvedeného vyplývá, že v případě práce policie, je určitým způsobem *práce ulehčena na úkor obtíží, s nimiž se pak musí potýkat soud*. Zajímavým poznatkem v souvislosti s charakterem práce policistů je též zmíněný aspekt "módních trendů ve stíhání policie". Z tohoto pohledu například *potírání distribuce alkoholu mladistvým není módním trendem*, a to z toho důvodu, že tato trestná činnost je velice těžko prokazatelná. Proto se policie na nezákonnou distribuci alkoholu ani příliš nezaměřuje, protože pak by měla spoustu nepodařených případů.

Dva komunikační partneři by s ohledem na uvedené negativní dopady současného zákona v praxi přistoupili k uzákonění určité formy *dekriminalizace držení a pěstování konopí*. Shodli se na tom, že toto řešení problematiky se jeví v současnosti pro Českou republiku jako nejvýhodnější.

Pouze z v jednom případě byl komunikační partner přesvědčen, že může být zákaz hlavním prostředkem k omezování užívání drogy, což se však na základě teoretické reflexe v předchozí části práce nepotvrdilo. Dle jedné z výpovědí však může zákaz hrát i pozitivní roli v psychice člověka v tom smyslu, že zákon nechce porušit. Avšak výše trestu a jeho přísnost není dle jednoho z komunikačních partnerů preventivním prostředkem, dle tohoto tvrzení je obecně *trestání* zbytečné vzhledem k tomu, že nápravné může být už vyslovení viny.

V rámci výzkumného procesu byl částečně potvrzen též předpoklad o dopadech uzákoněné trestnosti držení drogy pro vlastní potřebu. Na základě poznatků zjištěných v teoretické části bylo předpokladem, že tato novela, pokud se jedná o počet stíhaných ale i obviněných, dopadá v drtivé většině právě na uživatele marihuany, kteří mají drogu pro vlastní potřebu.

"To je jasné, že tím sítem těch soudů projde daleko víc lidí, kteří tu marihuanu mají pro svou potřebu. Těchto lidí je víc. Ti, co jsou souzeni kvůli pervitinu a heroinu, tak tam je daleko méně lidí, kteří to mají pro vlastní potřebu a i těch uživatelů je nepoměrně méně.

(protidrogový koordinátor, Příloha 15)

7.3 Úskalí legalizace marihuany v České republice

V rámci třetího vymezeného okruhu jsem se snažila najít odpověď na otázku, jaké významy spojuje komunikační partner obecně s možností legalizace marihuany v kontextu ČR. Za účelem hodnocení byly zjišťovací otázky shrnuty do tří základních hledisek: vliv legalizace na *dostupnost drogy*, marihuana jako *vstupní droga*, a vliv *postojů* na možnost legalizace marihuany

7.3.1 Vliv případné legalizace na dostupnost marihuany

V otázce legalizace marihuany vzhledem k její dostupnosti se vyskytovalo několik pohledů na tuto problematiku, avšak převládal zde názor, že dostupnost marihuany souvisí se způsobem její distribuce (uživatel si ji může vypěstovat nebo mu ji dá kamarád), která je naprosto odlišná od distribuce "tvrdých" drog.

Ve smyslu zákonného omezování užívání marihuany vzhledem ke zmíněnému aspektu je pak zákon hodnocen třemi komunikačními partnery jako spíše bezvýznamný.

"Marihuana je u nás tak rozšířená, že ten zákon je naprosto směšný. Tak buďto ať se to tedy opravdu dodržuje nebo ať se to pustí. Ale mít zavřené oči před tím, jak je to tady..To neexistuje fakt v žádném státě..., aby člověk kamkoliv přijde, tak prostě cítil marihuanu a nikdo s tím nic nedělal. Tak buďto ať se to dovolí a nebo ať se to zakáže, ale ať to pak někdo kontroluje."

(primářka psychiatrie, Příloha 16)

S aspektem větší dostupnosti v případě legalizace marihuany souvisí však i otázka většího rozšíření drogy. Riziko rozšíření marihuany v souvislosti s její případnou legalizací bylo zmíněno všemi komunikačními partnery.

7.3.2 Marihuana jako vstupní droga

V rámci zkoumání postojů daného hlediska *teorie vstupní drogy* se vyskytly významnější rozdíly ve vnímání. Nejzajímavější se v tomto smyslu zdál být rozpor mezi lékařským pojetím, dle něhož zmíněná teorie nemůže být platná, a pojetím zákonodárce, podle kterého je jasná souvislost mezi užíváním marihuany a "tvrdých" drog.

"To konopí je v každém případě první stupeň drogové závislosti. Protože pak nastupuje heroin, kokain, LSD, v našem případě pervitin, ale všichni začínají marijánkou. 90% lidí začíná u konopí, pak přejde na tvrdé drogy.

(poslanec, Příloha 14)

Z lékařského hlediska je pak volba drogy posuzována ve spojitosti s charakterem osobností .

"Já si myslím, že ta droga tomu člověku hlavně něco dalšího dává. Někdo třeba miluje, když je urychlený, protože najednou mu to rychle myslí a nabízí mu to spoustu informací a má pocit sebevědomí. Pak jsou lidi, kteří milují, když jsou uvolnění a jako si v něčem snějí a jsou třeba veselí. Každý je prostě jiný, to patří k osobnosti ta určitá droga, není tam nic vstupního."

(primářka psychiatrie, Příloha 16)

Jako nepotvrzená je teorie marihuany coby vstupní drogy vnímána i dalším komunikačním partnerem. Lze například porovnat trend uživatelů marihuany vzhledem k počtu injekčních uživatelů za určité období. Žádnou vazbu to dle tohoto posouzení nemá.

7.3.3 Zdravotní rizika užívání marihuany

V rámci výzkumné otázky jsem se snažila odhalit souvislosti zkoumané problematiky vzhledem k potenciálním zdravotním rizikům užívání marihuany. Právě vzhledem k tomuto aspektu se otázka přínosu legalizace marihuany ukázala jako velice sporná. Z tohoto hlediska zatím není k dispozici dostatečné množství poznatků, obecně však byla komunikačním partnerem definována potřeba větší informovanosti vzhledem ke zdravotním rizikům užívání marihuany.

"Snažím se sbírat případy lidí, kterým to dělalo něco negativního. Víme, že tam třeba nic jiného než marihuana nebylo a že se jejich chování třeba naprosto změnilo a chovají se podivně. Jsou to dost často lidé, kteří mají třeba v rodině zátěž. Třeba ten jeden kluk, ten se normálně výborně učil a teď není schopný vůbec odejít do školy, leží doma už od září, chce skákat z okna a nic jiného než ta marihuana tam není. Je úplně změněný co se týče nálady, chování, myšlení, všeho."

(primářka psychiatrie, Příloha 16)

7.4 Dílčí shrnutí

V rámci zkoumané problematiky byly součástí práce též rozhovory s lidmi, jejich postoje vnímám jako nanejvýš významné, protože přicházejí konkrétně do styku s danou problematikou v rámci své profese. Vzhledem k výzkumné otázce jsem pro rozhovory vymezila na tři základní tematické okruhy, tj.

- A. Rozdělení drog podle zdravotní a společenské nebezpečnosti na "měkké" a "tvrdé"
- B. Uzákonění obecné trestnosti držení drogy pro vlastní potřebu
- C. Možná úskalí legalizace marihuany

Všechny uskutečněné rozhovory byly velice zajímavé a přinesly nové poznatky v nahlížení problematice otázky legalizace marihuany v České republice. Vzhledem k vymezeným okruhům jsem dospěla k zajímavým zjištěním. Pokud jde o legislativní rozdělení drog na "měkké" a "tvrdé", všichni tři komunikační partneři, kteří přicházejí do konkrétního styku s danou problematikou v rámci své profese, a mají tak konkrétní zkušenost, nikoliv pouze zprostředkovanou, se shodně domnívají, že zákonné rozdělení drog na tzv. "měkké" a "tvrdé" by bylo přínosné, a to vzhledem k nutnosti zvolení odlišného přístupu k různým drogám.

Ke vzájemné shodě mezi komunikačními partnery pak docházelo i v posouzení uzákoněné obecné trestnosti držení drogy pro vlastní potřebu v České republice. Z výpovědí mj. vyplynulo, že jde o víceméně zbytečnou novelu, která postihuje ty "nepravé". Tato novela na užívání marihuany nemá v podstatě žádný vliv. Navíc je postihováno velké množství lidí, jejichž selekci provádí až soud v rámci soudního řízení. Soudy jsou pak zatíženy velkým počtem případů. Konkrétním důsledkem pro uživatele konopí je pak udělování nepřiměřených trestů či odlišné rozhodování v případech stejných provinění. Největším přínosem v rámci rozhovoru se soudkyně považují to, že jsem se seznámila s konkrétními postupy a metodami práce soudů a jiných orgánů činných v trestním řízení.

K zajímavým závěrům jsem dospěla též v otázce vnímání úskalí případné legalizace marihuany v České republice. Vzhledem k tomu, že všichni komunikační partneři vyjádřili v tomto smyslu jisté obavy, otázka uzákonění marihuany se ukázala jako velice sporná. Jako nejvíce nebezpečné bylo vnímáno riziko obecné dostupnosti marihuany, přínos legalizace se v tomto smyslu ukázal jako velice sporný zejména v souvislosti s možnými zdravotními riziky užívání marihuany. V tomto smyslu velice zajímavé poznatky přinesl rozhovor s primářkou psychiatrického oddělení. V otázce možných zdravotních důsledků zatím není k dispozici dostatečné množství informací. Ve své praxi se sama primářka setkala s několika případy, kdy samotná konzumace marihuany vyvolala těžké psychotické stavy. Na základě svých konkrétních zkušeností se závislými osobami nepředpokládá existenci vztahu mezi jednotlivými drogami, tzn. že žádná droga není tzv. vstupní, přičemž výběr drogy závisí na dané osobnosti.

Otázka výhodnosti legalizace se ve spojitosti se zapojením lékařského hlediska ukázala jako velice sporná.

Zajímavé poznatky přinesl též rozhovor s protidrogovým koordinátorem, který se v rámci své profese jako jediný dostává do přímého kontaktu s politiky a v tomto smyslu má jisté možnosti pozitivního působení na změnu postojů konkrétního politika k otázkám řešení drogové problematiky.

Pokud jde o rozhovor s poslancem, v podstatě byly potvrzeny původní předpoklady o velmi radikální povaze jeho postojů vzhledem k otázce legalizace marihuany v České republice. (V průběhu rozhovoru jsem zjistila, že je závislým kuřákem tabáku a za den vykouří až 40 cigaret).

Závěr

V této práci jsem se zabývala problematikou legalizace tzv. měkkých drog v kontextu České republiky. Konkrétně mě zajímaly postoje politiků v souvislosti s touto problematikou a způsob, jak tyto své postoje prezentují.

Ve výzkumné otázce se ptám na to, co brání legalizaci tzv. měkkých drog v České republice?

V rámci výzkumu bylo mým cílem shrnout a interpretovat argumentaci poslanců v přístupu k řešení právní úpravy zacházení s konopnými látkami v naší zemi. Potřebné poznatky byly vzhledem k charakteru zkoumaného jevu získány prostřednictvím důvodových zpráv k návrhům zákonů, parlamentních rozprav a interpelací.

Úplná legalizace konopí je otázkou velice problematickou. Je třeba brát v úvahu všechna její rizika i úskalí. Z toho důvodu byly součástí práce též rozhovory s lidmi, kteří mají konkrétní zkušenosti a v rámci své profese se setkávají se s konkrétními dopady současné legislativy. Proto mohou svými postoji významně ovlivnit potenciální legislativní změny.

Nejprve jsem provedla teoretickou reflexi. Jelikož se domnívám, že otázka legalizace marihuany je velice obsáhlá, snažila jsem se pojmout ji v širších souvislostech. V tomto smyslu bylo cílem zohlednit všechna zúčastněná hlediska. Znamenalo to zabývat se zdravotními, sociálně-ekonomickými ale také právními aspekty v souvislosti s otázkou legalizace marihuany. Z provedené analýzy vyplynule, že zásadní překážkou uzákonění marihuany v České republice jsou jisté závazky mezinárodní úrovně, avšak tyto závazky nezabraňují zavedení částečné dekriminlizace pěstování a držení pro vlastní potřebu, které jsou navrženy v rámci nové kodifikace trestního práva hmotného.

V souvislosti s platnou právní úpravou v ČR, která zakazuje pěstování konopí stejně jako přechovávání většího množství jiných drog, jsem se zabývala obtížemi, které vznikají při jejím uplatňování v praxi. Ukázalo se, že mezi odsouzenými osobami je velké množství souzených právě za konopí, avšak soudy do značné míry ve výši trestu zohledňují nízkou společenskou nebezpečnost tohoto jednání. Kvůli příliš obecným zákonům se však tresty liší na různých místech republiky. V rámci studia bylo zjištěno, že současné trendy do určité míry potvrzují názor, že tato látka není jasnou cestou k tvrdším drogám. Roste ovšem počet osob hledajících lékařskou pomoc kvůli konopí, což dokazuje, že marihuana není úplně neškodná. Otázkou je míra této nebezpečnosti např. ve srovnání s legálním alkoholem a cigaretami.

V závěru teoretické části jsem se zabývala též základními principy české drogové politiky vzhledem k vývoji postojů k drogám. V rámci teoretické reflexe byl zohledněn i význam role masových médií vzhledem k utváření postojů k drogové problematice. Nezbytné bylo zabývat se i charakteristikou hlavních subjektů politiky jejich odpovědností.

V metodologické části jsem navrhla nejvhodnější postup zkoumání a operacionalizaci teoretického východiska do podoby ověřitelné výzkumem. Pro zodpovězení položené výzkumné otázky se jeví jako nejvýhodnější použití kombinovanou metodu tzv. triangulace, která spočívá v ověřování poznatků z různých zdrojů. Pro účely výzkumu byla zvolena kombinace dvou metod. Výzkum jsem realizovala pomocí analýzy důvodových zpráv k zákonům a parlamentních rozprav a s pomocí rozhovorů.

Dle očekávání se ukázalo, že postoje politiků vzhledem k legislativnímu rozdělení drog na tzv. "měkké" a "tvrdé" a k dekriminizaci pěstování konopí pro vlastní potřebu jsou velmi odlišné. V tomto smyslu se objevovaly velmi často extrémní či radikální postoje v přístupu k řešení zákonné úpravy konopných látek. Daná problematika v souvislosti s jejími dopady v praxi byla vnímána velmi zjednodušeně.

Z analýzy vyplynulo, že v rámci politické diskuse o drogové problematice je pro Českou republiku typický ostrý spor o to, jak řešit současnou drogovou otázku. Tento spor má tendenci rozdělovat dvě státní instituce - ministerstvo vnitra a ministerstvo spravedlnosti - pro něž je charakteristický úplně odlišný přístup k drogové problematice. V důsledku toho jsou vytvářeny různé strategie (proti)drogové politiky, na jedné straně politika "boje proti drogám" založená na základních kriminologických tezích a na druhé straně tzv. "racionální drogová politika", která má zaujímat spíše vyvážený přístup, v němž represe je pouze úzkou částí.

Součástí práce byly též rozhovory s experty. Vyjma prvního komunikačního partnera se ostatní v rámci své profese dostávají do konkrétního styku s drogovou problematikou v ČR.

Výzkumná otázka zněla: *co brání legalizaci tzv. měkkých drog v České republice?*

V rámci zkoumané problematiky jsem vymezila tři okruhy týkající se otázky potřeby rozdělení drog na tzv. "měkké" a "tvrdé", dopadů současné legislativy a potenciálních úskalí legalizace marihuany. Pokud jde o legislativní rozdělení drog na "měkké" a "tvrdé", komunikační partneři, kteří přicházejí do konkrétního styku s danou problematikou v rámci své profese, a mají tak konkrétní zkušenost, nikoliv pouze zprostředkovanou, se shodně domnívají, že zákonné rozdělení drog na tzv. "měkké" a "tvrdé" by bylo přínosné, a to vzhledem k nutnosti zvolení odlišného přístupu k různým drogám.

Ke vzájemné shodě mezi komunikačními partnery pak docházelo i v posouzení uzákoněné obecné trestnosti držení drogy pro vlastní potřebu v České republice. Z výpovědí vyplynulo, že jde v podstatě o zbytečnou novelu, která na rozsah užívání marihuany nemá v podstatě žádný vliv. V jejím důsledku je postihováno velké množství lidí, jejichž selekci provádí až soud v rámci soudního řízení. Soudy jsou pak zatíženy velkým počtem případů a často se stává, že udělují nepřiměřené a odlišné tresty v souvislosti s marihuanou.

K zajímavým závěrům jsem dospěla též v otázce vnímání úskalí případné legalizace marihuany v České republice. Otázka případné legalizace marihuany se ukázala jako velice sporná. Největším vnímaným nebezpečím je riziko obecné dostupnosti marihuany vzhledem k potenciálním zdravotním rizikům užívání

marihuany, o nichž nejsou v současné době k dispozici potřebné informace. Na základě zjištěných poznatků se též nepotvrdila teorie marihuany jako vstupní drogy. Výběr drogy je spíš ovlivněn danou osobností.

Problematika legalizace marihuany je velice složitá a z politického hlediska kontroverzní. Proto by se politici, kteří nemají životní zkušenosti s konkrétními dopady jimi prosazených zákonů, neměli spoléhat především na vlastní vnímání, které je často velmi zkreslené. Měli by více naslouchat názorům lidí, kteří se zabývají konkrétními problémy v souvislosti se skutečnými dopady (proti)drogových opatření v praxi.

Řešením by mohlo být působení na politiky s cílem změnit jejich radikální postoje. Protidrogový koordinátor se jako významný aktér drogové politiky dostává často do přímého styku s politiky. Informace čerpá přímo od poskytovatelů a vypracovává podkladové materiály pro tvorbu opatření drogové politiky. Dle jeho osobních zkušeností jsou však možnosti působení na změnu politických postojů velmi omezené.

Bibliografie

- BĚLÁČKOVÁ, V. 2006. Kdo profituje z kriminalizace drog. *Lidové noviny*, 14.1. 2006, str.V.
- BRACHOVÁ, H. et. al. 2004. *Užívání a uživatelé tabáku v kontextu analýzy mediálních zpráv*. Praha.
- COLEBATCH, H. K. 2004. *Úvod do Policy*. Brno: Barrister a Principal.
- FIALA, P., SCHUBERT, K. 2000. *Moderní analýza politiky*. Uvedení do teorií a metod policy analysis. Brno: Barrister a Principal
- HENDL, J. 1999. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.
- JEHLIČKA, M. *Bod zlomu*. [online]. [citováno 2006-10-21] <<http://legalizace.cz/index.php>>
- KALINA, K.2001. *Současná právní úprava*. Drogy a zákony. [online]. [citováno 2006-10-03] <<http://www.odrogach.cz/index.php>>
- KUSÁ, Z. 1992. *Kvalitativna analýza údajov*. Bratislava: Filosofická fakulta Univerzity Komenského.
- MAREŠOVÁ, A. et. al. 2003. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci: Praha.
- NÁVRH POSLANCE DALIBORA MATULKY na vydání zákona, kterým se mění a doplňuje zákon č.140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. 1997. Sněmovní tisk 179. PSP ČR: Praha
- NÁVRH POSLANCE PAVLA SEVERY a dalších na vydání zákona, kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon v platném znění. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon v platném znění. 1995. Sněmovní tisk 2026. PSP ČR: Praha
- NMS. 2002-2006. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v ČR 2001-2005*. Úřad vlády ČR: Praha.
- NMS. 2004. *Koordinace protidrogové politiky*. Nástroj realizace účinných komplexních opatření. Zaostřeno na drogy 3/2004 (ročník druhý). Úřad vlády ČR: Praha.
- NMS. 2006. *Drogy v médií*. Zaostřeno na drogy 3/2006 (ročník čtvrtý) ÚV ČR: Praha.
- NMS. 2006. *Uživatelé v konfliktu se zákonem*. Právní problémy související s užíváním drog. Zaostřeno na drogy 2/2006 (ročník čtvrtý) ÚV ČR: Praha.
- NPC. 2005. *Statistika drogové trestné činnosti v ČR 2004*. MV: Praha.
- PEJŘIL, F. 2001. *Interpelace na JuDr. Pavla Rychetského ve věci dopadu přijaté novely protidrogového zákona*. PSP ČR.
- SIVEK, V. et al. 2004. *Užívání a uživatelé konopných drog v kontextu analýzy mediálních zpráv*. Diplomová práce. Olomouc: Filozofická fakulta Univerzity Palackého.
- *Slovník cizích slov*. 1998. Praha: Encyklopedický dům.
- VLÁDNÍ NÁVRH NA VYDÁNÍ TRESTNÍHO ZÁKONÍKU. 2004. Sněmovní tisk 744. PSP ČR.

- VLÁDNÍ NÁVRH ZÁKONA, kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. 2001. Sněmovní tisk 1122. PSP ČR.
- ZÁBRANSKÝ, T. 1997. *Racionální drogová politika*. Praha: Votobia.
- ZÁBRANSKÝ, T. et. al. 2001. *Projekt analýzy dopadů novelizace drogové legislativy*. Souhrnná závěrečná zpráva. Praha: ResAd.
- ZÁBRANSKÝ, T. 2003. *Drogová epidemiologie*. Olomouc: Lékařská fakulta Univerzity Palackého.

Rejstřík

A

aktér protidrogové politiky, 23, 26, 28, 31, 37-38, 40, 63
alternativní trest, 17, 20, 45
amfetaminy, 12
analýza COI, 28
aplikace práva, 8, 19, 36

B

Běláčková, 13, 27-28, 64
Brachová, 24, 64
Buzková, 43, 45-46,

C

Cannabis, 10
coffee shops, 18
Colebatch, 38, 64
crack, 11-12
Csemy, 20-21

D

de/kriminalizace 7, 9-10, 27, 39, 49, 54-55, 57, 61, 64
dealer, 43-44, 48-49, 51, 53-54, 57
depenalizace, 9
dostupnost drogy, 9, 54, 58, 60, 62, 66
Douda, 54
drogová ekonomika, 47
drogy s neakceptovatelným rizikem. viz tvrdá droga
důvodová zpráva, 45, 50, 53, 55

E

Eastenův model politického cyklu, 39-40
extáze, 12, 54

F

Fiala, 23, 40, 64
Formování postojů k drogám, 23-24
Friedman, 7, 27

G

Gross, 48, 54-55

H

halucinogenní drogy. viz halucinogeny
halucinogeny, 10, 12
harm reduction, 16, 24, 27, 49
hašiš, 10-11, 44
Hendl, 31, 35, 64
heroin, 10-13, 21, 23, 51, 55, 58-59
horizontální koordinace, 26, 28-29

I

interpelace, 7, 32-34, 53, 61, 64
iniciační efekt marihuany, 13, 58-59, 63

J

Jednotná úmluva o drogách, 7, 10, 16, 42, 51
Jehlička, Marek, 15, 64
Jičínský, 43
Jiráček, 24

K

Kalina, 13, 15, 21, 23, 25, 64
káva, 11
klasifikace drog, 11-12, 18, 21-22, 27, 50, 52, 54, 56
kodein, 11-12
Koepplová, 24
kokain, 11, 21, 59
konopné produkty, 12
koordinace protidrogové politiky, 25-26, 28-29, 64
Krampera, 48
Kuryšová, 22, 44, 49
Kusá, 31

L

Langer, 43, 48-49, 52
legalizace viz status drogy

legální droga, 10, 14, 25, 27, 50
lékařskévyužití marihuany, 18
LSD, 10-12, 59

M

Marešová, 11, 14, 17, 21, 64
Marihuana a zákon, 16-18
masová komunikace, 24, 27
Matulka, 33, 48-50, 52
Matulkův návrh, 46
média, viz masová komunikace
Mezinárodní závazky, 42-43, 54-55, 61, 66
Minařík, 10-11
ministerstvo spravedlnosti, 20, 22, 26, 28-29, 51, 61
ministerstvo vnitra, 26, 28-29, 51, 62
ministerstvo zdravotnictví, 12, 20, 26, 56
Miovska, 14
Miovský, 12
model drogové politiky, 9, 25
model kulturní integrace, 25
model minimalizace rizik a škod, 25
Mravčík, 10, 13-14, 50

N

nabídka a poptávka po drogách, 27-28
narkoman, 43, 50-51
Národní monitorovací středisko, 15, 27-28, 64
Navrátil, 43
návyková látka, 10, 12, 15, 29
nekonformní chování, 13
nelegální obchod s drogami, 9-10, 14, 27-28
Nepodmíněný trest. viz trest odnětí svobody
nová kodifikace trestního zákona, 20, 56, 61
Novák, 44-45
NPC, 21, 64

O

opiáty, 12

P

Pejřil, 40, 55, 59, 64
Pejřilův návrh, 33-34, 40, 52, 54
pervitin, 11-13, 21-22, 51
pilíře protidrogové politiky, 27
policy networks, 40
politická analýza, 40
politický proces, 23
poslanecká rozprava, 34, 47, 53
právní poradna A.N.O., 14-15
Právní problémy uživatelů marihuany, 15-16, 64
právní řád, 17, 42, 45, 61
primární prevence, 27, 29, 51
Probační a mediační služba, 9, 54
prohibice, 9-10, 14
Projekt analýzy dopadů drogové legislativy, 19-20, 28, 40, 52, 54, 65
protidrogový koordinátor, 28, 35-37, 55, 58, 60, 63
příležitostný uživatel. viz rekreační uživatel
psychotropní látka, 10, 15-17, 20

R

Racionální drogová politika, 33, 49, 51-52, 62, 65
Radimecký, 25
realizátor politiky, 29
rekreační uživatel, 14, 51, 54
riziko vzniku závislosti, 11-13
rizikové chování, 26
rozdělení drog podle zdravotní a společenské nebezpečnosti. viz klasifikace drog
Rujbrová, 48
Ruml, 48, 50
RVKPP, 28
Rychetský, 64

S

sebepoškození, 17, 52
sedativa, 12
Severa, Pavel, 10, 41-45, 48
Severův návrh, 33, 40-46, 64
Schubert, 23, 40, 64
Sivek, 24, 64

skrytá legalizace, 39
snižování nabídky, 27
společenská tolerance k drogám, 12-14
Staňková, 13-15
status drogy, 9, 11, 27
Stigler, 7, 13, 27
strategie protidrogové politiky, 25-27,
29, 34-35, 51, 62
Studničková, 15
stupeň rizikovitosti, 11-12
systém protidrogové politiky, 23-25

T

tabák, 6, 10-11, 13-14, 24, 27-29, 50-
51, 57, 60, 64
teorie ekonomické regulace, 13
THC, 12, 16, 20
trestní právo, 26, 29, 33-34, 45, 50, 61
trest odnětí svobody, 9, 17-18, 20, 23,
29, 40, 44-45
trestný čin, 9, 24, 26, 35, 37, 42, 44-47,
52, 57
tvorba protidrogové politiky, 26-27, 29,
35, 39, 63
tvrdá droga, 7, 11-13, 18, 22, 51, 59

uživatel marihuany, 14-16, 20, 22, 24,
40, 58, 64

V

válka proti drogám, 6, 24
vertikální koordinace, 29
větší než malé množství, 50
vládní návrh, 46-47, 64, 65
vstupní droga, viz Iniciační efekt
marihuany

W

Winkler, 39-40

Z

Zábranský, 9, 14-16, 18, 20-21, 25, 27,
39, 65
zákon č. 140/1961 Sb., 64-65
závislost, 10-13, 24, 28, 37, 43-45, 52,
59
Zdravotní rizika užívání marihuany, 6,
11, 13, 15, 18, 20-21, 29, 48, 50, 57,
59-61